

POLSKIE TOWARZYSTWO ENTOMOLOGICZNE
POLISH ENTOMOLOGICAL SOCIETY

ISSN 0138-0737

**WIADOMOŚCI
ENTOMOLOGICZNE**
(ENTOMOLOGICAL NEWS)

XXIII, 3

WSKAZÓWKI DLA AUTORÓW

● „Wiadomości Entomologiczne” zamieszczają oryginalne artykuły materiałowe, artykuły przeglądowe, dyskusyjne, notatki faunistyczne i krótkie doniesienia naukowe, których głównym podmiotem są owady, artykuły metodyczne, historiograficzne (w tym biograficzne), recenzje prac entomologicznych, polemiki, sprostowania itp. oraz sprawozdania, komunikaty i inne materiały kronikarskie z zakresu szeroko pojętej działalności entomologicznej. Prace publikowane są w języku polskim. Oryginalne prace materiałowe mogą być w uzasadnionych przypadkach drukowane w języku angielskim, z polskim streszczeniem w pełni prezentującym założenia i wyniki pracy oraz objaśnieniami tabel i rycin także w języku polskim. Możliwość nieodpłatnego publikowania w „Wiadomościach Entomologicznych” mają tylko pełnoprawni członkowie Polskiego Towarzystwa Entomologicznego.

● Objętość artykułów nadesłanych do druku nie powinna przekraczać objętości równoważnej 290 wierszom po maksymalnie 65 znaków (około 10 stron znormalizowanego wydruku (maszynopisu), włączając w to tabele i ryciny). Artykuły przekraczające ustaloną objętość mogą być przyjęte pod warunkiem pokrycia przez autora kosztów edycji objętości ponadnormatywnej (do nadsyłanych materiałów powinna być dołączona deklaracja autora odnośnie gotowości pokrycia tych kosztów, jednak już samo nadesłanie artykułu przekraczającego normatywną objętość traktowane będzie jako złożenie takiej deklaracji). Krótkie doniesienia, recenzje, sprawozdania (za wyjątkiem sprawozdań ze Zjazdów PTEnt. i posiedzeń ZG PTEnt.), komunikaty i materiały kronikarskie nie powinny przekraczać 2 stron znormalizowanego wydruku. Redakcja zastrzega sobie prawo skracania tekstów recenzji, sprawozdań, komunikatów i materiałów kronikarskich oraz poprawiania usterek stylistycznych i dotyczących nazewnictwa, bez uzgodnienia z autorem.

● Osoby nie będące członkami Polskiego Towarzystwa Entomologicznego mają prawo drukowania swoich prac tylko za pełną odpłatnością kosztów edycji.

● Wydruki należy nadsyłać w dwóch egzemplarzach, załączając obowiązkowo dyskietkę 3,5" z plikami przesyłanych tekstów (oddzielną dla każdego z nadsyłanych artykułów). Zaleca się stosowanie edytora tekstów Word dla Windows i zapisywanie plików w formacie .rtf. Teksty (a w szczególności ich pliki na dyskietce) nie mogą zawierać żadnych wyróżnień edytorskich (wersalików pisanych przy użyciu klawisza [Shift] lub [CapsLock], podkreśleń, pogrubień, wcięć wykonanych tabulatorem czy spacją itp.). Dopuszczalne są jedynie, zastosowane w odpowiednich miejscach wyróżnienia czcionki (np. kursywa dla łacińskich nazw taksonów, kapitaliki dla nazwisk), wykonane w ł a ś c i w y m i funkcjami edytora Word dla Windows. Tabele powinny być sporządzone w formie tekstu, w którym rzędy oddzielone są „twardym” przeniesieniem [Enter], a kolumny tabulatorem [Tab]; przebieg linii tabeli i ewentualnie ich grubość można zaznaczyć wyłącznie na wydruku, długopisem lub ołówkiem. Nadesłany tekst powinien zawierać:

- tytuł pracy w języku polskim, pod nim w języku angielskim;
- pełne brzmienie imienia i nazwiska autora(ów), dokładny adres (w przypadku krótkich doniesień, recenzji, sprawozdań i komunikatów, imię i nazwisko autora wraz z nazwą instytucji (podaną w formie skrótowej) i miejscowością należy umieścić na końcu pracy);
- abstrakt w języku angielskim, zawierający maksymalnie zwięzłe przedstawienie zawartości pracy (we wszystkich oryginalnych pracach naukowych za wyjątkiem krótkich doniesień);
- key words (słowa kluczowe) w języku angielskim nie przekraczające dwóch wierszy znormalizowanego wydruku (w przypadku wszystkich oryginalnych prac naukowych, w tym krótkich doniesień);
- po głównym tekście artykułu, streszczenie w języku angielskim (polskim, w przypadku prac napisanych w języku angielskim), zawierające przedstawioną w zwięzły sposób treść i wyniki pracy (nie dotyczy to krótkich doniesień, materiałów kronikarskich, recenzji, polemik itp.)

● Rysunki i wykresy (ryciny) należy wykonać czarnym tuszem na kalce technicznej lub białym papierze. Przyjmowane są także ryciny wykonane techniką komputerową w formatach: *.cdr, *.tif, *.jpg, *.gif, *.bmp. Fotografie powinny być czarno-białe, kontrastowe, wykonane na papierze błyszczącym. Na marginesie wydruku tekstu można zaznaczyć ołówkiem miejsca, na których mają być umieszczone ryciny, fotografie i tabele. Ryciny muszą być zblokowane, przy czym liczba bloków winna być ograniczona do koniecznego minimum, a ich wiel-

POLSKIE TOWARZYSTWO ENTOMOLOGICZNE
POLISH ENTOMOLOGICAL SOCIETY

**WIADOMOŚCI
ENTOMOLOGICZNE**
(ENTOMOLOGICAL NEWS)

XXIII, 3

Redakcja

Lech BUCHHOLZ – redaktor naczelny, Jarosław BUSZKO, Janusz NOWACKI,
Małgorzata OSSOWSKA, Paweł SIENKIEWICZ – sekretarz,
Andrzej SZEPTYCKI, Bogdan WIŚNIEWSKI – zastępca redaktora naczelnego

Tłumaczenia, oraz weryfikacja tekstów w języku angielskim:
Bogdan WIŚNIEWSKI

Projekt graficzny znaczka PTEnt. wykonał Tomasz MAJEWSKI

Copyright © by Polskie Towarzystwo Entomologiczne and PRODRUK
Poznań 2004

ISSN 0138-0737

ISBN 83-89887-08-8

Wydano z pomocą finansową Komitetu Badań Naukowych

Adres redakcji
ul. Dąbrowskiego 159, 60-594 Poznań, tel. (61) 848 79 19

Wydanie I. Nakład 500 + 50 egz. Ark. druk. 4. Ark. wyd. 4,5.
Druk ukończono w grudniu 2004 r.
Skład i druk: PRODRUK, ul. Błażeja 3, 61-611 Poznań, tel.: (61) 822 90 46.

TREŚĆ

Aleš DOLNÝ, Alicja MISZTA – Występowanie ważek (<i>Odonata</i>) w czeskiej i polskiej części Górnego Śląska	133
Marek PRZEWOŻNY, Marek MIŁKOWSKI – <i>Laccobius (Dimorpholaccobius) obscuratus</i> ROTTENBERG, 1874 (<i>Coleoptera: Hydrophilidae</i>) w Polsce	153
Marek PRZEWOŻNY, Marek MIŁKOWSKI – Kałużnice (<i>Coleoptera: Hydrophiloidea</i>) i <i>Hydraenidae (Coleoptera: Staphylinoidea)</i> nowe dla Wyżyny Małopolskiej	157
Lech PIETRZAK, Stanisław CZACHOROWSKI – Stopień zagrożenia <i>Leptocerus interruptus</i> (FABRICIUS, 1775) (<i>Trichoptera: Leptoceridae</i>) w Polsce	163
Krótkie doniesienia: 384 Współczesne dane o występowaniu w Polsce <i>Elater ferrugineus</i> LINNAEUS, 1758 (<i>Coleoptera: Elateridae</i>) – L. BUCHHOLZ, M. OSSOWSKA; 385 <i>Aleochara spissicornis</i> ERICHSON, 1839 (<i>Coleoptera: Staphylinidae</i>) na Wyżynie Lubelskiej – B. STANIEC; 386 Nowe stanowisko <i>Phenacoccus phenacocoides</i> (KIRITSHENKO) (<i>Hemiptera: Coccinea, Pseudococcoidae</i>) w Polsce – P. GAZIŃSKA; 387 Nowe dane o występowaniu <i>Semblis phalenooides</i> (LINNAEUS, 1758) (<i>Trichoptera: Phryganeidae</i>) w Biebrzańskim Parku Narodowym – M. WANAT; 388 <i>Buckleria paludum</i> (ZELLER, 1839) (<i>Lepidoptera: Pterophoridae</i>) w Poleskim Parku Narodowym – K. PAŁKA; 389 Nowe stanowiska <i>Argyresthia trifasciata</i> (STAUDINGER, 1871) (<i>Lepidoptera: Argyresthiidae</i>) – gatunku inwazyjnego na terenie Polski – A. MAZURKIEWICZ, K. PAŁKA; 390 Nowe stanowiska <i>Chrysoclista linneella</i> (CLERCK, 1759) i <i>Spuleria flavicaput</i> (HAWORTH, 1828) (<i>Lepidoptera: Agonoxenidae</i>) w Polsce – A. MAZURKIEWICZ, K. PAŁKA; 391 Nowe stanowiska <i>Celypha woodiana</i> (BARRETT, 1882) (<i>Lepidoptera: Tortricidae</i>) w Polsce – A. BARANOWSKI, D. WASILUK, T. BARAN; 392 Nowe stanowiska gatunków z rodziny <i>Pyralidae (Lepidoptera)</i> we wschodniej Polsce – A. BARANOWSKI, D. WASILUK; 393 Nowe stanowiska <i>Nemophora congruella</i> (ZELLER, 1839) i <i>Nemophora ochsenheimerella</i> (HÜBNER, 1813) (<i>Lepidoptera: Adelidae</i>) w Polsce – A. BARANOWSKI, T. BARAN	169
Sylwetki entomologów	
Członkowie Honorowi Polskiego Towarzystwa Entomologicznego 3. Prof. dr hab. Maciej MROCZKOWSKI	177
Kronika	187
Recenzje	168, 186

CONTENTS

Aleš DOLNÝ, Alicja MISZTA – The occurrence of dragonflies (<i>Odonata</i>) in the Czech and Polish parts of the Upper Silesia	133
Marek PRZEWOŻNY, Marek MIŁKOWSKI – <i>Laccobius (Dimorpholaccobius) obscuratus</i> ROTTENBERG, 1874 (<i>Coleoptera: Hydrophilidae</i>) in Poland	153
Marek PRZEWOŻNY, Marek MIŁKOWSKI – <i>Hydrophiloidea (Coleoptera)</i> and <i>Hydraenidae (Coleoptera: Staphylinoidea)</i> new to the Małopolska Upland	157
Lech PIETRZAK, Stanisław CZACHOROWSKI – Degree of threat of <i>Leptocerus interruptus</i> (FABRICIUS, 1775) (<i>Trichoptera: Leptoceridae</i>) in Poland	163
Short communications: 384 Current data on the occurrence of <i>Elater ferrugineus</i> LINNAEUS, 1758 (<i>Coleoptera: Elateridae</i>) in Poland – L. BUCHHOLZ, M. OSSOWSKA; 385 <i>Aleochara spissicornis</i> ERICHSON, 1839 (<i>Coleoptera: Staphylinidae</i>) in the Lublin Upland (SE Poland) – B. STANIEC; 386 New locality of <i>Phenacoccus phenacoccoides</i> (KIRITSHENKO) (<i>Hemiptera: Coccinea, Pseudococcoidea</i>) in Poland – P. GAZIŃSKA; 387 New data on the occurrence of <i>Semblis phalenoides</i> (LINNAEUS, 1758) (<i>Trichoptera: Phryganeidae</i>) in the Biebrza National Park, NE Poland – M. WANAT; 388 <i>Buckleria paludum</i> (ZELLER, 1839) (<i>Lepidoptera: Pterophoridae</i>) in the Polesie National Park – K. PAŁKA; 389 New localities of <i>Argyresthia trifasciata</i> (STAUDINGER, 1871) (<i>Lepidoptera: Argyresthiidae</i>) – invasive species in Poland – A. MAZURKIEWICZ, K. PAŁKA; 390 New localities of <i>Chrysoclista linneella</i> (CLERCK, 1759) and <i>Spuleria flavicaput</i> (HAWORTH, 1828) (<i>Lepidoptera: Agonoxenidae</i>) in Poland – A. MAZURKIEWICZ, K. PAŁKA; 391 New localities of <i>Celypha woodiana</i> (BARRETT, 1882) (<i>Lepidoptera: Tortricidae</i>) in Poland – A. BARANOWSKI, D. WASILUK, T. BARAN; 392 New localities of some species of the family <i>Pyralidae (Lepidoptera)</i> from Eastern Poland – A. BARANOWSKI, D. WASILUK; 393 New localities of <i>Nemophora congruella</i> (ZELLER, 1839) and <i>Nemophora ochsenheimerella</i> (HÜBNER, 1813) (<i>Lepidoptera: Adelidae</i>) in Poland – A. BARANOWSKI, T. BARAN	169
Entomologists	
Honorary Members of the Polish Entomological Society	
3. Prof. dr hab. Maciej MROCZKOWSKI	177
Chronicle	187
Reviews	168, 186

Wiad. entomol.	23 (3): 133-152	Poznań 2004
----------------	-----------------	-------------

Występowanie ważek (*Odonata*) w czeskiej i polskiej części Górnego Śląska *

The occurrence of dragonflies (*Odonata*) in the Czech and Polish parts
of the Upper Silesia

ALEŠ DOLNÝ¹, ALICJA MISZTA²

¹Katedra biologii a ekologii, PřF Ostravské Univerzity, 30. dubna 22, 703 01 Ostrava,
Česká republika (e-mail: Ales.Dolny@osu.cz)

²Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska, ul. Św. Huberta 35, 40-543 Katowice
(e-mail: amiszta@cdpgs.katowice.pl, cdpgs@katowice.pl)

ABSTRACT: The authors present both historical and current lists of dragonfly species occurring in the Upper Silesia, based on the analyses of documented materials as well as their own terrain research carried during recent years.

KEY WORDS: *Odonata*, checklist, faunistics, Upper Silesia, Czech Republic, Poland.

Wstęp

Przedstawiciele chrząszczy (*Coleoptera*) czy motyli (*Lepidoptera*) są częstym obiektem badań faunistycznych, natomiast wiele innych grup owadów, w tym ważki (*Odonata*), relatywnie rzadko poddawanych jest badaniom. Stwierdzenie to odnosi się także w znacznej mierze do obszaru Górnego Śląska. W ostatnich latach wzrasta liczba opracowań faunistyczno-ekologicznych dotyczących przedstawicieli ważek. Wynika to z faktu, że ważki są grupą owadów umożliwiającą identyfikację naturalności zoocenoz i pozwalających na monitorowanie ekologicznego stanu biotopu.

Obszar Górnego Śląska znany jest z dużej różnorodności krajobrazów. Zachowało się tu wiele naturalnych i bliskich naturalnym elementom, jednak dla części Górnego Śląska najbardziej charakterystyczny jest krajobraz an-

*Druk pracy w 60% sfinansowany przez Centrum Dziedzictwa Przyrody Górnego Śląska w Katowicach.

tropogeniczny. Powstał on głównie w wyniku wydobywania węgla kamiennego, wyraźnie zmieniającego krajobraz. Dla tego obszaru charakterystyczna jest obecność wtórnych środowisk bagiennych i wodnych. Są to obszary wyrobiskowe wypełnione wodą podziemną (często o dużej powierzchni), bagienne i wodne biotopy w bezodpływowych dolinach zapadliskowych, powstałych wskutek zniszczenia naturalnych układów odpływów, oraz różne typy zbiorników sedymentacyjnych. Z opisanymi środowiskami związanych jest wiele gatunków rzadkich, a także podlegających ochronie, których występowanie jest unikalne także w ramach większego obszaru. Na Górnym Śląsku można obserwować występowanie ważek nie tylko w ich naturalnych środowiskach, ale również związki poszczególnych gatunków z wtórnymi siedliskami wodnymi i bagiennymi. Obszar ten jest też interesujący ze względu na swoje położenie geograficzne. Krzyżują się tu zasięgi wielu faunistycznych elementów zoogeograficznych.

Stopień poznania aktualnego występowania przedstawicieli rzędu ważek (*Odonata*) na obszarze Górnego Śląska * jest różny dla części czeskiej i polskiej. Z części czeskiej istnieją aktualne informacje o występowaniu ważek, natomiast dane z części polskiej pochodzą w większości z prac wcześniej publikowanych. Informacje z czeskiej części dotyczą jednak tylko stwierdzeń z poszczególnych, wybranych stanowisk, a zbiorczy przegląd gatunków ważek z tej części Czech nie został dotychczas opracowany. Dostępne są natomiast zbiorcze wykazy gatunków notowanych na Śląsku w Polsce (bez podziału na Dolny i Górny Śląsk), ale ostatni całościowy przegląd pochodzi z okresu przed rokiem 1965.

Występowaniem ważek na Morawach (włączając czeski Śląsk) oraz zestawianiem podstawowych list faunistycznych zajmowali się w przeszłości: CZIŹEK (1902), BÖHM, CZIŹEK (1905), SLAVÍČEK (1930), TEYROVSKÝ (1926, 1932, 1949, 1965, 1977) i PERUTÍK (1955). W wykazie ważek Czechosłowacji opracowanym przez TEYROVSKÝ'ego (1977) znalazło się 67 gatunków ważek z obszaru Moraw. Ta liczba morawskich gatunków ważek odpowiada zaktualizowanemu wykazowi ważek Czechosłowacji, który zestawiał JEZIORSKI (1998). On również nie opracował odrębnego wykazu ważek Śląska, ale połączył je z ważkami Moraw. Prace, które podają informacje o wy-

* Ponieważ w polskiej literaturze zoologicznej pojęcie Górny Śląsk jest rozumane jako nazwa jednej z krain według podziału przyjętego w „Katalogu Fauny Polski” wyjaśniamy, że dla potrzeb tej pracy przyjęliśmy granice Górnego Śląska w szerszym znaczeniu, uwarunkowanym także zmianami historycznymi granic oraz zmianami wynikającymi z podziałów administracyjnych w obu państwach. W Polsce granice te wytyczają obecnie obszar województwa śląskiego i opolskiego (KONOPKA 1996). Dla Czech przyjęto granice historyczne (odpowiadające podziałowi administracyjnemu Śląska z lat 1850–1949), ponieważ nowy podział administracyjny Czech, po roku 1949, nie respektował już granicy historycznej (SIWEK, KAŃOK 2000).

stępowaniu ważek na wybranych stanowiskach czeskiej części Śląska i znalezieniu rzadkich gatunków z tego regionu publikowali: SCHUBERT (1929, 1930, 1933), SCHWAB (1932), PUDIL (1935), TEYROVSKÝ (1950a, 1950b, 1951a, 1951b, 1965), PERUTÍK (1957), TEYROVSKÝ i PERUTÍK (1958), AŠMERA (1982), AŠMERA i DOLNÝ (1989, 1990, 1991, 1993), KONDĚLKA (1985, 1990, 1995), HOLUŠA (1996, 1997a, 1997b, 2000, 2001), DOLNÝ, CIEŚLA (2001), DOLNÝ, TEPEROVÁ i VOLNÁ (2001); DOLNÝ (2001a, 2001b, 2001c, 2002) oraz DOLNÝ, KRAUT i HORČIČKO (2002).

Najstarsza praca o ważkach z polskiej części Śląska odnosi się przede wszystkim do obszaru Dolnego Śląska (SCHNEIDER 1885). Regionem tym zajmowali się później również, między innymi, PAX (1918, 1921, 1937) i KITTELMANN (1921). O występowaniu ważek na wybranych stanowiskach Górnego Śląska w pierwszej połowie XX w. pisał, między innymi, DRESCHER (1928) a przede wszystkim SCHOLZ (1908, 1909, 1910, 1912, 1913, 1917), który prowadził obserwacje głównie na terenach przemysłowych Górnego Śląska i opisał 10 nowych gatunków dla polskiej części Śląska. Podstawową pracą inwentaryzującą ważki Śląska i jednocześnie ostatnim tak kompleksowym opisem występowania ważek w polskiej części jest opracowanie SAWKIEWICZA i ŻAKA (1966). Autorzy ci podsumowali wyniki jedenastu lat badań terenowych prowadzonych na 178 stanowiskach. O ważkach na wybranych stanowiskach Opolszczyzny pisał później HAJDUK (1972). Natomiast ŻAK M. i ŻAK W. (1981) opublikowali wyniki obserwacji ważek w okolicach Chrzanowa z lat 1975–77. Praca ta jest jedną z ostatnich obszerniejszych publikacji zajmujących się ważkami Górnego Śląska. Pojawiające się później drobne wzmianki w pracach opisujących faunę zbiornika Goczałkowickiego nie zawierały istotnych informacji, zmieniających wcześniejsze wykazy.

Podsumowując, można stwierdzić, że nie istnieje aktualny wykaz ważek występujących na obszarze Górnego Śląska. Z tego powodu, od początku 2002 roku, prowadzone są w wybranych biotopach wodnych polskiej części Górnego Śląska badania, których celem jest określenie składu gatunkowego ważek oraz składu odonotocenz występujących na tym terenie. Prace te nawiązują do intensywnych badań odonatologicznych prowadzonych w śląskiej części Czech.

Celem tego opracowania jest uzupełnienie informacji o ważkach Śląska. Z tego powodu koniecznym było krótkie przedstawienie wykazów stwierdzonych gatunków pod kątem ochrony przyrody oraz, na podstawie porównania wyników z obu części Górnego Śląska, ustalenie perspektywy i głównych priorytetów badań w polskiej części na następne lata. Przedstawiliśmy tu historyczną i aktualną listę gatunków ważek Górnego Śląska przygotowaną na podstawie analizy danych z literatury oraz wyników badań terenowych z ostatnich lat.

Metodyka

Inwentaryzacja ważek na terenie czeskiej części Górnego Śląska była prowadzona przez ostatnich 10 lat (1993–2002) przez Aleša DOLNÝ’ego na 55 stanowiskach w następujących miejscowościach: Bělá pod Pradědem-Adolfovice (5868), Černá Voda (5668, 5669), Děhylov (6175), Dlouhá Stráň (6071), Dobrá (6376), Domaslovice (6276), Havířov-Město (6276), Horní Bludovice (6276), Jistebník (6274), Karviná-Darkov (6177), Karviná-Doly (6176), Karviná-Louky (6177), Košatka (6275), Krásná (6477), Krnov-Pod Cvilínem (5972), Martinov (6175), Milotice nad Opavou (6071), Ostrava-Heřmanice (6175, 6176), Polanka nad Odrou (6275), Rejvíz (5769), Slezská Ostrava (6176), Staré Hamry (6576), Stonava (6177), Studénka (6274), Svinov (6275), Těrlicko-Hradiště (6277), Vřesina (6075), Žulová (5668). Zastosowano oznaczenia kodowe według środkowoeuropejskiej sieci mapowania występowania organizmów (PRUNER, MÍKA 1996). Około 70% stanowisk odwiedzano regularnie, a pozostałe 30% nieregularnie. Wybór stanowisk wynikał z dwóch założeń: objęcie inwentaryzacją najszerszego spektrum biotopów oraz najszerszego spektrum składu gatunkowego odonotocenoz.

W polskiej części Górnego Śląska autorzy prowadzili inwentaryzację ważek w roku 2002 na następujących stanowiskach: Dąbrówka ad Toszek – staw „Hubertus“ (UTM: CA29); Ciężkowice ad Jaworzno – rezerwat „Dolina Żabnika“ (CA76); Jankowice ad Pszczyna (CA54); Piłka – rezerwat „Jeleniak Mikuliny“ (CB41); Poręba ad Zawiercie – Las Porębski (CA89); Babice – rezerwat „Łęczczok“ (CA05); Lubomia (CA04); Grabówka (CA04); Krzyżanowice (CA04); Bytom-Maciejkowice (CA57); Katowice – rezerwat „Ochojec“ (CA56); Chybie – rezerwat „Rotuz“ (CA42); Borszowice – rzeka Graniczna (CA49); Śliwa ad Woźniki (CB60); Trzebyczka (CA88); Katowice – „Dolina Trzech Stawów“ (CA56); Zawada Książęca (CA05). Pośród wymienionych stanowisk znalazły się wszystkie wodne i torfowiskowe rezerваты obecnego województwa śląskiego.

Materiałem do badań były larwy, exuviae (wylinki) oraz imagines ważek (*Odonata*). Larwy oraz osobniki dorosłe konserwowano w 75% etanolu, a exuviae preparowano na sucho. Materiał dowodowy znajduje się w całości w zbiorach A. DOLNÝ’ego.

Imagines oznaczano przy pomocy następujących kluczy: ASKEW (1988); WENDLER, NÜSS (1994); larwy i exuviae także przy pomocy kluczy: GERKEN, STERNBERG (1999); HEIDEMANN, SEIDENBUSCH (1993); MÜLLER (1990). Nomenklaturę rzędu *Odonata* przyjęto za opracowaniem STEINMANN’a (1997a, 1997b).

Przy opracowaniu wykazu ważek Górnego Śląska, oprócz własnych obserwacji, uwzględniono wyniki publikowane w następujących źródłach: AŠMERA (1982); AŠMERA, DOLNÝ (1990, 1991, 1993); BÖHM, CZIŽEK

(1905); DOLNÝ, CIESLA (2001); DOLNÝ, TEPEROVÁ, VOLNÁ (2001); DOLNÝ (2001b, 2002); HANEL (1996); HOLUŠA (1997b); KONDÉLKA (1985, 1990); PERUTÍK (1955, 1957); PUDIL (1935); SCHUBERT (1930, 1933); SCHWAB (1932); SLAVÍČEK (1930); TEYROVSKÝ (1949, 1950a, 1950b, 1951a, 1951b, 1965); TEYROVSKÝ, PERUTÍK (1958) – dla Czeskiej Republiki, oraz SAWKIEWICZ, ŻAK (1966); HAJDUK (1972); ŻAK M., ŻAK W. (1981) – dla Polski. Uwzględniono również niepublikowane informacje uzyskane od Janusza GRZYWOCZA oraz Igora JATULEWICZA.

Wyniki

Dotychczas odnotowano na Górnym Śląsku 68 gatunków ważek. Jedynie w czeskiej części stwierdzano występowanie: *Aeshna subarctica*, *Hemianax ephippiger*, *Somatochlora alpestris*, *Libellula fulva* i *Leucorrhinia caudalis*, a jedynie w polskiej części: *Sympetma paedisca*, *Coenagrion armatum*, *Nehalennia speciosa*, *Aeshna viridis* i *Sympetrum meridionale* (Tab. I). Współcześnie potwierdzono występowanie na obszarze Górnego Śląska 61 gatunków. Z tej liczby autorzy niniejszej pracy odnotowali 52 gatunki. Spośród nich, 51 gatunków ważek odnotowano na stanowiskach naturalnych lub zbliżonych do naturalnych. Na stanowiskach powstałych w związku z wydobywaniem węgla kamiennego autorzy stwierdzili obecność 37 gatunków. Spośród nich jeden gatunek, *Libellula fulva*, występował tylko w biotopie antropogenicznym (Tab. II).

W roku 2002 potwierdziliśmy dla polskiej części Górnego Śląska dwa gatunki chronione w Polsce: *Leucorrhinia albifrons* i *L. pectoralis*. Do tej grupy można dołączyć dwa kolejne gatunki: *Gomphus flavipes* i *Ophiogomphus cecilia*, na podstawie informacji uzyskanej od Janusza GRZYWOCZA, który ponadto uzupełnił naszą listę o takie gatunki jak: *Cordulegaster bidentata*, *C. boltonii*, *Sympetrum fonscolombi* i *Orthetrum brunneum* (dla opisywanego przez nas obszaru) oraz *Hemianax ephippiger* (w pobliżu granic tego obszaru). Dane te uwzględniliśmy w naszym zestawieniu tabelarycznym chociaż nie zostały jeszcze opublikowane, ponieważ uważamy je za wiarygodne. Według tego samego kryterium odnotowaliśmy również *Coenagrion lunulatum*, o którym poinformował nas Igor JATULEWICZ.

Wśród gatunków stwierdzonych przez nas w polskiej części Górnego Śląska, na które chcielibyśmy zwrócić uwagę, znajduje się: *Erythromma viridulum*, *Aeshna juncea*, *Somatochlora arctica*, *Orthetrum albistylum*, *Orthetrum coerulescens*, *Crocothemis erythraea*, i *Leucorrhinia albifrons*. Dla wymienionych gatunków podano miejsca stwierdzenia, daty odłowu i liczebność. Zastosowano następujące skróty: im. – osobnik dorosły (imago), exuv. – wylinka (exuvium), juv. – osobnik młody (juvenilny).

Erythromma viridulum: Krzyżanowice, Buków (9 VII 2002: > 100 im.).

Aeshna juncea: Boruszowice, gmina Tworóg (11 VII 2002: 20–30 im. juv., 15 exuv.); rezerwat „Jeleniak-Mikuliny” – Piłka, gmina Koszęcin (11 VII 2002: 1♂ coll. A. DOLNÝ; 20 VIII 2002: 50–100 im. – 1♂, 1♀ coll. A. DOLNÝ); rezerwat „Rotuz” – Zabrzeg, gmina Chybie (8 VII 2002: 4 im. – 1♂ coll. A. DOLNÝ; 6 VIII 2002: 5–10 im.).

Somatochlora arctica: rezerwat „Jeleniak Mikuliny” – Piłka, gmina Koszęcin (15 VI 2002: 1♂).

Tab. I. Gatunki ważek (*Odonata*) stwierdzonych na Górnym Śląsku.

Dragonflies (*Odonata*) recorded in the Upper Silesia.

Gatunek Species	Czechy the Czech Republic			Polska Poland	
	do roku 1949 up to 1949	1950 – 1989	1990 – 2002	do roku 1977 up to 1977	2002
1	2	3	4	5	6
<i>ZYGOPTERA</i>					
<i>Calopteryx splendens</i> (HARRIS, 1782)	+	+*	+*	+	+*
<i>Calopteryx virgo</i> (LINNAEUS, 1758)	+	+*	+*	+	+*
<i>Sympetma fusca</i> (VANDER LINDEN, 1820)	+	+*	+*	+	+*
<i>Sympetma paedisca</i> (BRAUER, 1877)	–	–	–	+	–
<i>Chalcolestes viridis</i> (VANDER LINDEN, 1825)	+	+*	+*	+	+*
<i>Lestes barbarus</i> (FABRICIUS, 1798)	+	+	+*	+	–
<i>Lestes virens</i> (CHARPENTIER, 1825)	+	+*	+*	+	+*
<i>Lestes macrostigma</i> (EVERSMANN, 1836)	–	–	(+)	–	–
<i>Lestes sponsa</i> (HANSEMANN, 1823)	+	+*	+*	+	+*
<i>Lestes dryas</i> KIRBY, 1890	+	+	+	+	–
<i>Platycnemis pennipes</i> (PALLAS, 1771)	+	+*	+*	+	+*
<i>Ischnura elegans</i> (VANDER LINDEN, 1820)	+	+*	+*	+	+*
<i>Ischnura pumilio</i> (CHARPENTIER, 1825)	+	+*	+*	+	+*
<i>Enallagma cyathigerum</i> (CHARPENTIER, 1840)	+	+*	+*	+	+*
<i>Pyrrhosoma nymphula</i> (SULZER, 1776)	+	+*	+*	+	+*
<i>Erythromma najas</i> (HANSEMANN, 1823)	+	+*	+*	+	+*
<i>Erythromma viridulum</i> (CHARPENTIER, 1840)	–	+*	+*	–	+*

1	2	3	4	5	6
<i>Coenagrion armatum</i> (CHARPENTIER, 1840)	-	-	-	+	-
<i>Coenagrion hastulatum</i> (CHARPENTIER, 1825)	+	+	-	+	+*
<i>Coenagrion lunulatum</i> (CHARPENTIER, 1840)	-	+	-	+	+ ²
<i>Coenagrion puella</i> (LINNAEUS, 1758)	+	+*	+*	+	+*
<i>Coenagrion pulchellum</i> (VANDER LINDEN, 1825)	+	+*	+*	+	+*
<i>Coenagrion ornatum</i> (SÉLYS, 1850)	-	+	-	+	-
<i>Nehalennia speciosa</i> (CHARPENTIER, 1840)	-	-	-	+	-
<i>ANISOPTERA</i>					
<i>Brachytron pratense</i> (O. F. MÜLLER, 1764)	-	+	+*	+	-
<i>Aeshna cyanea</i> (O. F. MÜLLER, 1764)	+	+*	+*	+	+*
<i>Aeshna grandis</i> (LINNAEUS, 1758)	+	+*	+*	+	+*
<i>Aeshna juncea</i> (LINNAEUS, 1758)	+	+*	+*	+	+*
<i>Aeshna subarctica elisabethae</i> DJAKONOV, 1922	-	+	+*	-	-
<i>Aeshna viridis</i> EVERSMAAN, 1836	-	-	-	+	-
<i>Aeshna affinis</i> VANDER LINDEN, 1820	-	+	+*	+	-
<i>Aeshna mixta</i> LATREILLE, 1805	+	+*	+*	+	+*
<i>Aeshna isoceles</i> (O. F. MÜLLER, 1767)	-	+	+*	+	+*
<i>Anax imperator</i> LEACH, 1815	+	+*	+*	+	+*
<i>Anax parthenope</i> (SÉLYS, 1839)	-	-	+*	+	+*
<i>Hemianax ephippiger</i> (BURMEISTER, 1839)	-	-	+	-	(+) ¹
<i>Gomphus flavipes</i> (CHARPENTIER, 1825)	-	+	-	(+)	+ ¹
<i>Gomphus vulgatissimus</i> (LINNAEUS, 1785)	+	+	+*	+	+*
<i>Ophiogomphus cecilia</i> (FOURCROY, 1758)	-	+	-	+	+ ¹
<i>Onychogomphus forcipatus</i> (LINNAEUS, 1758)	+	+	+	+	-
<i>Cordulegaster bidentata</i> SÉLYS, 1843	(+)	+*	+*	+	+ ¹
<i>Cordulegaster boltonii</i> (DONOVAN, 1807)	+	+*	-	+	+ ¹
<i>Epitheca bimaculata</i> (CHARPENTIER, 1825)	-	-	-	(+)	-
<i>Cordulia aenea</i> (LINNAEUS, 1758)	(+)	+*	+*	+	+*
<i>Somatochlora metallica</i> (VANDER LINDEN, 1825)	+	+*	+*	+	+*
<i>Somatochlora flavomaculata</i> (VANDER LINDEN, 1825)	+	-	+*	+	+*
<i>Somatochlora alpestris</i> (SÉLYS, 1840)	+	-	+*	-	-
<i>Somatochlora arctica</i> (ZETTERSTEDT, 1840)	-	+	+	+	+*
<i>Libellula quadrimaculata</i> LINNAEUS, 1758	+	+*	+*	+	+*
<i>Libellula depressa</i> LINNAEUS, 1758	+	+*	+*	+	+*

1	2	3	4	5	6
<i>Libellula fulva</i> O. F. MÜLLER, 1764	–	–	+*	(+)	–
<i>Orthetrum cancellatum</i> (LINNAEUS, 1758)	+	+	+*	+	+*
<i>Orthetrum albistylum</i> (SÉLYS, 1848)	–	+	+*	+	+*
<i>Orthetrum brunneum</i> (FONSCOLOMBE, 1837)	+	–	(+)*	+	+ ¹
<i>Orthetrum coerulescens</i> (FABRICIUS, 1798)	+	–	+*	+	+*
<i>Crocothemis erythraea</i> (BRULLÉ, 1832)	–	(+)*	+*	+	+*
<i>Sympetrum fonscolombei</i> (SÉLYS, 1840)	–	+	+	–	+ ¹
<i>Sympetrum pedemontanum</i> (ALLIONI, 1766)	–	+	+*	+	+*
<i>Sympetrum depressiusculum</i> (SÉLYS, 1841)	+	+	+	+	+*
<i>Sympetrum danae</i> (SULZER, 1776)	+	+*	+*	+	+*
<i>Sympetrum flaveolum</i> (LINNAEUS, 1758)	+	+*	+*	+	+
<i>Sympetrum meridionale</i> (SÉLYS, 1841)	–	(+)	–	+	–
<i>Sympetrum sanguineum</i> (O. F. MÜLLER, 1764)	+	+*	+*	+	+*
<i>Sympetrum striolatum</i> (CHARPENTIER, 1840)	+	+	+*	+	+
<i>Sympetrum vulgatum</i> (LINNAEUS, 1758)	+	+*	+*	+	+*
<i>Leucorrhinia albifrons</i> (BURMEISTER, 1839)	+	(+)*	–	+	+*
<i>Leucorrhinia caudalis</i> (CHARPENTIER, 1840)	–	+	–	(+)	–
<i>Leucorrhinia dubia</i> (VANDER LINDEN, 1825)	+	+	+*	+	+*
<i>Leucorrhinia pectoralis</i> (CHARPENTIER, 1825)	+	+*	+*	+	+*
<i>Leucorrhinia rubicunda</i> (LINNAEUS, 1758)	–	+*	+	+	+*
Razem Total	42+(2)	54+(3)	54+(2)	60+(4)	52+(1)
	63+(2)		63+(4)		
	68+(2)				

Uwagi: + obecność gatunku; – nieobecność gatunku; () gatunki stwierdzone w bliskiej odległości od granic badanego obszaru Górnego Śląska (w granicach 15 km); * A. DOLNÝ leg., det. et coll.; ¹ obecność gatunków odnotowano na podstawie informacji ustnej uzyskanej od Janusza GRZYWOCZA; ² obecność gatunków odnotowano na podstawie informacji ustnej uzyskanej od Igora JATULEWICZA.

Index: + presence of species; – absence of species; () species recorded in the close neighbourhood of the border of the Upper Silesia (up to 15 km); * A. DOLNÝ leg., det. et coll.; ¹ personal communication from Janusz GRZYWOCZ; ² personal communication from Igor JATULEWICZ.

Orthetrum albistylum: Grabówka, gmina Lubomia (12 VI 2002: 20–30 im. juv.); Krzyżanowice, gmina Racibórz (9 VII 2002: 20–30 im. – 1♂ coll. A. DOLNÝ; 6 VIII 2002: 1♂); Lubomia (12 VI 2002: 30–50 im. – 1♂ coll. A. DOLNÝ; 9 VII 2002: 30–50 im.); rezerwat „Łęczczok” – Babice, Zawada

Książęca, gmina Nędza (18 V 2002: 30–50 im. juv. – 1♂ coll. A. DOLNÝ; 12 VI 2002: 20–30 im.; 19 VIII 2002: 3–5 im.); rezerwat „Rotuz” – Zabrzeg, gmina Chybie (8 VII 2002: 10–20 im. – 1♂ coll. A. DOLNÝ).

Orthetrum coerulescens: rezerwat „Dolina Żabnika” – Ciężkowice, gmina Jarorzno (12 VII 2002: > 100 im. – 1♂ coll. A. DOLNÝ, 4 exuv.; 6 VIII 2002: 50–100 im.).

Crocothemis erythraea: Grabówka, gmina Lubomia (9 VII 2002: 1♂); Krzyżanowice, gmina Racibórz (9 VII 2002: 10–20 im. – 1♂ coll. A. DOLNÝ, 19 VIII 2002: 1♀; 28 VIII 2002: 1♀); rezerwat „Łęczok” – Babice, Zawada Książęca, gmina Nędza, (18 V 2002: 1♂).

Leucorrhinia albifrons: rezerwat „Dolina Żabnika” – Ciężkowice, gmina Jarorzno (16 VI 2002: 1♂ juv.; 12 VII 2002: 3♂♂; 6 VIII 2002: 4♀♀, 5♂♂).

Tab. II. Aktualne stwierdzenia śląskich gatunków ważek w zależności od rodzaju biotopu.

Current occurrence of Silesian species of dragonflies in relation to their habitats.

Gatunek Species	Stanowiska naturalne i bliskie naturalnym Natural and seminatural biotopes			Stanowiska poprzemysłowe Anthropogenic biotopes	
	Torfowiska Peat bogs	Stawy, jeziora, ślepe odnogi rzek Still waters (ponds, lakes, pools)	Wody płynące Rivers and streams	Zbiorniki pokopalniane Mining-sedimentation ponds	Zapadliska Subsidence waterbodies
1	2	3	4	5	6
<i>ZYGOPTERA</i>					
<i>Calopteryx splendens</i>	+		+	+	
<i>Calopteryx virgo</i>	+		+	+	
<i>Sympetma fusca</i>	+	+		+	+
<i>Chalcolestes viridis</i>	+	+		+	+
<i>Lestes barbarus</i>		+			
<i>Lestes virens</i>	+	+			+
<i>Lestes sponsa</i>	+	+		+	+

1	2	3	4	5	6
<i>Platycnemis pennipes</i>	+	+	+	+	+
<i>Ischnura elegans</i>	+	+	+	+	+
<i>Ischnura pumilio</i>	+	+		+	+
<i>Enallagma cyathigerum</i>	+	+		+	+
<i>Pyrrhosoma nymphula</i>	+	+		+	+
<i>Erythromma najas</i>	+	+			+
<i>Erythromma viridulum</i>		+	+		
<i>Coenagrion hastulatum</i>	+				
<i>Coenagrion puella</i>	+	+		+	+
<i>Coenagrion pulchellum</i>		+			
<i>ANISOPTERA</i>					
<i>Brachytron pratense</i>		+			
<i>Aeshna cyanea</i>	+	+	+	+	+
<i>Aeshna grandis</i>	+	+		+	+
<i>Aeshna juncea</i>	+				
<i>Aeshna subarctica elisabethae</i>	+				
<i>Aeshna affinis</i>		+		+	+
<i>Aeshna mixta</i>	+	+		+	+
<i>Aeshna isoceles</i>	+	+		+	+
<i>Anax imperator</i>	+	+		+	+
<i>Anax parthenope</i>		+		+	+
<i>Gomphus vulgatissimus</i>	+	+	+		
<i>Cordulegaster bidentata</i>			+		
<i>Cordulia aenea</i>	+	+		+	+
<i>Somatochlora metallica</i>	+	+	+	+	+
<i>Somatochlora flavomaculata</i>	+	+		+	
<i>Somatochlora alpestris</i>	+				
<i>Somatochlora arctica</i>	+				
<i>Libellula quadrimaculata</i>	+	+		+	+
<i>Libellula depressa</i>	+	+		+	+
<i>Libellula fulva</i>				+	
<i>Orthetrum cancellatum</i>		+		+	+
<i>Orthetrum albistylum</i>	+	+		+	+
<i>Orthetrum coerulescens</i>	+	+		+	+
<i>Crocothemis erythraea</i>		+		+	+

1	2	3	4	5	6
<i>Sympetrum pedemontanum</i>	+			+	
<i>Sympetrum depressiusculum</i>	+	+			+
<i>Sympetrum danae</i>	+	+		+	
<i>Sympetrum flaveolum</i>	+				
<i>Sympetrum sanguineum</i>	+	+		+	+
<i>Sympetrum striolatum</i>		+		+	+
<i>Sympetrum vulgatum</i>	+	+		+	+
<i>Leucorrhinia albifrons</i>	+				
<i>Leucorrhinia dubia</i>	+				
<i>Leucorrhinia pectoralis</i>	+	+		+	+
<i>Leucorrhinia rubicunda</i>	+				
Razem Total	41	38	9	34	31
	51			37	
	52				

Dyskusja

SAWKIEWICZ i ŻAK (1966) nie stwierdzili *Erythromma viridulum* w czasie swoich badań i poddawali w wątpliwość obecność tego gatunku na Górnym Śląsku. Na stanowiskach w czeskiej części Górnego Śląska odnotowywano go od połowy XX wieku. Znalezienie *E. viridulum* w roku 2002 w Krzyżanowicach potwierdza ten gatunek dla fauny Śląska i jest pierwszą informacją o tak licznym występowaniu tej ważki w polskiej części Górnego Śląska.

Krzyżanowice okazały się interesującym stanowiskiem także z powodu stwierdzenia tam w lipcu 2002 dosyć licznej populacji *Crocothemis erythraea* – gatunku, który był dotąd tylko 1 raz podawany z polskiej części Górnego Śląska z Chorzowa [Königshütte] (SAWKIEWICZ, ŻAK 1966 za TÜMPEL 1922) i od tamtej pory wymagał potwierdzenia. Gatunek ten znany jest dotychczas w Polsce z bardzo nielicznych stanowisk, na których występował zwykle w małej liczbie osobników (BERNARD, SAMOŁĄG 2000). Na Śląsku czeskim *C. erythraea* była notowana kilkakrotnie w okresie ostatnich 10 lat.

Szczególne uwagę zwróciliśmy na gatunki, które znalazły się na „Czerwonej Liście Ważek Polski” (BERNARD i in. 2002). Na terenie rezerwatów w województwie śląskim stwierdziliśmy w roku 2002 *Aeshna juncea* (DD), *Leucorrhinia albifrons* (LC), *Orthetrum coerulescens* (DD) i *Somatochlora arctica* (VU). Nie udało nam się potwierdzić występowania *S. arctica* na stanowisku, które bardzo szczegółowo opisywali SAWKIEWICZ i ŻAK (1966).

Spośród gatunków znajdujących się obecnie na „Czerwonej Liście” uwzględniliśmy w naszym zestawieniu także *Cordulegaster boltonii* (VU) i *Orthe-trum brunneum* (LC), na podstawie informacji uzyskanej od Janusza GRZYWOCZA. Nie dysponujemy jednak dokładną lokalizacją stanowisk i terminów obserwacji, ponieważ dane te nie były jeszcze publikowane. Będą wymagały potwierdzenia.

Ostatnim gatunkiem, na który w tej pracy zwracamy uwagę, jest *Orthe-trum albistylum*. Jest on wprawdzie często spotykany na Górnym Śląsku, ale jest to efekt niezwykle interesującej ekspansji obserwowanej w ostatnich latach (por. BUCZYŃSKI i in. 2002). Przypuszczamy, że nasze dane pozwolą śledzić szybkość, z jaką ona zachodzi.

Porównując dane z pracy SAWKIEWICZA i ŹAKA (1966) z wynikami badań z ostatnich lat, stwierdzono kilka istotnych zmian w odonatofaunie, które można uważać za pozytywne z punktu widzenia zwiększenia bioróżnorodności w okresie ostatnich czterdziestu lat. Najważniejsze z nich obrazuje tabela (Tab. III). Dane te zdają się potwierdzać, że szereg południowych gatunków znacznie zwiększyło swoją liczebność w tej części Europy środkowej, a nawet rozszerza swój areal występowania w kierunku północnym. Podobne wyniki przedstawili w swoich ostatnich pracach BUCZYŃSKI i PAKULICKA (2000) oraz BUCZYŃSKI i współautorzy (2002).

Na podstawie wyników badań ważek na Górnym Śląsku można również stwierdzić, że wiele bagiennych i wodnych ekosystemów w okręgach przemysłowych, powstałych wtórnie i pozostawionych samoistnej sukcesji, staje się bardzo dogodnymi środowiskami zastępczymi dla bytowania gatunków ustępujących z obszarów objętych intensywną działalnością przemysłową. Kilka z tych gatunków, notowanych we wtórnych biotopach obszaru górniczego, należy do rzadkich i zagrożonych w Czechach lub w Polsce (tu przeważnie tylko regionalnie). Są to: *Aeshna affinis*, *Somatochlora flavomaculata*, *Orthe-trum coerule-scens*, *Sympetrum pedemontanum*, *Libellula fulva* i *Leucorrhinia pectoralis*. Najbardziej interesujące jest występowanie *Libellula fulva*, której populację, o dużej liczebności, stwierdzono na jedynym stanowisku w Karwinie, na zbiorniku pokopalnianym (DOLNÝ 2002).

Poniżej zaproponowano przegląd wszystkich gatunków, które mogłyby pojawić się w polskiej części Górnego Śląska, chociaż nie odnotowano ich w czasie obecnych badań, z oceną prawdopodobieństwa możliwości ich występowania w przyszłości. Komentarz opracowano na podstawie analizy historycznych danych z piśmiennictwa, aktualnych stwierdzeń w czeskiej części Śląska oraz analizy występowania biotopów odpowiednich dla rozwoju wymienionych gatunków.

Tab. III. Główne pozytywne zmiany w występowaniu ważek w polskiej części Górnego Śląska.
Main positive changes in the dragonfly fauna in the Polish part of the Upper Silesia.

Gatunek Species	SAWKIEWICZ, ŻAK 1966	Sytuacja aktualna Current situation
<i>Erythromma viridulum</i>	nie stwierdzony (tylko 1, z pewnością błędne, doniesienie) not recorded (only 1, certainly false record)	liczna populacja; potwierdzony rozwój a great population; development confirmed
<i>Aeshna isoceles</i>	pojedyncze stwierdzenie only sporadically	liczne występowanie na wielu stanowiskach; potwierdzony rozwój in great numbers at numerous localities; development confirmed
<i>Anax parthenope</i>	pojedyncze stwierdzenie sporadically recorded	liczne występowanie na wielu stanowiskach in great numbers at numerous localities
<i>Orthetrum albistylum</i>	rzadki, tylko kilka notowań rare, only few records	bardzo liczne występowanie na wielu stanowiskach; potwierdzony rozwój in very great number at numerous localities; development confirmed
<i>Crocothemis erythraea</i>	podawany tylko 1 raz (stare dane) recorded only at 1 locality (old data)	liczniejsze występowanie, na kilku stanowiskach; potwierdzony rozwój more numerous, at some localities; development confirmed

Występowanie bardzo prawdopodobne: dla *Lestes barbarus* i *L. dryas* podawanych było w polskiej literaturze kilka stanowisk na Śląsku. Obydwa gatunki tworzyły jednak mało liczne populacje z obserwowanym co kilka lat wzrostem liczebności (SAWKIEWICZ, ŻAK 1966). W czeskiej części gatunki te występują lokalnie. W przypadku *Brachytron pratense* znane jest z polskiej części Górnego Śląska tylko jedno stwierdzenie pojedynczego osobnika (SAWKIEWICZ, ŻAK 1966), natomiast w czeskiej części ważka ta

występuje tylko lokalnie. Występowanie *Aeshna affinis* jest bardzo prawdopodobne, ponieważ w czeskiej części Śląska gatunek ten pojawił się ponownie w ostatnich latach (DOLNÝ 2002). Z kolei *Orthetrum brunneum* jest gatunkiem pojawiającym się często jako gatunek pionierski na terenach przemysłowych. Jego występowania można spodziewać się, biorąc również pod uwagę dane z literatury (SAWKIEWICZ, ŻAK 1966) oraz informacje ustne przekazane przez Janusza Grzywocza.

Występowanie prawdopodobne: *Nehalennia speciosa* była notowana na 6 stanowiskach w polskiej części Górnego Śląska (BERNARD 1998; SAWKIEWICZ, ŻAK 1966; SCHOLZ 1908). Współcześnie występowanie tego gatunku jest uzależnione od istnienia turzycowisk z *Carex lasiocarpa* EHRH. i *C. rostrata* STOKES. *Coenagrion armatum* notowany był w polskiej części Górnego Śląska w niemałej liczbie stanowisk (SAWKIEWICZ, ŻAK 1966) i w świetle tych danych jego występowanie współcześnie jest prawdopodobne. *Coenagrion ornatum* występował w małej liczbie osobników na nielicznych stanowiskach. Jedyne stanowisko z dużą populacją znajdowało się na Pustyni Błędowskiej (SAWKIEWICZ, ŻAK 1966), w czeskiej części znany był tylko z jednego miejsca z lat 1961–62 (TEYROVSKÝ 1965). *Onychogomphus forcipatus* notowany był na Śląsku z częstością 1 osobnika raz na kilka lat (SAWKIEWICZ, ŻAK 1966). *Epitheca bimaculata* z Górnego Śląska nie była podawana, jednak wydaje się nam, że może być tu obecna. Natomiast występowanie *Libellula fulva* w polskiej części nie jest wykluczone ze względu na to, że ważka ta występuje w Karwinie, niedaleko od granicy czesko-polskiej (DOLNÝ 2002).

Występowanie mniej prawdopodobne: tak rzadki gatunek, jak *Coenagrion scitulum* (RAMB.) nie był notowany ani w czeskiej ani w polskiej części Górnego Śląska (HANEL, ZELENÝ 2000; JEZIORSKI 1998; SAWKIEWICZ, ŻAK 1966). *Leucorrhinia caudalis* jest gatunkiem bardzo rzadkim i zanikającym na Górnym Śląsku, a także w całych Czechach. Notowany był jeden osobnik z jednego stanowiska w czeskiej części Górnego Śląska (TEYROVSKÝ 1965). *Sympecma paedisca* była stwierdzona na Górnym Śląsku przed czterdziestoma laty w dwóch egzemplarzach, bez potwierdzenia rozwoju: 1♂ – 1959, 1♀ – 1961 (SAWKIEWICZ, ŻAK 1966). *Lestes macrostigma*, która jest rzadkim gatunkiem w Europie środkowej, nie była odławiana w polskiej części. W czeskiej części odłowiony został przypadkowo 1♂ w roku 1996 w pobliżu granic czeskiego Śląska – nie potwierdzono jednak jego rozwoju (HANEL 1996). *Coenagrion mercuriale* (CHARP.) jest gatunkiem nie włączonym do fauny Czech i Polski (HANEL, ZELENÝ 2000; MIELEWCZYK 1990), a jego notowanie w faunie Górnego Śląska jest niepewne

(JEZIORSKI 1998; SAWKIEWICZ, ŻAK 1966). *Aeshna subarctica elisabethae* i *Somatochlora alpestris* są stale stwierdzane na torfowisku wysokim w rezerwacie „Rejviz” w Jesionikach (DOLNÝ i in. 2001), natomiast w polskiej części Górnego Śląska ich występowanie byłoby możliwe jedynie w przypadku istnienia odpowiednich dla ich rozwoju siedlisk. W tej chwili miejsca takie nie są nam jeszcze znane. Natomiast prowadzimy poszukiwania w rejonie Pilska oraz Lipowskiej. Historyczne notowania *Aeshna viridis* są dosyć stare: 2 ♀♀ – 1953 (niepotwierdzony rozwój), 1 ♂ – 1958 (biotop zniszczony) (SAWKIEWICZ, ŻAK 1966). Obecnie w województwie śląskim nie ma odpowiednich biotopów dla tego gatunku. Pewne nadzieje na pojawienie się tego gatunku wiążą się z potwierdzeniem występowania osoki aloesowatej (*Stratiotes aloides* L.) na kilku stanowiskach w województwie opolskim.

Możliwe jest znajdowanie pojedynczych osobników *Hemianax ephippiger* i *Sympetrum meridionale*. W przypadku tych gatunków nie można jednak spodziewać się występowania trwałych populacji.

W nadchodzących latach konieczne będzie nadanie badaniom terenowym, prowadzonym w polskiej części Górnego Śląska, takiego kierunku, który pozwoli na odszukanie biotopów dogodnych dla gatunków nie stwierdzonych dotychczas. Autorzy przewidują, że badania będą obejmowały ocenę mikrosiedlisk dla larw, ustalenie regionalnych różnic w strukturze odonotofauny obszarów przemysłowych Śląska oraz obserwowanie związków między nią a własnościami fizyko-chemicznymi wody, strukturą biotopu i składem ichtiocenoz.

Podziękowania

Badania prowadzono z wykorzystaniem wsparcia finansowego oddziału FRVŠ Czeskiej Republiki – grant nr 849/2002 oraz częściowo z projektu CEZ: 173100002

Autorzy dziękują Ministerstwu Środowiska, Głównemu Konserwatorowi Przyrody w Warszawie, Wojewódzkiemu Konserwatorowi Przyrody w Katowicach oraz Nadleśnictwom Bielsko, Chrzanów, Koszęcin i Rudy Raciborskie, za wyrażenie zgody na prowadzenie badań na terenie rezerwatów województwa opolskiego i śląskiego.

Specjalne podziękowania kierujemy do Janusza GRZYWOCZA oraz Igora JATULEWICZA, którzy poinformowali nas o swoich obserwacjach ważek, co pozwoliło nam zasygnalizować obecność kilku gatunków, których nie udało się odnotować w trakcie inwentaryzacji prowadzonych przez nas w 2002 roku.

SUMMARY

Whereas much of information gathered on dragonflies (*Odonata*) in the Czech part of the Upper Silesia has been updated, the Polish part of the region hasn't come forward with an update during the last 25 years. That is why, a comprehensive survey of *Odonata* in the region of the Upper Silesia hasn't been completed yet. However, since the beginning of 2002 the selected localities in the Polish part of the Upper Silesia have been visited in order to study the species composition of particular odonatocenoses and the whole odonate fauna. This research is related to the odonatological explorations of the Czech part of the Upper Silesia from 1993 to 2002. The main reason for this research has been to learn more about dragonflies in Silesia and provide information on the characteristics of odonatocenoses in the Upper Silesia. Larvae, exuviae and adults were studied.

So far, 68 species of dragonflies have been recorded from the Upper Silesia. The following species have been recorded only in the Czech part: *Aeshna subarctica*, *Hemianax ephippiger*, *Somatochlora alpestris*, *Libellula fulva* and *Leucorrhinia caudalis*, while in the Polish part: *Sympetma paedisca*, *Coenagrion armatum*, *Nehalennia speciosa*, *Aeshna viridis* and *Sympetrum meridionale*. The current odonate fauna of the Upper Silesia consists of 61 species, out of which 52 have been recorded by the authors. From that number, 51 species have been recorded in natural and secondary (seminatural) localities. 37 species have been recorded in anthropogenic localities (coal mining areas) and only one species – *Libellula fulva* has been recorded only in localities affected by human activities. The presence of this species is totally unique as it thrives in abundance in post-mine sedimentation ponds in Karviná. Also, some other species occurring in the coal mining areas are considered fairly rare or endangered both in the Czech Republic and Poland. In 2002 the authors found 1 new species in the Polish part of the Upper Silesia: *Erythromma viridulum*. Some species, rare in Poland (*Crocothemis erythraea*, *Somatochlora arctica*) or in the southern part of the country (e.g. *Leucorrhinia albifrons*), were also recorded. Out of the species threatened in Poland (VU–CR in Polish Red List, BERNARD et al. 2002), 2 species were found in the studied area: *Cordulegaster boltonii* (VU) and *Somatochlora arctica* (VU). According to SAWKIEWICZ & ŽAK (1966), *Aeshna isoceles*, *Anax parthenope* and *Orthetrum albistylum* were very rare in the past, however, at present they have been found in abundance at some localities.

PIŚMIENNICTWO

- ASKEW R. R. 1988: The Dragonflies of Europe. Harley Books, Colchester. 291 ss.
- AŠMERA J. 1982: Příspěvek k výskytu vážky podhorní – *Sympetrum pedemontanum* (ALLIONI) 1766 v ČSR. Přírodovědecký sborník (Ostrava), **26**: 123-125.
- AŠMERA J., DOLNÝ A. 1989: Vážka červená, *Crocothemis aerythraea* (BRULLÉ, 1832) a její výskyt v ČSR. Acta Fac. paedag. Ostraviensis, Ser. E, **19** (117): 95-102.
- AŠMERA J., DOLNÝ A. 1990: K výskytu vážek rodu *Leucorrhinia* BRITTINGER, 1850 v ČSFR. Acta Fac. paedag. Ostraviensis, Ser. E, **20** (122): 117-122.
- AŠMERA J., DOLNÝ A. 1991: K výskytu rodu *Cordulegaster* (LEACH, 1815) v ČSFR. Acta Fac. paedag. Ostraviensis, Ser. E, **21** (123): 17-25.

- AŠMERA J., DOLNÝ A. 1993: Poznámky o vážkách Rejvízu. Acta Fac. Rer. Nat. Univ. Ostraviensis, Biologica Ekologica, **1** (135): 49-53.
- BERNARD R. 1998: Stan wiedzy o rozmieszczeniu i ekologii *Nehalennia speciosa* (CHARPENTIER, 1840) (*Odonata: Coenagrionidae*) w Polsce. Roczn. nauk. PTOP „Salamandra”, **2**: 67-93.
- BERNARD R., BUCZYŃSKI P., ŁABĘDZKI A., TOŃCZYK G. 2002. *Odonata* Ważki. [W:] GŁOWACIŃSKI Z. (red.): Czerwona Lista Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce. PAN – Instytut Ochrony Przyrody, Kraków: 125-127.
- BERNARD R., SAMOLAG J. 2000. An interesting record of *Crocothemis erythraea* (BRULLÉ) in midwestern Poland (*Anisoptera: Libellulidae*). Notul. odonat., **5** (5): 64-65.
- BÖHM F., CZIŽEK K. 1905: Neue Beiträge zur Kenntnis der mährischen Libellen. VI. Ber. Abh. Clubs Naturkunde f. d. Jahr 1903–04, Brno, **6**: 85-88.
- BUCZYŃSKI P., PAKULNICKA J. 2000: Odonate larvae of gravel and clay pits in the Mazurian Lake District (NE Poland), with notes on extremely northern localities of some Mediterranean species. Notul. odonat., **5** (6): 69-72.
- BUCZYŃSKI P., ZAWAL A., FILIPIUK E. 2002: Neue Nachweise von *Orthetrum albistylum* in Nordpolen: Erweitert sich sein Verbreitungsgebiet in Mitteleuropa? (*Odonata: Libellulidae*). Libellula, **21** (1/2): 15-24.
- CZIŽEK K. 1901: Systematisches Verzeichnis der in der Umgebung von Brünn vorkommenden Libellen. III. Ber. Abh. Clubs Naturkunde f. d. Jahr 1900–01, Brno, **3**: 43-44.
- CZIŽEK K. 1902: Beitrag zur Kenntnis der mährischen Libellen. Ber. Abh. Clubs Naturkunde f. d. Jahr 1901–02, Brno, **4**: 21-24.
- DOLNÝ A. 2001a: Nález vážky plavé (*Libellula fulva*, *Odonata: Libellulidae*) v Poodří. Vážky 2001. Sborník IV. celostátního semináře odonatologů na Šumavě, ZO ČSOP Vlašim, 2001: 146-151.
- DOLNÝ A. 2001b: Neobvyklý výskyt vážky jasnoskvrnné (*Leucorrhinia pectoralis*, *Odonata: Libellulidae*) v důlní poklesové kotlině v Karvině. Sborník IV. celostátního semináře odonatologů na Šumavě, ZO ČSOP Vlašim, 2001: 124-130.
- DOLNÝ A. 2001c: Využití vážek k indikaci stavu prostředí v hornické krajině. Acta Fac. Rer. Nat. Univ. Ostraviensis, Biologica-Ekologica, **8**, 200: 100-107.
- DOLNÝ A. 2002: *Libellula fulva* (*Odonata*) na důlním odkališti v Karvině. Čas. Slez. Muz. Opava (A), **51**:165-171.
- DOLNÝ A., CIESLA M. 2001: Příspěvek k poznání vážek Karvinska. Zpravodaj Ostravského muzea **6** (3) (Workshop „Přírodní prostředí Karvinska – perspektivy výzkumu”): 21-25.
- DOLNÝ A., KRAUT M., HORČÍČKO I. 2002: Vážky (*Odonata*) Přírodní rezervace Štěpán (Po-oderský bioregion). Čas. Slez. Muz. Opava, (A), **51**: 259-269.
- DOLNÝ A., TEPEROVÁ E., VOLNÁ K. 2001: Vážky (*Odonata*) na území NPR Rejvíz – současný stav, změny v průběhu 20. století, ochrana a ohrožení. Čas. Slez. Muz. Opava, (A), **50** (supl.): 66-77.
- DRESCHER E. 1928: Das Gebiet Ellguth, Kreis Grottkau O/S, Flora und fauna des Wassers. Ber. wiss. Ges. „Philomatie“, **39**, wiss. Sonderbeilage: 1-121.

- GERKEN B., STERNBERG K. 1999: Die Exuvien Europäischer Libellen. *Insecta, Odonata*. Arnika & Eisvogel, Höxter und Jena. 354 ss.
- HAJDUK Z. 1972: Larwy ważek (*Odonata*) kilku zbiorników wodnych Opolszczyzny. *Zesz. Przyr., Opolskie Tow. Przyj. Nauk*, **12**: 83-90.
- HANEL L. 1996: Předběžné výsledky průzkumů fauny vážek CHKO Poodří. Sborník ze semináře „Ochrana biodiverzity drobných stojatých vod“, ZO ČSOP Vlašim: 27–44.
- HANEL L., ZELENÝ J. 2000: Vážky (*Odonata*): výzkum a ochrana. Český svaz ochránců přírody, Vlašim. 240 ss.
- HEIDEMANN H., SEIDENBUSCH R. 1993: Die Libellenlarven Deutschlands und Frankreichs. Handbuch für Exuviensammler. Erna Bauer, Keltern. 391 ss.
- HOLUŠA O. 1996: Výskyt vzácných druhů vážek (*Odonata*) na území České republiky. *Čas. Slez. Muz. Opava, (A)*, **45**: 81-85.
- HOLUŠA O. 1997a: Výskyt šídla rašelinného (*Aeshna subarctica* WALKER, 1908; *Odonata: Aeshnidae*) v Hrubém Jeseníku (Česká republika). *Čas. Slez. Muz. Opava, (A)*, **46**: 287-288.
- HOLUŠA O. 1997b: Výskyt vážky *Hemianax ephippiger* (*Odonata: Aeshnidae*) v České republice. *Klapalekiana*, **33**: 17-21.
- HOLUŠA O. 2000: Vážky (*Insecta: Odonata*) ve sbírkách Muzea Beskyd Frýdek-Místek (Česká republika). *Klapalekiana*, **36**: 71-79.
- HOLUŠA O. 2001: Přírůstky vážek (*Insecta: Odonata*) ve sbírkách Muzea Beskyd Frýdek-Místek (Česká republika) v letech 1997–2000. *Práce a Stud. Muz. Beskyd*, **11**: 117-131.
- JEZIORSKI P. 1998: Check list of dragonflies (*Odonata*) of the Czech Republic. *Čas. Slez. Muz. Opava, (A)*, **47**: 173-177.
- KITTELMANN E. 1921: Auszüge aus den Sitzungsberichten. Jahresheft d. Ver. schles. Insektenkunde, Breslau, **13**: 13.
- KONDĚLKA D. 1985: Poznámky k výskytu vážek (*Odonata*) v severovýchodní části Severomoravského kraje. *Acta Fac. paedag. Ostraviensis, Ser. E*, **15**, 94: 57-62.
- KONDĚLKA D. 1990: Výskyt vzácných druhů vážek v Severomoravském kraji. *Čas. Slez. Muz. Opava, (A)*, **39**: 281-282.
- KONDĚLKA D. 1995: Další poznatky o výskytu vážek (*Odonata*) na severní Moravě a ve Slezsku. *Acta Fac. Rer. Nat. Univ. Ostraviensis*, **148**: 109-118.
- KONOPKA Z. 1996: Waloryzacja przestrzeni Górnego Śląska – wprowadzenie. *Przestrzeń i Wartości*, **1**: 7-10.
- MIELEWCZYK S. 1990: *Odonata – Wazki*. [W:] RAZOWSKI J. (red.): Wykaz zwierząt Polski, Tom I, Część XXXII/1–20 *Insecta: Protura – Plennipennia*. Ossolineum, Wrocław – Warszawa – Kraków: 39-42.
- MÜLLER O. 1990: Mitteleuropäische Anisopterenlarven (Exuvien) – einige Probleme ihrer Determination (*Odonata, Anisoptera*). *Dtsch. ent. Z., N. F.*, **37** (1–3): 145-187.
- PAX F. 1918: Auszüge aus den Sitzungsberichten. *Jahr. Ver. schles. Insektenkunde, Breslau*, **10–12**: 11.
- PAX F. 1921: Die Tierwelt Schlesiens. Gustav Fischer, Jena.

- PAX F. 1937: Die Moorfauna des Glatzes Schneeberges. 2. Allgemeine Charakteristik der Hochmoore. Beitr. Biol. Glatz. Schneeberges, **3**: 237-266.
- PERUTÍK R. 1955: Příspěvek k poznání moravských vážek. Čas. Čs. Spol. ent., **52**: 117-158.
- PERUTÍK R. 1957: Sbíрка vážek Slezského muzea v Opavě (*Odonata*). Čas. Slez. Muz. Opava, (A), **6**: 3-10.
- PRUNER L., MÍKA P. 1996: Seznam obcí a jejich částí v České republice s čísly mapových polí pro síťové mapování fauny. Klapalekiana, **32** (Suppl.): 1-175.
- PUDIL J. 1935: O některých odonatologicky pozoruhodných lokalitách na Třeboňsku a Opavsku. Příroda (Brno), **28**: 194-196.
- SAWKIEWICZ L., ŻAK M. 1966: Ważki (*Odonata*) Śląska. Roczn. Muz. Górnosi., Bytom, Przyroda, **3**: 73-132.
- SCHNEIDER W. G. 1885: Verzeichniss der Neuropteren Schlesiens. Z. Ent., Breslau, N. F., **10**: 17-32.
- SCHOLZ E. J. R. 1908: Die schlesischen Odonaten. Zugleich ein Verzeichnis der schlesischen Arten. Z. wiss. Insektenbiol., Berlin, **4** (11,12): 417-420, 457-462.
- SCHOLZ E. J. R. 1909: Über insekten-phänologische Beobachtungen. Jahresber. Schles. Lehrerver. Nat., Görlitz, **2**: 42-49.
- SCHOLZ E. J. R. 1910: *Somatochlora alpestris* in Schlesien. [W:] Auszug aus den Protokollen, Jahr. Ver. schles. Insektenkunde, Breslau, **3**: IX.
- SCHOLZ E. J. R. 1912: Zwei merkwürdige Libellen aus Schlesien. Z. wiss. Insektenbiol., Berlin, **8** (4): 148.
- SCHOLZ E. J. R. 1913: Auszüge aus den Protokollen. Jahr. Ver. schles. Insektenkunde, Breslau, **6** [???]: X.
- SCHOLZ E. J. R. 1917: Beitrag zur Kenntnis der Odonaten Polens. Z. wiss. Insektenbiol., **13**: 85-96.
- SCHUBERT K. 1929: Geradflügler und Libellen des Altvatergebirges. Z. wiss. Insektenbiol., **24**: 251-255.
- SCHUBERT K. 1930: Die Libellen und Geradflüger des Moosebrueches (Altvatergebirge). Z. wiss. Insektenbiol., **25**: 183-189.
- SCHUBERT K. 1933: Beiträge zur Kenntnis der Tierwelt des Moosebrueches im Altvatergebirge (Ostsudeten). Z. Morphol. Oekol. Tiere, **27**: 325-372.
- SCHWAB O. 1932: Unsere einheimischen Libellen. Mitt. Volks-Heimatkunde Schönhengster Landes, **28**: 89-99.
- SIWEK T., KAŃOK J. 2000: Vědomí slezské identity v mentální mapě. Spisy Pedag. Fakulty, Ostrava, **136**: 1-98.
- SLAVÍČEK J., 1930: Mřížokřídli, síťokřídli – *Pseudonoptera*, *Odonata*. [W:] ČERNÝ N., PELIŠEK R. (red.): Přírodní poměry střední a severní Moravy. Vlastivědy střední a severní Moravy. Díl I. Vlastivěda župy olomoucké, Kroměříž: 385-387.
- STEINMANN H. 1997a: World Catalogue of *Odonata*. Volume I *Zygoptera*. Walter de Gruyter, Berlin – New York. 501 ss.

- STEINMANN H. 1997b: World Catalogue of *Odonata*. Volume II *Anisoptera*. Walter de Gruyter, Berlin – New York. 637 ss.
- TEYROVSKÝ V. 1926: Příspěvky k znalosti fauny moravských a slezských Odonat I. Čas. morav. zem. Mus., Brno, **24**: 130-133.
- TEYROVSKÝ V. 1932: Příspěvek k znalosti fauny moravských a slezských Odonat II. Vážky rybníků u Jedovnice (470 m n. m.). Sborník Klubu přírodovědeckého v Brně (Brno), **15**: 61-62.
- TEYROVSKÝ V. 1949: O vážkách Rejvízu. Přírodověd. Sborn. ostrav. Kraje, Opava, **10**: 368-395.
- TEYROVSKÝ V. 1950a: Předběžná zpráva o výzkumu vážek na Ostravsku a v oblasti Jeseníků a podhůří v r. 1950. Přírodověd. Sborn. ostrav. kraje, Opava, **11** (2/3): 277-279.
- TEYROVSKÝ V. 1950b: Předběžný přehled hlavních výsledků výzkumu fauny vážek a vodních ploštic na Ostravsku a v oblasti Jeseníků v srpnu, v září a v říjnu 1950. Přírodověd. Sborn. ostrav. kraje, Opava, **11** (4): 387-389.
- TEYROVSKÝ V. 1951a: Předběžná zpráva o výzkumu fauny vod ve Slezsku v dubnu a květnu 1951. Přírodověd. Sborn. ostrav. kraje, Opava, **12**: 275.
- TEYROVSKÝ V. 1951b: Předběžná zpráva o nejvýznačnějších výsledcích průzkumu fauny vodního hmyzu (*Heteroptera*, *Odonata*) ve Slezsku v červnu a červenci 1951. Přírodověd. Sborn. ostrav. kraje, Opava, **12**: 419-420.
- TEYROVSKÝ V. 1965: Studie fauny vážek Osoblažska. [W:] Referáty entomologického symposia 22–24. IX. 1964 u příležitosti 150 let Slezského muzea v Opave (Slezské muzeum Opava): 259-284.
- TEYROVSKÝ V. 1977: *Odonata*. [W:] DLABOLAL (red.): Enumeration Insectorum Bohemoslovakiae. Check list. Acta Faun. Entom. Mus. Nat. Pragae, **15** (suppl. 4): 31-33.
- TEYROVSKÝ V., PERUTÍK R. 1958: Další příspěvek k poznání fauny vážek Rejvízu. Přírodovědecký sborník ostravského kraje, Opava, **19**: 272-278.
- TÜMPEL R. 1922: Die Gerardflügler Mitteleuropas. Gotha, Perthes (II Aufl.).
- WENDLER A., NÜSS J-H. 1994: Libellen. DJN, Hamburg. 129 ss.
- ŽAK M., ŽAK W. 1981: Wazki (*Odonata*) regionu chrzanowskiego. Stud. Ośr. Dokument. Fizjogr., **8**: 223-231.

Wiad. entomol.	23 (3): 153-156	Poznań 2004
----------------	-----------------	-------------

Laccobius (Dimorpholaccobius) obscuratus ROTTENBERG, 1874
(Coleoptera: Hydrophilidae) w Polsce

Laccobius (Dimorpholaccobius) obscuratus ROTTENBERG, 1874
(Coleoptera: Hydrophilidae) in Poland

MAREK PRZEWOŹNY¹, MAREK MIŁKOWSKI²

¹Os. Czecha 72/19, 61-289 Poznań, e-mail: marekprzewozny@poczta.onet.pl

²ul. Królowej Jadwigi 19/21, 26-600 Radom, e-mail: milkowski@poczta.neostrada.pl

ABSTRACT: An occurrence of *Laccobius obscuratus* in Poland is discussed. New locality is presented.

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Hydrophilidae*, *Laccobius obscuratus*, new locality, S Poland, Western Beskid Mts.

Rodzaj *Laccobius* ERICHSON, 1837 jest bogatym w gatunki rodzajem (ponad 190 gatunków) rozmieszczonym prawie na całym świecie z wyjątkiem krainy Neotropikalnej (GENTILI 1995). Grupuje on chrząszcze o jednolitym pokroju i ubarwieniu, przez co sprawia duże trudności taksonomiczne oraz przy oznaczaniu. Bardzo ważne, pozwalające często odróżnić gatunki są aparaty kopulacyjne samców. W Polsce jak dotąd wykazanych zostało 9 gatunków należących do trzech podrodzajów (BURAKOWSKI i in. 1976; BURAKOWSKI i in. 2000; PRZEWOŹNY 2004).

Do czasu ukazania się rewizji palearktycznych przedstawicieli tego rodzaju (GENTILI, CHIESA 1975) panowało w nim bardzo duże zamieszanie. Opisywanych było bardzo wiele odmian, które potem okazały się dobrymi gatunkami, inne natomiast zsynonimizowano. Stąd do starych danych faunistycznych (sprzed daty rewizji) należy podchodzić z dużą ostrożnością – często napotyka się problem z przypisaniem jakichś danych do konkretnego gatunku.

Problem pojawia się z wykazaniem z Polski *Laccobius scutellaris* MOTSCHULSKY, 1855 i wykazywanym także ze środkowej Europy *Laccobius obscuratus* ROTT. W „Katalogu fauny Polski” (BURAKOWSKI i in. 1976) ten drugi gatunek jest traktowany jako synonim pierwszego (pod oryginalną nazwą opisową: *Laccobius nigriceps* var. *obscuratus* ROTTENBERG, 1874). Są to jednak dwa oddzielne, „dobre gatunki” (GENTILI, CHIESA 1975; SHATROVSKIY 1984). Synonimizacja jest natomiast następująca: *Laccobius obscuratus* ROTT. = *Laccobius scutellaris* auct. nec MOTSCHULSKY, 1855, a *Laccobius scutellaris* MOTSCH. jest oddzielnym gatunkiem.

Przy takim potraktowaniu tych dwóch gatunków, w Europie Środkowej występuje tylko *L. obscuratus* ROTT. Jest on wykazywany z prawie całej zachodniej Europy, Zakarpacia, Krymu, Kaukazu, Turkmenistanu i Tadżykistanu oraz Azji Mniejszej. *L. scutellaris* MOTSCH. podawany jest natomiast ze wschodniej części obszaru śródziemnomorskiego: południowej części Półwyspu Bałkańskiego, Turcji, Libanu, Izraela, Egiptu oraz z Azerbejdżanu (SHATROVSKIY 1984). Nie jest on w związku z tym uwzględniony w popularnym kluczu „Die Käfer Mitteleuropas”. Biorąc pod uwagę zasięg *L. scutellaris* MOTSCH., jego występowanie w środkowej Europie a tym bardziej w Polsce jest bardzo wątpliwe i mało prawdopodobne, a wszystkie dane z Polski należy odnieść do *L. obscuratus* ROTT.

L. obscuratus ROTT. był do tej pory podawany z 9 krain (BURAKOWSKI i in. 1976): Pobrzeża Bałtyku, Pojezierza Pomorskiego, Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej, Sudetów Zachodnich, Sudetów Wschodnich, Beskidu Zachodniego, Beskidu Wschodniego, Pienin oraz ogólnikowo z Pomorza, Prus, Śląska, Sudetów i Beskidów. Są to jednak dane bardzo stare, w większości z XIX i początków XX wieku, a „najnowsze” dane o tym gatunku pochodzą z lat 50. i 60. XX wieku (ŁĘGOSZ-OWSIANNIA 1955; PAWŁOWSKI 1967). W związku z tym, iż rewizja tego rodzaju ukazała się w 1975 roku (GENTILI, CHIESA 1975), należy te dane uznać za niepewne i wymagające potwierdzenia. Po 1976 roku (rok wydania tomu „Katalogu fauny Polski” obejmującego tę nadrodzinę) żadne nowsze stanowisko nie zostało podane. Poniżej podajemy nowe stanowisko *L. obscuratus* ROTT.:

– Beskid Zachodni: Pogórze Rożnowskie, Janczowa (UTM: DA80), 23 VIII 2003, 1♂, leg. M. MIŁKOWSKI, det. et coll. M. PRZEWOŻNY.

Jest to więc pierwsze pewne stanowisko tego gatunku w Polsce i potwierdzenie jego występowania, po wielu latach, w naszym kraju.

Gatunek ten jest stosunkowo łatwy do odróżnienia od występujących u nas, pozostałych trzech przedstawicieli podrodzaju *Dimorpholaccobius* ZAITZEV, 1928:

- u *L. obscuratus* ROTT. i *L. bipunctatus* (FABR.) bródka jest delikatnie punktowana, punkty wyraźnie oddzielone od siebie, a u *L. sinuatus* MOTSCH. i *L. striatulus* (FABR.) bródka jest mocno punktowana, punkty duże, przylegające do siebie, a powierzchnia marszczona;
- u *L. obscuratus* ROTT. powierzchnia przedplecza pozbawiona jest mikrorzeźby, podczas gdy u *L. bipunctatus* (FABR.) powierzchnia przedplecza posiada wyraźną mikrorzeźbę.

Oprócz tego u *L. obscuratus* ROTT. ciemna plama na przedpleczu jest duża (jedynie boki żółte), a plamy na pokrywach często zlane są ze sobą tworząc duże zaciemnienie prawie całej ich powierzchni (tylko brzegi pozostają jasne). Na głowie brak jest żółtych plam przyocznych. Rysunek narządu kopulacyjnego podają m.in.: GENTILI i CHIESA (1975), SHATROVSKIY (1984), HEBAUER (1989).

Gatunek ten jest określany jako stenotop, krenofil i reofil (KOCH 1989). Poławiany jest głównie w strefie brzegowej źródeł i strumieni, ale także w płytkich rowach, zastoiskach potoków i rzek, w mchach *Fontinalis* sp. lub *Sphagnum* sp. (KOCH 1989).

Poniżej podaję uaktualniony fragment wykazu polskich kałużnic (PRZEWOŻNY 2004) dotyczący rodzaju *Laccobius*.

Plemię: *Laccobiini*

[= *Oocyclini*]

Rodzaj: *Laccobius* ERICHSON, 1837

Podrodzaj: *Dimorpholaccobius* ZAITZEV, 1938

[= *Macrolaccobius* GENTILI, 1974]

11. *Laccobius (Dimorpholaccobius) bipunctatus* (FABRICIUS, 1775)
12. *Laccobius (Dimorpholaccobius) obscuratus* ROTTENBERG, 1874
[= *Laccobius (Dimorpholaccobius) scutellaris* auct. nec MOTSCHULSKY, 1853]
13. *Laccobius (Dimorpholaccobius) sinuatus* MOTSCHULSKY, 1849
14. *Laccobius (Dimorpholaccobius) striatulus* (FABRICIUS, 1801)

Podrodzaj: *Laccobius* s. str.

15. *Laccobius (Laccobius) albipes* KUWERT, 1890
16. *Laccobius (Laccobius) cinereus* MOTSCHULSKY, 1860
17. *Laccobius (Laccobius) colon* (STEPHENS, 1829)
[= *Laccobius (Laccobius) biguttatus* GERHARDT, 1877]
18. *Laccobius (Laccobius) minutus* (LINNAEUS, 1758)

Podrodzaj: *Microlaccobius* GENTILI, 1974

19. *Laccobius (Microlaccobius) alternus* MOTSCHULSKY, 1855

SUMMARY

Nine species from the genus *Laccobius* have been recorded from Poland so far. Occurrence of *Laccobius scutellaris* MOTSCH. was doubtful in Poland because of geographical distribution of the species. Records of this species refer to *Laccobius obscuratus* ROTT.

Most recent records of *L. obscuratus* come from 1955 and 1967 (ŁĘGOSZ-OWSIANNA 1955; PAWŁOWSKI 1967) (but recorded as *L. scutellaris*), but the most of records come from 19th and from the beginning of 20th century (BURAKOWSKI et al. 1967). Revision of the genus *Laccobius* was published in 1975 (GENTILI, CHIESA 1975), so the old data are doubtful and need confirmation. The paper presents, after many years, the new reliable record of *L. obscuratus* in Poland. Specimen was caught in the the Pogórze Rożnowskie in the Western Beskidy Region (Southern Poland).

PIŚMIENNICTWO

- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1976: Chrząższe *Coleoptera* – *Adephaga* prócz *Carabidae*, *Myxophaga*, *Polyphaga*: *Hydrophiloidea*. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, 4: 1-307.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 2000: Chrząższe *Coleoptera* – Uzupełnienia tomów 2–21. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, 22: 1-252.
- GENTILI E. 1995: *Hydrophilidae*: 3. The genus *Laccobius* ERICHSON in China and neighbouring areas (*Coleoptera*). [W:] JÄCH M. A., JI L. (red.): Water Beetles Of China, Vol. I: 245-286.
- GENTILI E., CHIESA A. 1975: Revisione dei *Laccobius* palearctici. Mem. Soc. Ent. It., 54: 1-187.
- HEBAUER F. 1989: Familienreihe *Hydrophiloidea*. [W:] LOHSE G. A., LUCHT W. H (red.): Die Käfer Mitteleuropas, Supplementband mit Katalogteil, 1. Goecke & Evers Verlag, Krefeld: 72-92.
- KOCH K. 1989: Die Käfer Mitteleuropas. Ökologie Band 1. Goecke & Evers Verlag, Krefeld. 396 ss.
- ŁĘGOSZ-OWSIANNA D. 1955: Chrząższe drobnych zbiorników wodnych okolic Poznania. Pr. Kom. Biol. Wydz. Mat.-Przyr. PTPN, Poznań, 16 (2): 3-19.
- PAWŁOWSKI J. 1967: Chrząższe (*Coleoptera*) Babiej Góry. Acta zool. cracov., 12: 419-665.
- PRZEWOŻNY M. 2004: Nowe stanowiska kałużnic (*Coleoptera*: *Hydrophiloidea*) w Polsce. Wiad. entomol., 23 (2): 69-80.
- SHATROVSKIY A. G. 1984: Obzor vodolyubov roda *Laccobius* Er. (*Coleoptera*, *Hydrophilidae*) fauny SSSR. Ent. Obozr., 63 (2): 301-325.

Wiad. entomol.	23 (3): 157-162	Poznań 2004
----------------	-----------------	-------------

Kałużnice (*Coleoptera: Hydrophiloidea*) i *Hydraenidae* (*Coleoptera: Staphylinoidea*) nowe dla Wyżyny Małopolskiej

Hydrophiloidea (*Coleoptera*) and *Hydraenidae* (*Coleoptera: Staphylinoidea*)
new to the Małopolska Upland

MAREK PRZEWOŹNY¹, MAREK MIŁKOWSKI²

¹ Os. Czecha 72/19, 61-289 Poznań, e-mail: marekprzewozny@poczta.onet.pl

² ul. Królowej Jadwigi 19/21, 26-600 Radom, e-mail: milkowski@poczta.neostrada.pl

ABSTRACT: Sixteen species of *Hydrophiloidea* (*Coleoptera*) and two species of *Hydraenidae* are recorded for the first time from the Małopolska Upland.

KEY WORDS: *Coleoptera*, *Hydrochidae*, *Hydrophilidae*, *Hydraenidae*, new localities, E Poland, Małopolska Upland.

W ciągu ostatnich lat ukazało się wiele prac uzupełniających stan poznania wodnych chrząszczy wschodniej Polski, dotyczyły one głównie Pojezierza Mazurskiego, Podlasia i Wyżyny Lubelskiej (PRZEWOŹNY i in. w druku), a także Gór Świętokrzyskich – położonych w obrębie Wyżyny Małopolskiej, stanowiących jednak odrębną jednostkę wg podziału przyjętego w „Katalogu fauny Polski” (BIDAS, PRZEWOŹNY 2003). Pomimo wielu publikacji, *Hydrochidae*, *Hydrophilidae* i *Hydraenidae* nadal pozostają jednymi ze słabiej zbadanych rodzin chrząszczy w Polsce, szczególnie w jej wschodniej części. Poniżej podajemy spis 18 gatunków nowych dla Wyżyny Małopolskiej, dotychczas z tej krainy podawane były tylko 32 gatunki ze 106 występujących w Polsce *Hydrophiloidea* (30% fauny tej nadrodziny w Polsce) i 3 gatunki z 45 występujących w Polsce *Hydraenidae* (6% fauny tej rodziny w Polsce) (BURAKOWSKI i in. 1976, 2000; PRZEWOŹNY 2004; dane własne pierwszego z autorów). Liczba kałużnic podanych z Wyżyny Małopolskiej obecnie wzrasta do 48 gatunków (45% fauny tej nadrodziny w Polsce) a *Hydraenidae* do 5 gatunków (11% fauny tej rodziny w Polsce)

Wszystkie okazy zebrał drugi z autorów a oznaczył pierwszy autor. Układ taksonów i nazewnictwo przyjęto za wykazem polskich *Hydrophiloidea* (PRZEWOŹNY 2004).

HYDROCHIDAE

Hydrochus carinatus GERMAR, 1824

- Radom - Wincentów (EC10), 17 VIII 2003, 3 exx.
Najczęstszy gatunek rodziny, wykazywany z 15 krain.

HYDROPHILIDAE

Anacaena (Anacaena) lutescens (STEPHENS, 1829)

- Puszcza Kozienicka, „Wsola” – Duży Ług (EC10), 21 IX 1998, 2 exx., wysiany ze zbutwiałych liści w olsie;
- Radom - Las Kapturski (EB09), 1 IV 2002, 1 ex., w kałuży na skraju lasu;
- Radom - Młynek Janiszewski (EB19), 14 IV 2003, 1 ex., w sadzawce;
- Radom - Wincentów, 17 VIII 2003, 2 exx.
Jeden z najpospolitszych gatunków rodziny, wykazywany z 16 krain.

Laccobius (Dimorpholaccobius) bipunctatus (FABRICIUS, 1775)

- Radom - Wincentów, 11 VIII 2003, 1 ♀, w wyschniętej sadzawce.
Pospolity gatunek, wykazywany z 13 krain.

Laccobius (Laccobius) albipes KUWERT, 1890

- Radom - Wincentów, 17 VIII 2003, 1 ♂.
Gatunek rzadko odławiany i wykazywany w Polsce, znany z 14 krain, ale w większości z nielicznych stanowisk, głównie na podstawie starych danych (BURAKOWSKI i in. 1976). W ostatnich latach podawany tylko trzykrotnie, z Pojezierza Mazurskiego, Podlasia i Wyżyny Lubelskiej (CZACHOROWSKI i in. 1993; BUCZYŃSKI, PIOTROWSKI 2002; BUCZYŃSKI i in. 2003).

Laccobius (Laccobius) colon (STEPHENS, 1829)

[= *L. biguttatus* GERHARDT, 1877]

- Radom - Wincentów, 17 VIII 2003, 1 ♀.
Jeden z najrzadziej spotykanych i wykazywanych gatunków rodzaju, znany z pojedynczych stanowisk w 8 krainach, głównie na podstawie danych z pierwszej połowy ubiegłego wieku (BURAKOWSKI i in. 1976). W ostatnich

latach podawany tylko trzykrotnie z Pojezierza Mazurskiego i Podlasia (MIELEWCZYK 1998; PAKULNICKA, BARTNIK 1999; PAKULNICKA 2003).

Helochares (Helochares) obscurus (O. F. MÜLLER, 1776)

- Radom - Wincentów, 15 VIII 2003, 1 ex., 17 VIII 2003, 2 exx.
Jeden z najpospolitszych gatunków rodziny, wykazywany z 17 krain.

Enochrus (Lumetus) testaceus (FABRICIUS, 1801)

- Radom - Wincentów, 25 X 2003, 1 ♀, sadzawka – na zanurzonej pnaku.
Szeroko rozprzestrzeniony w Polsce gatunek, dość często spotykany, wykazany z 14 krain.

Cercyon (Cercyon) convexiusculus STEPHENS, 1829

- Radom - Wincentów, 11 VIII 2003, 2 exx., 15 VIII 2003, 1 ex., w wyschniętej sadzawce.
Do niedawna uważany za dość rzadko spotykany gatunek (BURAKOWSKI i in. 1976), jednak według obserwacji pierwszego z autorów jest on dość pospolity. Wykazany dotychczas z 10 krain.

Cercyon (Cercyon) haemorrhoidalis (FABRICIUS, 1775)

- Radom (EB09), dolina Mlecznej, 9 IV 1994, 1 ex., lasok topolowy, pod padliną gawrona;
- Radom - Wincentów, 3 XI 2002, 1 ex., w odchodach bydłych.
Gatunek często spotykany, wykazany z 16 krain.

Cercyon (Cercyon) marinus THOMSON, 1853

- Radom - Wincentów, 11 VIII 2003, 2 exx., w wyschniętej sadzawce.
Pospolity gatunek, wykazywany z 18 krain. Często licznie przylatuje do światła.

Cercyon (Cercyon) tristis (ILLIGER, 1801)

- Radom - Las Kapturski, 24 IX 1998, 1 ex., w locie.
Pospolity gatunek, wykazywany z 14 krain. Jego umieszczenie na „Polskiej Czerwonej Liście Zwierząt Ginących i Zagrożonych” (PAWŁOWSKI i in. 2002) wydaje się niczym nieuzasadnione.

Megasternum obscurum (MARSHAM, 1802)[= *M. boletophagum* (MARSHAM, 1802)]

- Radom - Młynek Janiszewski, 26 VIII 2001, 1 ex., pod kością na łące.
Pospolity gatunek, wykazywany z 16 krain.

Cryptopleurum crenatum (PANZER, 1794)

- Puszcza Kozienicka, Owadów (EC10), 15 VIII 2003, 1 ex., w odchodach bydłych;
- Radom - Wincentów, 15 VIII 2003, 1 ex., w odchodach bydłych.
W Polsce gatunek rzadko spotykany, znajdowany zwykle w pojedynczych egzemplarzach, wykazany z 12 krain.

Cryptopleurum subtile SHARP, 1884

- Radom - Las Kapturski, 16 IX 2002, 1 ex., na zgniłym ogórku;
- Puszcza Kozienicka, Owadów, 15 VIII 2003, 1 ex., w odchodach bydłych.
Pospolity i szeroko rozprzestrzeniony w Polsce gatunek, chociaż wykazany dopiero z 7 krain.

Sphaeridium lunatum FABRICIUS, 1792

- Puszcza Kozienicka, Owadów, 15 VIII 2003, 1 ♂.
Jeszcze do niedawna uważany za rzadko spotykany gatunek (BURAKOWSKI i in. 1976). Wykazany z 13 krain, głównie na podstawie starych danych z XIX i początków XX wieku. Jednak według obserwacji pierwszego z autorów jest on gatunkiem szeroko rozprzestrzenionym, bardzo pospolitym i liczny w odchodach zwierząt.

Sphaeridium marginatum FABRICIUS 1787

- Puszcza Kozienicka, Owadów, 15 VIII 2003, 2 ♀ ♀.
Gatunek dopiero niedawno stwierdzony w Polsce, wcześniej traktowany jako odmiana *S. bipustulatum* var. *marginatum* FABR., wykazany dotychczas tylko z 3 krain: Puszczy Białowieskiej (BOROWIEC i in. 1992), Podlasia (PRZEWOŹNY, LASOŃ 2003) i Niziny Wielkopolsko-Kujawskiej (PRZEWOŹNY 2004). Jednak według obserwacji pierwszego z autorów jest to gatunek rozprzestrzeniony najprawdopodobniej w całej Polsce, pospolity i liczny w odchodach zwierząt. Nie był on jednak do niedawna odróżniany od *S. bipustulatum* FABR.

HYDRAENIDAE

Hydraena (Hydraena) palustris ERICHSON, 1837

- Radom - Wincentów, 17 VIII 2003, 1 ex.
Pospolity gatunek, wykazywany z 11 krain.

Limnebius parvulus (HERBST, 1797)

[= *L. truncatulus* THOMSON, 1853]

- Radom - Wincentów, 17 VIII 2003, 1 ex., sadzawka – na zanurzonim pnia-
ku.
Pospolity gatunek, wykazywany z 11 krain.

SUMMARY

The paper contains a list of 16 species of *Hydrophiloidea* and 2 species of *Hydraenidae*, recorded for the first time on some localities in the Małopolska Upland: *Hydrochus carinatus*, *Anacaena lutescens*, *Laccobius bipunctatus*, *L. albipes*, *L. colon*, *Helochares obscurus*, *Enochrus testaceus*, *Cercyon convexiusculus*, *C. haemorrhoidalis*, *C. marinus*, *C. tristis*, *Megasternum obscurum*, *Cryptopleurum crenatum*, *C. subtile*, *Sphaeridium lunatum*, *S. marginatum*, *Hydraena palustris*, *Limnebius parvulus*. Before the present studies there were only 32 species of *Hydrophiloidea* recorded from the Małopolska Upland (30% of 106 species known from Poland and 3 species of *Hydraenidae* in Poland (6% of from 45 species recorded in the country) (BURAKOWSKI et al. 1976, 2000; PRZEWOŻNY in print). The current number of species recorded from the area are 48 species for *Hydrophiloidea* (45% of the Polish fauna) and 5 species for *Hydraenidae* (11%).

The most interesting species are *Laccobius albipes* and *L. colon* – both are rare species in Poland, and are known mostly from old records.

PIŚMIENNICTWO

- BIDAS M., PRZEWOŻNY M. 2003: Materiały do poznania kałużnic (*Coleoptera: Hydrophiloidea*) Gór Świętokrzyskich. *Wiad entomol.*, **22** (1): 5-12.
- BOROWIEC L., KANIA J., WANAT M. 1992: Chrząszcze (*Coleoptera*) nowe dla Puszczy Białowieskiej. *Wiad. entomol.*, **11**: 133-141.
- BUCZYŃSKI P., CZACHOROWSKI S., MOROZ M., STRYJECKI R. 2003: *Odonata*, *Coleoptera*, *Trichoptera* and *Hydrachnidia* of springs in Kazimierski Landscape Park (Eastern Poland) and factors affecting the characters of these ecosystems. *Supplementa ad Acta Hydrobiologica*, **5**: 13-39.
- BUCZYŃSKI P., PIOTROWSKI W. 2002: Materiały do poznania chrząszczy wodnych (*Coleoptera*) Poleskiego Parku Narodowego. *Parki nar. Rez. przyr.*, **21**(2): 185-194.

- BURAKOWSKI B., MROCKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1976: Chrząszcze *Coleoptera* – *Adephaga* prócz *Carabidae*, *Myxophaga*, *Polyphaga*: *Hydrophiloidea*. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, 4: 1-307.
- BURAKOWSKI B., MROCKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 2000: Chrząszcze *Coleoptera* – Uzupełnienia tomów 2–21. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, 22: 1-252.
- CZACHOROWSKI S., LEWANDOWSKI K., WASILEWSKA A. 1993: The importance of aquatic insects for landscape integration in the catchment area of the River Gizela (Masurian Lake Districts, northeastern Poland). *Acta hydrobiol.*, 35 (1): 49-64.
- MIELEWCZYK S. 1998: Materiały do znajomości entomofauny wodnej (*Odonata*, *Heteroptera*, *Coleoptera*) stawów rybnych pod Siedlcami jako proponowanego rezerwatu „Rybarkówka”. *Roczn. nauk. Pol. Tow. Ochr. Przyr.* „Salamandra“, 2: 109-118.
- PAKULNICKA J. 2003: Chrząszcze wodne (*Coleoptera*) mezotroficznego jeziora Babięty Wielkie na Pojezierzu Mazurskim. [W:] XIX Zjazd Hydrobiologów Polskich, Warszawa 2003. Streszczenia referatów i plakatów. Wydział Biologii, Uniwersytet Warszawski, 9–12 września 2003: 142.
- PAKULNICKA J., BARTNIK W. 1999: Changes in the fauna of aquatic beetles (*Coleoptera aquatica*) in Lake Luterskie (Olsztyn Lake District) in 1981–1993. *Fragm. faun.*, 42 (8): 71-93.
- PAWŁOWSKI J., KUBISZ D., MAZUR M. 2002: *Coleoptera* Chrząszcze. [W:] GŁOWACIŃSKI Z. (red.): Czerwona lista Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce. IOP PAN, Kraków: 88-110.
- PRZEWOŹNY M. 2004: Nowe stanowiska kałużnic (*Coeloptera: Hydrophiloidea*) w Polsce. *Wiad. entomol.*, 23 (2): 69-80.
- PRZEWOŹNY M., BUCZYŃSKI P., MIELEWCZYK S. [w druku]: Wodne chrząszcze (*Coleoptera: Gyrinidae, Haliplidae, Noteridae, Dytiscidae, Helophoridae, Hydrochidae, Spercheidae, Hydrophilidae, Hydraenidae, Elmidae, Dryopidae*) doliny Bugu w regionie lubelskim (Polska Południowo-Wschodnia).
- PRZEWOŹNY M., LASOŃ A. 2003: Nowe dla Podlasia i Wyżyny Lubelskiej kałużnice (*Coleoptera: Hydrophilidae*). *Wiad. entomol.*, 22 (1): 60-61.

Wiad. entomol.	23 (3): 163-167	Poznań 2004
----------------	-----------------	-------------

Stopień zagrożenia *Leptocerus interruptus* (FABRICIUS, 1775)
(*Trichoptera: Leptoceridae*) w Polsce

Degree of threat of *Leptocerus interruptus* (FABRICIUS, 1775)
(*Trichoptera: Leptoceridae*) in Poland

LECH PIETRZAK, STANISŁAW CZACHOROWSKI

Katedra Ekologii i Ochrony Środowiska UWM, Plac Łódzki 3, 10-967 Olsztyn
lpietrzak@uwm.edu.pl, czachor@moskit.uwm.edu.pl

ABSTRACT: *Leptocerus interruptus* was treated as probably extinct in the last edition of the Red List of threatened Animals in Poland (SZCZĘSNY 2002). It is not confirmed by data from literature. Some new data about *L. interruptus* and a suggestion of a new category of the threat (CR or EN) are presented in this work.

KEY WORDS: *Trichoptera*, *Leptocerus interruptus*, records, red list, extinct and rare species.

Wstęp

Oszacowanie stopnia zagrożenia gatunku w przypadku bezkręgowców jest zazwyczaj bardzo trudne. Wynika to z faktu małej ilości dostępnych danych. Dlatego w odniesieniu do chrzączków (*Trichoptera*) opublikowane czerwone listy nie dla wszystkich gatunków zawierają ocenę pełną i należałoby je traktować jako informację wstępną. *Leptocerus interruptus* (FABR.) został umieszczony na liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce jako gatunek narażony – VU (SZCZĘSNY 1992). W ostatniej edycji czerwonej listy zwierząt ginących i zagrożonych (SZCZĘSNY 2002) gatunek ten uzyskał status prawdopodobnie wymarłego (EX?). Wskazywałaby to na rosnące zagrożenie i brak współczesnych informacji o gatunku, co uzasadniałoby uznanie go za wymarły.

Leptocerus interruptus jest znanym niemal z całej zachodniej Europy, lecz rzadko spotykanym w Polsce gatunkiem związanym z rzekami nizinnymi (BOTOSANEANU, MALICKY 1978). Pierwsze dane o występowaniu tego ga-

tunku na obszarach dzisiejszej Polski znajdują się w pracach SCHNEIDERA z końca XIX w. oraz ULMERA z początku XX w. i dotyczą okolic Wrocławia i Prus Wschodnich (TOMASZEWSKI 1965). SZCZEPAŃSKA (1958) w spisie chruścików Pojezierza Mazurskiego wykorzystała jeszcze jedną przedwojenną pracę – publikację RACIEŃCKIEJ (1931). Jednakże dane RACIEŃCKIEJ pochodzą z terenów dzisiejszej Litwy i nie powinny być uwzględniane w opracowaniach dotyczących obszarów współczesnej Polski.

Po wojnie jako pierwsza wykazała ten gatunek RIEDEL (1961) w miejscowości Gołdap. Kolejnych danych dostarczają prace WIELGOSZA (1979a, 1979b), który z rzeki Łyny w okolicach Olsztyna, Dobrego Miasta i Bartoszczyk, jako pierwszy w powojennej Polsce, opublikował dane dotyczące larw *L. interruptus*. Prace WIELGOSZA umknęły uwadze CZACHOROWSKIEGO (1994) w podsumowaniu wiedzy o chruścikach Polski północno-wschodniej. Niewielka ilość danych na przestrzeni kilkudziesięciu lat badań spowodowała, że w 1992 r. *L. interruptus* znalazł się na liście zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce jako gatunek narażony (SZCZĘSNY 1992).

Po blisko dwudziestu latach ukazały się kolejne publikacje zawierające informacje o występowaniu *L. interruptus*. Larwy tego gatunku znalezione zostały w rzece Łynie na terenie Lasu Warmińskiego pod Olsztynem (CZACHOROWSKI i in. 1998) oraz w rzece Drawie w Złocięncu (PIETRZAK 2001). W Drawie gatunek ten występował bardzo licznie i pod względem liczebności był dominantem wśród wszystkich chruścików stwierdzonych na terenie Złocięńca.

W najnowszej edycji czerwonej listy zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce *L. interruptus* uznano za gatunek prawdopodobnie wymarły (SZCZĘSNY 2002). Wydaje się, że jest to decyzja zbyt pochopna w świetle danych literaturowych. Jeżeli za punkt wyjścia uznać publikację TOMASZEWSKIEGO (1965), to po tej dacie wykazano ten gatunek kilkakrotnie (WIELGOSZ 1979a, 1979b; CZACHOROWSKI i in. 1998; PIETRZAK 2001), w tym dwukrotnie po 1992 r. Ponadto w zbiorach Katedry Ekologii i Ochrony Środowiska UWM znajdują się niepublikowane dane o ponad tysiącu larw tego gatunku z terenów północnej Polski. W zaistniałej sytuacji wskazana jest publikacja tych danych.

Nowe stanowiska *Leptocerus interruptus*

Do chwili obecnej występowanie *L. interruptus* stwierdzono na 14 stanowiskach (Ryc.). Opublikowano dane z ośmiu z nich. Poniżej znajduje się opis sześciu nowych stanowisk i uzupełnienie informacji o stanowisku na rzece Drawie.

- Tleń, rzeka Prusina (CE14), 7 VI 1996 – 1 domek larwalny (leg. M. KŁONOWSKA-OLEJNIK, det. S. CZACHOROWSKI). Domek tego gatunku jest bardzo charakterystyczny więc stwierdzenie to można uznać za wysoce prawdopodobne.
- Bartąg, rzeka Łyna (DE65), 8 V 1998 – 1 larwa, 26 VI 1998 – 21 larw (det. S. CZACHOROWSKI).
- Ruś, rzeka Łyna (DE65), 26 VI 1998 – 8 larw (det. S. CZACHOROWSKI).

Ryc. (Fig.) Stanowiska występowania *L. interruptus* w Polsce (the positions of the presence of *L. interruptus* in Poland).

Dane publikowane (published data): 1 – dane SCHNEIDERA (SCHNEIDER's data) TOMASZEWSKI 1965, 2 – dane ULMERA (ULMER's data) TOMASZEWSKI 1965, 3 – RIEDEL 1961, 4 – WIELGOSZ 1979a, 5 – WIELGOSZ 1979b, 6 – WIELGOSZ 1979a, 7 – CZACHOROWSKI i in. (et al.) 1998, 8 – PIETRZAK 2002.

Dane niepublikowane (unpublished data): 9 – Tleń, rzeka Prusina (the Prusina River), 10 – Bartąg, rzeka Łyna (the Łyna River), 11 – Ruś, rzeka Łyna (the Łyna River), 12 – Ustrych, rzeka Łyna (the Łyna River), 13 – Kurki, rzeka Łyna (the Łyna River), 14 – Złocieniec, rzeka Wąsawa (the Wąsawa River).

- Rzeka Łyna przy jez. Ustrych (DE64), 8 V 1998 – 30 larw, 26 VI 1998 – 1 larwa (det. S. CZACHOROWSKI).
- Kurki, rzeka Łyna (DE63), 8 V 1998 – 1 larwa, 26 VI 1998 – 1 larwa, 12 X 1998 – 1 larwa (det. S. CZACHOROWSKI).
- Złocieniec, rzeka Wąsawa (WV63), 22 V 1999 – 1 larwa (leg., det. L. PIETRZAK).
- Złocieniec, rzeka Drawa (WV63), 21 IV 2000 – 5 X 2002, 922 larwy i 2 domki larwalne (leg., det. L. PIETRZAK). Wcześniej opublikowano jedynie wstępne dane z okresu 21 IV 2000 – 3 V 2001 (PIETRZAK 2001).

Podsumowanie

W świetle dostępnych informacji *Leptocerus interruptus* z pewnością nie jest gatunkiem wymarłym na terenie Polski. Choć jest rzadko spotykany, to występuje współcześnie i na dodatek lokalnie bardzo licznie. Można jedynie stwierdzić, że bardzo rzadko był łowiony w stadium imaginalnym. Badania bentosu i uwzględnienie stadiów larwalnych rzuca zupełnie nowe światło na liczebność tego gatunku. O tym, że powinien występować w Polsce świadczy jego rozmieszczenie w Europie (BOTOSANEANU, MALICKY 1978). Bardziej właściwą kategorią zagrożenia dla *L. interruptus* byłby chyba status gatunku zagrożonego (EN) lub krytycznie zagrożonego (CR).

Wszelkie podsumowania wiedzy o bezkręgowcach czy oceny ich zagrożenia wymagają danych faunistycznych. Stąd konieczne jest częste publikowanie posiadanych informacji. Niestety pojedyncze prace są często rozproszone i łatwo mogą ulec pominięciu podczas przygotowywania syntez (np. CZACHOROWSKI 1994; SZCZĘSNY 2002). Aby temu zapobiec konieczna jest ściślejsza współpraca między badaczami. Umożliwi to również uwzględnienie danych niepublikowanych.

SUMMARY

Leptocerus interruptus (FABR.) was treated in 1992 as a vulnerable species in the Red List of Threatened Animals in Poland (SZCZĘSNY 1992). In the last edition of the list the status of the species was described as probably extinct (SZCZĘSNY 2002). It was suggested that the threat to *L. interruptus* has increased and that there were no new information about the presence of this species in Poland. In the present paper we try to prove, that it is not true.

The first information about *L. interruptus* from the territory of contemporary Poland can be found in the works of SCHNEIDER and ULMER (TOMASZEWSKI 1965). Another publications with some information about this species were published in last fifty years (RIEDEL 1961; WIELGOSZ 1979a, 1979b; CZACHOROWSKI et al. 1998; PIETRZAK 2001). Two

of them were published after 1992. Moreover, the Department of Ecology and Environmental Protection has some unpublished information about more than a thousand larvae of *L. interruptus* from the Łyna River (N-E Poland), the Prusina River (N Poland), the Wąsawa River, and the Drawa River (both N-W Poland). The records are presented in this paper.

Certainly, *L. interruptus* is not extinct in Poland. Currently, it occurs in some areas in Poland and it is numerous locally (e.g. the Drawa River in the town Złocieniec). We suggest that the status of the species in the red list should be changed to either endangered (EN) or critically endangered (CR).

PIŚMIENNICTWO

- BOTOSANEANU L., MALICKY H. 1978: *Trichoptera*. [W:] ILLIES J. (red.): Limnofauna Europaea. Gustav Fischer Verlag, Stuttgart: 333-359.
- CZACHOROWSKI S. 1994: Stan badań nad poznaniem fauny chruścików (*Insecta, Trichoptera*) Polski Północno-Wschodniej. *Przegl. zool.*, **38**: 221-231.
- CZACHOROWSKI S., ALEXANDROVICH O., BUCZYŃSKI P., KURZAŃKOWSKA A., STRYJECKI R. 1998: Materiały do znajomości owadów i pajęczaków rezerwatu „Las Warmiński” (Pojezierze Olsztyńskie). *Parki nar. Rez. przyr.*, **17**: 75-86.
- PIETRZAK L. 2001: Próba oceny naturalności fauny zbiorników wodnych miasta Złocieńca przy użyciu współczynnika naturalności, w oparciu o chruściki (*Trichoptera*). [W:] INDYKIEWICZ P., BARCZAK T., KACZOROWSKI G. (red.): Bioróżnorodność i ekologia populacji zwierzęcych w środowiskach zurbanizowanych. NICE, Bydgoszcz: 105-109.
- RACIĘCKA M. 1931: Chruściki (*Trichoptera*) północno-wschodniej Polski ze szczególnym uwzględnieniem obszaru wileńsko-trockiego. *Pr. T. P. N. w Wilnie*, **6** (20): 1-35.
- RIEDEL W. 1961: Materiały do znajomości rozmieszczenia chruścików (*Trichoptera*) Polski. *Fragm. faun.*, **9**: 11-20.
- SZCZEPAŃSKA W. 1958: Chruściki Pojezierza Mazurskiego. *Pol. Arch. hydrobiol.*, **5** (18): 143-160.
- SZCZĘSNY B. 1992: Chruściki *Trichoptera*. [W:] GŁOWACIŃSKI Z. (red.): Polska czerwona księga zwierząt. PAN ZOP i ZN, Kraków: 59-63.
- SZCZĘSNY B. 2002. *Trichoptera* Chruściki. [W:] GŁOWACIŃSKI Z. (red.): Czerwona lista zwierząt ginących i zagrożonych w Polsce. Instytut Ochrony Przyrody PAN, Kraków: 76-79.
- TOMASZEWSKI C. 1965: Chruściki – *Trichoptera*. *Kat. Fauny Pol.*, Warszawa, XXVIII: 1-104.
- WIELGOSZ S. 1979a: The structure of zoobenthos communities of a fine-grained substrate of the River Łyna. *Acta hydrobiol.*, **21** (1): 19-35.
- WIELGOSZ S. 1979b: The effect of wastes from the town of Olsztyn on invertebrate communities in the bottom of the River Łyna. *Acta hydrobiol.*, **21** (2): 149-165.

RECENZJE – REVIEWS

GUJAR G. T. (ed.) 2004: Contemporary Trends in Insect Science. Campus Books, International Roshan Offset Printers, Delhi (Indie). 424 ss. ISBN 81-8030-067-6.

Ukazało się interesujące opracowanie dla uczczenia profesora Santosh Chandra PATHAK – wybitnego entomologa, nauczyciela i wychowawcy z Rani Durgavati University, Jabalpur (Indie), w 65. rocznicę jego urodzin (24 stycznia 1939). Redaktorem opracowania jest dr G. T. GUJAR – główny entomolog pracujący w Indian Agricultural Research Institute, New Delhi.

Książka stanowi kompilację prac, które odzwierciedlają rozległe zainteresowania S. C. PATHAK. Prace te – specjalnie napisane na zamówienie redaktora – reprezentują wybrane, współczesne kierunki badań owadów.

Po krótkim wstępie zamieszczono życiorys naukowy S. C. PATHAK, a następnie wykaz najważniejszych jego publikacji w liczbie 65.

Trzon książki obejmuje 16 rozdziałów (prac), z których około 60% napisali rodzimi entomolodzy – w wielu przypadkach koledzy jubilata. Autorami pozostałych prac byli entomolodzy z Brazylii (1 praca), Nowej Zelandii (1), Polski (1) i USA (3).

Tematyka prac jest bardzo różnorodna i dotyczy m.in. relacji pomiędzy potencjalnym rozprzestrzenieniem owadów a wielkością taksonu (autor C. W. SCHAEFER); występowania morskich *Pontomyia* spp. (*Diptera*; *Chironomidae*) na terenie Maldive Islands (L. CHENG CHENG); rozproszenia transoceanicznych owadów (K. A. J. WISE); adaptacji pluskwiaków (*Heteroptera*) do sposobu składania jaj pojedynczo i w złożach (A. R. PANIZZI); wpływu owadów seminifagicznych na jakość nasion *Abies alba* MILL. (M. SKRZYPCZYŃSKA). Inne prace dotyczą systemu immunologicznego owadów w kontekście ich ewolucji (A. P. GUPTA); kultur (in vitro) tkanek owadów (M. JACOB), neuroendokrynologii owadów (R. S. SAINI). W opracowaniu zamieszczone są również prace na temat wykorzystania *Beauveria bassiana* (BALS.) VUILL., przeciw *Dicladispa armigera* (OLIVER) (*Coleoptera*: *Chrysomelidae*) (L. K. HAZARIKA i K. C. PUZARI); pasożytoidów spośród *Nematoda* (S. MOHAN) oraz *Trichogramma* spp. (M. YOUSUF, K. C. JOSHI i N. KULKARNI).

W opracowaniu nie mogło zabraknąć prac dotyczących integralnych metod zwalczania szkodliwych owadów leśnych (N. KULKARNI, K. C. JOSHI i P. K. SHUKLA).

Książkę zamyka indeks nazw łacińskich roślin i zwierząt wymienionych w publikacji, co niewątpliwie ułatwia korzystanie z opracowania.

Recenzowana książka o wymiarach 14 × 22 cm, bardzo starannie wydana, powinna zainteresować nie tylko profesjonalistów, ale także studentów.

Małgorzata SKRZYPCZYŃSKA, Kat. Entomol. Leśnej AR, Kraków

KRÓTKIE DONIESIENIA**SHORT COMMUNICATIONS****384. Współczesne dane o występowaniu w Polsce *Elater ferrugineus* LINNAEUS, 1758 (*Coleoptera: Elateridae*)**

Curent data on the occurrence of *Elater ferrugineus* LINNAEUS, 1758 (*Coleoptera: Elateridae*) in Poland

KEY WORDS: *Coleoptera, Elateridae, Elater ferrugineus*, faunistics, Poland.

Elater ferrugineus L. (tęgosz rdzawy) to gatunek rzadko notowany w całym areale swego występowania. Należy do najokazalszych pod względem wielkości i ubarwienia, krajowych sprężykowatych. Występuje w czterech odmianach barwnych: z pokrywami i większą częścią przedplecza barwy ceglastoczerwonej (f. typ.), z ceglastoczerwonymi pokrywami i brunatnoczarnym przedpleczem (ab. *occitanicus*), z pokrywami i przedpleczem barwy brunatnoczarnej (ab. *morio*) oraz z czarnobrunatnymi pokrywami i ceglastoczerwonym przedpleczem (ab. *fumatus*). Jest gatunkiem saproksylobiontycznym – kilkuletni rozwój larwalny odbywa w dziuplach-próchnowiskach tworzących się w starych drzewach liściastych (dąb, buk, wierzba, lipa, topola i inne), zarówno w lasach, jak i różnego rodzaju zadrzewieniach o częstokroć antropogenicznym pochodzeniu (parki, aleje, pojedyncze drzewa rosnące wśród pól, itp.). Najczęściej spotykany jest w towarzystwie stadiów preimaginalnych próchnożernych *Scarabaeoidea*, w stosunku do których larwy jego wykazują drapieżnictwo. Stadium zimującym są tylko larwy. Przepoczwarczenie następuje wiosną, a wylęgłe na początku lata imagines prowadzą nocny tryb życia, w dzień przebywając w ukryciu. Niekiedy spotyka się je na soku wyciekającym z drzew i w pułapkach z przynętą (sfermentowane soki owocowe, wino, itp.); przylatują także do źródeł sztucznego światła. Skryty tryb życia imagines w znaczący sposób utrudnia odnajdywanie go w miejscach występowania, dlatego też najskuteczniejszą metodą odszukania omawianego gatunku jest wnikliwa penetracja mikrobiotopów potencjalnego rozwoju w celu odnalezienia larw – na tyle charakterystycznych, że stosunkowo łatwych do rozpoznania w terenie przy użyciu ręcznej lupy.

Większość danych o występowaniu *E. ferrugineus* na obszarze Polski, to dane historyczne dotyczące pierwszej połowy XX wieku i czasów wcześniejszych. Jego zanik na szeregu dawnych stanowisk, związany z postępującą redukcją ilości niezbędnych dla jego rozwoju mikrobiotopów, pozwala przypuszczać, że jest gatunkiem ustępującym. W związku z tym został umieszczony w kategorii gatunków narażonych (VU), w drugim wydaniu „Czerwonej Listy Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce” (PAWŁOWSKI i in. 2002: [W:] GŁOWACIŃSKI (red.): Inst. Ochr. Przyr. PAN, Kraków: 88-110), a także w będącym aktualnie w druku, drugim tomie „Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt” obejmującym bezkręgowce. W 2004 roku wprowadzono go również na listę gatunków objętych w Polsce ochroną prawną.

Przygotowując opracowanie dotyczące *E. ferrugineus* do wyżej wspomnianej „Polskiej Czerwonej Księgi Zwierząt”, uwzględniliśmy na mapce obrazującej występowanie tego gatunku w Polsce, szereg stanowisk wcześniej nie publikowanych. Uznaliśmy zatem za celowe opublikowanie szczegółowych danych faunistycznych dotyczących tych stanowisk. Wszystkie wyszczególnione niżej okazy larw i imagines, za wyjątkiem jednego (co zostało zaznaczone) znajdują się w naszym zbiorze:

Pojezierze Pomorskie:

- rez. „Bielinek” (UTM: VU46), 10 IV 1988, obszerna dziupla-próchnowisko w stojącym pniu martwego, starego dębu, z otworem na wysokości ok. 2 m, próchno wypełniające dziuplę brunatne, dość wilgotne, bezpostaciowe, z dużą ilością odchodów próchnożernych *Scarabaeoidea*, 4 exx. (larwy) – z 3 larw wyhodowano imagines (f. typ.), leg. L. BUCHHOLZ; 19 VIII 1988, przydziomkowe próchnowisko w żywym buku, próchno bezpostaciowe, niejednorodne pod względem wilgotności i barwy, 5 exx. (larwy) – z 2 larw wyhodowano imagines (f. typ.), leg. L. BUCHHOLZ; 20 VIII 1988, „w próchnie buka”, 2 exx. (larwy), leg. Z. CHUDZIK.

Nizina Wielkopolsko-Kujawska:

- rez. „Krajkowo” (XT38), 10 IX 1983, wypróchniała wewnątrz żywa osika, próchno bezpostaciowe, sypkie, barwy czarnobrunatnej, z larwami i odchodami próchnożernych *Scarabaeoidea*, 2 exx. (larwy) – z 1 larwy wyhodowano imago (ab. *occitanicus*), leg. L. BUCHHOLZ; 11 IX 1983, przydziomkowa dziupla-próchnowisko w stojącej, uschniętej olszy, 1 ex. (larwa), leg. L. BUCHHOLZ; 8 X 1983, pod luźną korą powalonego pnia starego dębu, próchno ciemnobrunatne, bezpostaciowe, sypkie (pod nim próchno dość twarde, jasne, o częściowo zachowanej strukturze drewna), 1 ex. (larwa) – z larwy tej wyhodowano imago (f. typ.), leg. L. BUCHHOLZ; 16 IX 1984, oddz. 139j, przyziemna dziupla-próchnowisko w starym dębie, próchno brunatne, bezpostaciowe z fragmentami o częściowo zachowanej strukturze drewna, z niewielką ilością odchodów próchnożernych *Scarabaeoidea*, 1 ex. (larwa) – wyhodowano imago (f. typ.), leg. L. BUCHHOLZ; 13 XI 1986, to samo próchnowisko co powyżej, 2 exx. (larwy), leg. L. BUCHHOLZ; 18 V 1991, to samo próchnowisko co powyżej, 1 ex. (larwa) – wyhodowano imago (f. typ.), leg. L. BUCHHOLZ et D. IWAN;
- Czeszewo vic., leśnictwo Warta, (XT78), 9 V 1993, las gospodarczy z podrostem dębowym i dość rzadko rozmieszczonymi starymi dębami, w pobliżu lewego brzegu rzeki Warty, wysypane na ziemię próchno ze ściętego minionej zimy starego, martwego dębu z próchnowiskiem, próchno bezpostaciowe, sypkie, brunatne, z fragmentami o częściowo zachowanej strukturze drewna oraz odchodami i larwami próchnożernych *Scarabaeoidea*, 3 exx. (larwy) – z 2 larw wyhodowano imagines (ab. *occitanicus*), leg. L. BUCHHOLZ;
- Ciecchocinek (CD56), 20 VII 1985, 1 ex. (f. typ.), leg. K. MAJCHER, coll. Katedra Ochrony Lasu i Ekologii SGGW – Warszawa (ex coll. L. BUCHHOLZ et M. OSSOWSKA).

Nizina Mazowiecka:

- Czersk (EC15), VI/VII 1974, 1 ex. (ab. *occitanicus*), leg. P. KOWALSKI.

Puszcza Białowieska:

- Nadleśnictwo Białowieża (FD84), oddz. 311B (przy „Narewskiej Drodze”), 11 X 1994, leżący w rowie przydrożnym pień ściętego starego dębu z obszernym próchnowiskiem wewnętrznym, próchno brunatne, bezpostaciowe (przy ścianach próchnowiska z częściowo zachowaną strukturą drewna), 9 exx. (larwy młodszych stadiów), leg. L. BUCHHOLZ et M. OSSOWSKA;
- Białowiecki Park Narodowy (FD94), oddz. 369F (obszar ochrony ścisłej), 20 X 1995, grąd, stara lipa z wewnętrznym próchnowiskiem „rurowym” (próchnowisko stało się dostępne w wyniku złamania się drzewa), próchno bezpostaciowe, czarnobrunatne, wilgotne, 3 exx. (larwy) – z 1 larwy wyhodowano imago (ab. *occitanicus*), leg. L. BUCHHOLZ et M. OSSOWSKA.

Wyżyna Krakowsko-Wieluńska:

- rez. „Bukowica” ad Wygieźzów (CA84), 6–29 VII 2001, w wiszącej pułapce z czerwonym winem, 1 ex. (ab. *occitanicus*), leg. J. MICHALCEWICZ.

Bardzo istotną informacją przy analizie zmian zachodzących w faunie danego obszaru jest data (lub przynajmniej okres) stwierdzenia tam poszczególnych gatunków (w szczegól-

ności uznanych za zagrożone lub ustępujące). Niestety oryginalne dane faunistyczne dotyczące *E. ferrugineus* zamieszczone w „Katalogu fauny Polski” (BURAKOWSKI i in. 1985: Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, 10: 1-401) takiej informacji są pozbawione. Dzięki informacji uzyskanej przed kilku laty od dr Bolesława BURAKOWSKIEGO, uzupełniamy tę lukę:

- Nizina Mazowiecka: Warszawa - Bielany (DC99), 25 VI 1954, 9 II 1958, 20 II 1958, 2 VII 1958, 28 XII 1958, 1 IV 1963, 23 IV 1970, 3 V 1977, 1 I 1999; Warszawa - Park Agrykola (EC08), 2 III 1959.
- Śląsk Górny: Murcki ad Katowice (CA56), 30 III 1962.
- Wyżyna Małopolska: Dwikozy ad Sandomierz (EB52), 21 V 1955; Busko-Zdrój (DA79), VII 1961.
- Nizina Sandomierska: Łañcut (EA84), 27 VII 1967.

Przekazaną nam informację B. BURAKOWSKI opatrzył następującym komentarzem: „Wszystkie dane oparte są na okazach larw zbieranych przeze mnie osobiście, z większości wyhodowano imagines”.

Lech BUCHHOLZ, Ojcowski PN, Ojców
Małgorzata OSSOWSKA, Wydz. Leśny AR, Kraków

385. *Aleochara spissicornis* ERICHSON, 1839 (*Coleoptera: Staphylinidae*) na Wyżynie Lubelskiej

Aleochara spissicornis ERICHSON, 1839 (*Coleoptera: Staphylinidae*) in the Lublin Upland (SE Poland)

KEY WORDS: *Coleoptera, Staphylinidae, Aleochara spissicornis*, faunistics, SE Poland.

Aleochara spissicornis ER. to gatunek o niewielkim areale występowania, ograniczonym do środkowej części Europy, południowej Szwecji, Kaukazu i Turkiestanu. Wszędzie rzadko i pojedynczo łowiony. W Polsce dotychczas znany zaledwie z dwu stanowisk, znajdujących się na Nizinie Wielkopolsko-Kujawskiej i w Beskidzie Wschodnim, przy czym od wielu lat nie notowany. Ostatnio stwierdzono jego występowanie w południowo-wschodniej części kraju:

- Wyżyna Lubelska: Nadwieprzański Park Krajobrazowy, Ciechanki Łañcuchowskie (FB37), 6 V 2003 – 2 exx., 2 VI 2003 – 1 ex., chrząszcze złowiono do pułapek Barbera, na lessowym zboczu kserotermicznym, o wystawie południowej (kąt nachylenia 40–50°), z dominującymi zespołami roślinnymi *Origano-Brachypodietum pinnati* oraz *Thalictro-Salvietum pratensis*. Zbocze stanowi wschodnią krawędź, rozległej na tym odcinku (szerokości 1–1,5 km), pradoliny Wieprza.

Wymieniany jako thermophil i phytodetriticol. Zasiedla miejsca ciepłe i nasłonecznione, jak zbocza kserotermiczne i otwarte tereny piaszczyste, gdzie można spotkać tego kusaka w trawie, gnijących szczątkach roślinnych oraz w gniazdach mrówki *Tetramorum caespitum* (L.) i norach lisów. W ostatnich latach łowiony (VII–IX 1999, 5 exx.) również w zbiorowisku roślinności kserotermicznej na terenie Niemiec, razem z *Aleochara bellonata* KRÁSA, 1922 – innym, blisko spokrewnionym i bardzo podobnym do *A. spissicornis* taksonem (WENZEL 2001: Coleo, 2: 32-34). *A. spissicornis* umieszczono na „Czerwonej Liście” fauny Szwecji, z kategorią zagrożenia „VU”, czyli umiarkowanie zagrożony, inaczej mówiąc narażony. Ze

względu na systematyczne kurczenie się odpowiednich środowisk (np. sukcesywne zarastanie terenów kserotermicznych) oraz dużą rzadkość występowania, proponuję omawiany gatunek umieścić na analogicznej liście zwierząt Polski, z identyczną kategorią klasyfikacyjną.

Bernard STANIEC, Zakł. Zool. UMCS, Lublin

386. Nowe stanowisko *Phenacoccus phenacoccoides* (KIRITSHENKO) (*Hemiptera: Coccinea, Pseudococcoidae*) w Polsce

New locality of *Phenacoccus phenacoccoides* (KIRITSHENKO) (*Hemiptera: Coccinea, Pseudococcoidae*) in Poland

KEY WORDS: *Coccinea, Pseudococcoidae, Phenacoccus phenacoccoides*, new locality, Poland.

Phenacoccus phenacoccoides (KIRITSHENKO, 1932) opisany pod nazwą *Trionymus phenacoccoides* jest gatunkiem troficznie związanym wyłącznie z trawami. KOSZTARAB i KOZAR (1988: Scale Insects of Central Europe. Académiai Kiadó, Budapest. 131 ss.), wymieniają ten gatunek z terenu: Mongolii, Uzbekistanu, Ukrainy i Węgier na: *Agropyron* spp., *Cleistogenes* spp., *Cynodon* spp., *Elymus* spp., *Elytrigia* spp., *Phleum* spp. i *Poa* spp. (ŁAGOWSKA, KOTEJA 1996: Fragm. faun., **39**, 4: 29-42) podają *Phenacoccus phenacoccoides* jako gatunek nowy dla fauny Polski, znaleziony w Zwierzyńcu 26 VIII 1988 w pochewce liściowej *Corynephorus canescens* (L.) P. B.

Nowe stanowisko tego gatunku znajduje się na terenie Parku Krajobrazowego Pojezierza Iławskiego, na Półwyspie Matyckim:

– Polajny (DE06), 17 VII 2003, 15 ♀ ♀, leg. P. GAZIŃSKA, det. E. PODSIADŁO. Wszystkie osobniki zostały znalezione w pochewkach liściowych *Agropyron repens* L. i *Lolium perenne* L. w zbiorowisku segetalnym.

Okazy dowodowe znajdują się w kolekcji Zakładu Zoologii, Wydziału Nauk o Zwierzętach SGGW w Warszawie.

Patrycja GAZIŃSKA, Zakł. Zool. SGGW, Warszawa

387. Nowe dane o występowaniu *Semblis phalenoides* (LINNAEUS, 1758) (*Trichoptera: Phryganeidae*) w Biebrzańskim Parku Narodowym

New data on the occurrence of *Semblis phalenoides* (LINNAEUS, 1758) (*Trichoptera: Phryganeidae*) in the Biebrza National Park, NE Poland

KEY WORDS: *Trichoptera, Phryganeidae, Semblis phalenoides*, new localities, Biebrza National Park, Poland.

W jednym z ostatnich zeszytów „Wiadomości Entomologicznych” ukazał się interesujący artykuł poświęcony niezwykle rzadkiemu u nas, borealnemu gatunkowi chruścika – *Semblis phalenoides* (L.) (CZACHOROWSKI, FRACKIEL 2003: Wiad. entomol., **22**: 169-172). Jego autorzy informują o stwierdzeniu tego gatunku w 1998 roku w rejonie Jaziewa, w północnym basenie Biebrzańskiego Parku Narodowego i wysuwają przypuszczenie, iż jest to obecnie jego jedyne stanowisko w Polsce. Chruścik ten znalazł się na „Czerwonej Liście zwierząt

Polski”, w ostatnim wydaniu z kategorią VU (SZCZĘSNY 2003: [W:] Czerwona Lista Zwierząt Ginących i Zagrożonych w Polsce, Kraków: 76-79). Uznałem zatem za istotne udostępnienie informacji o wcześniejszych stwierdzeniach tego bardzo charakterystycznego chrzączki nad Biebrzą, na podstawie czterech okazów odszukanych w kolekcji Muzeum Przyrodniczego we Wrocławiu.

– Pojezierze Mazurskie: okolice wsi Wroceń ad Goniądz (obecnie basen środkowy Biebrzańskiego PN), 28 V 1980, 1 ex. latający w południe nad łąką, leg. J. BŁACHUTA et A. WITKOWSKI; Biebrza, odcinek między wsiami Jagłowo i Wroceń (baseny północny i środkowy Biebrzańskiego PN), 1 VI 1981, 2 exx.; ujście Ełku do Biebrzy (basen środkowy Biebrzańskiego PN), 2 VI 1981, 1 ex. – leg. A. WITKOWSKI.

Powyższych stwierdzeń dokonano w trakcie badań ichtiologicznych podczas spływu Biebrzą. Według informacji prof. A. WITKOWSKIEGO w obu przypadkach w 1981 r. obserwowano większą liczbę latających osobników.

Marek WANAT, Muzeum Przyr. UW, Wrocław

388. *Buckleria paludum* (ZELLER, 1839) (*Lepidoptera: Pterophoridae*) w Poleskim Parku Narodowym

Buckleria paludum (ZELLER, 1839) (*Lepidoptera: Pterophoridae*) in the Polesie National Park

KEY WORDS: *Lepidoptera, Pterophoridae, Buckleria paludum, Polesie National Park, E Poland.*

Buckleria paludum (ZELL.) jest gatunkiem znanym w Polsce z rozproszonych stanowisk na nizinach. Biologicznie związany jest z torfowiskami wysokimi i przejściowymi. Gąsienica żyje na rościszcach – *Drosera* spp.

W Poleskim Parku Narodowym gatunek został znaleziony w rezerwacie „Jezioro Moszne” (FC40) w typowym dla niego środowisku. Motyle preferowały miejsca otwarte porośnięte kobiercem rościszek. Złowiono 2 osobniki, 19 VI 1991 roku. W kolejnych latach obserwowano gatunek w tym samym miejscu w dwóch pokoleniach 22 VI 2003 i 5 VIII 2004 roku.

Krzysztof PAŁKA, Instytut Biologii UMCS, Lublin

389. Nowe stanowiska *Argyresthia trifasciata* (STAUDINGER, 1871) (*Lepidoptera: Argyresthiidae*) – gatunku inwazyjnego na terenie Polski

New localities of *Argyresthia trifasciata* (STAUDINGER, 1871) (*Lepidoptera: Argyresthiidae*) – invasive species in Poland

KEY WORDS: *Lepidoptera, Argyresthiidae, Argyresthia trifasciata, new localities, Poland.*

W ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat na obszarze Europy obserwuje się gwałtowne ekspansje terytorialne szeregu gatunków motyli. Jednym z takich gatunków jest *Argyresthia trifasciata* STGR. Do niedawna znany on był w Europie tylko z górskich obszarów zachodniej i środkowej części kontynentu, gdzie rozwijał się na *Juniperus sabina* L. Obecnie wykazany

już został z większość krajów Europy, a jako jego rośliny żywicielskie notowane są hodowane gatunki krzewów iglastych (*Thuja* spp., *Chamaecyparis* spp., *Juniperus* spp.). W Polsce *A. trifasciata* stwierdzono po raz pierwszy w 1999 roku w Siekierkach nad Odrą (BARANIAK, WALCZAK 2003: Wiad. entomol., **21**: 223-227). Podane poniżej stanowiska omawianego gatunku wskazują, że mógł on już zasiedlić znaczną część kraju.

- Warszawa - Ursynów (EC07), 1 VI 2004, 1 ex., złowiony na żywotniku *Thuja occidentalis* L. w godzinach wieczornych, 11 VI 2004, 1 ex., do światła (leg., coll. A. MAZURKIEWICZ).
- Świdnik (FB17), 17 V 2004, 1 ex., do światła (leg., coll. K. PAŁKA).
- Szczecinek (XV15), 5 VI 2004, 3 exx., wypłoszone z *Juniperus chinensis* L. w godzinach popołudniowych, ponadto obserwowane były liczne osobniki latające w pobliżu roślin żywicielskich (leg., coll. A. MAZURKIEWICZ).

Anna MAZURKIEWICZ, Zakł. Zool. SGGW, Warszawa
Krzysztof PAŁKA, Inst. Biol. UMCS, Lublin

390. Nowe stanowiska *Chrysoclista linneella* (CLERCK, 1759) i *Spuleria flavicaput* (HAWORTH, 1828) (*Lepidoptera: Agonoxenidae*) w Polsce

New localities of *Chrysoclista linneella* (CLERCK, 1759) and *Spuleria flavicaput* (HAWORTH, 1828) (*Lepidoptera: Agonoxenidae*) in Poland

KEY WORDS: *Lepidoptera, Agonoxenidae, Chrysoclista linneella, Spuleria flavicaput*, new localities, Poland.

Rodzina *Agonoxenidae* liczy w Polsce 9 gatunków; ich rozmieszczenie na terenie kraju jest jeszcze stosunkowo słabo poznane. Poniżej podajemy nowe stanowiska dwóch rzadko spotykanych przedstawicieli tej rodziny.

Chrysoclista linneella (CLERCK, 1759)

- rez. „Skarpa Ursynowska” (EC07), 3 VI 2003 – 1 ex., w dzień na pniu starej lipy *Tilia cordata* MILL. rosnącej w grądzie (*Tilio-Carpinetum*) na zboczu rezerwatu (leg., coll. A. MAZURKIEWICZ).
- Warszawa - Ursynów (EC07), 3 VI 2003 – 1 ex., na pniu kilkunastoletniej lipy *Tilia cordata* w nasadzeniach przydrożnych (leg., coll. A. MAZURKIEWICZ).

Gatunek szeroko rozprzestrzeniony w Europie, znany również z Azji Mniejszej i Ameryki Północnej. W Polsce odnotowany ostatnio w rez. „Las Piwnicki” koło Torunia, Puszczy Boreckiej i Białowieży, ponadto znany z kilku historycznych stanowisk. Dotychczas nie był podawany z Mazowsza. Gąsienice *Ch. linneella* rozwijają się w tkance korkowej lip (*Tilia* spp.).

Spuleria flavicaput (HAWORTH, 1828)

- Świdnik (FB17), 21 V 2000 – 1 ex., 20 V 2001 – 1 ex., do światła na obrzeżu grądu (*Tilio-Carpinetum*) (leg., coll. K. PAŁKA).

Gatunek o zasięgu obejmującym środkową i południową Europę oraz Azję Mniejszą. W Polsce bardzo rzadko spotykany: dotychczas znany tylko z Poznania i rez. „Zbocza Płutowskie” koło Chełmna. Gąsienice żerują w pędach głogów *Crataegus monogyna* JACQ. i *C. laevigata* (POIR.).

Anna MAZURKIEWICZ, Zakł. Zool. SGGW, Warszawa
Krzysztof PAŁKA, Inst. Biol. UMCS, Lublin

391. Nowe stanowiska *Celypha woodiana* (BARRETT, 1882) (*Lepidoptera: Tortricidae*) w Polsce

New localities of *Celypha woodiana* (BARRETT, 1882) (*Lepidoptera: Tortricidae*) in Poland

KEY WORDS: *Lepidoptera, Tortricidae, Celypha woodiana, new localities, Poland.*

W pracy zostały przedstawione trzy nowe stanowiska rzadkiego gatunku zwójkówki – *Celypha woodiana* (BARRETT). Ostatnie opublikowane dane o występowaniu tego motyla w Polsce dotyczą miejscowości Gierlachy (EB91), położonej w województwie lubelskim, gdzie złapano go w liczbie dwóch egzemplarzy 14 IX 1995 roku (BUCIOR 2003: Wiad. entomol., 22, 2: 81-90). Wcześniejsze informacje faunistyczne o *C. woodiana* pochodzą sprzed 1960 roku i odnoszą się do dwóch stanowisk, z województwa mazowieckiego (Warszawa) i wielkopolskiego (Żabinko).

Nowe stanowiska:

- Mielnik (UTM: FC49), woj. podlaskie, 5 VII 2001, 1 ex. (leg. D. WASILUK).
- rezerwat „Las Piwnicki” ad Toruń (CD38), woj. kujawsko-pomorskie, 16 VII 2002, 1 ex., 4 IX 2002, 1 ex. (leg. A. BARANOWSKI). Okazy zostały złapane do samolówki świetlnej umieszczonej w koronach drzew na wysokości 18 m.
- Kieliszek (EC20), Puszcza Kozienicka, woj. mazowieckie, ex larva, 22 VIII 2002, 1 ex., z min zebranych 7 VIII 2002 na jemiolo pospolitej (*Viscum album* L.) (leg. M. MIŁKOWSKI).

Autorzy składają podziękowania Panu M. MIŁKOWSKIEMU za przekazanie swojego okazu do badań. Materiały dowodowe znajdują się w zbiorach autorów.

Artur BARANOWSKI, Inst. Biol. i Ochr. Środ. UMK, Toruń
Dariusz WASILUK, Woźniki
Tomasz BARAN, Kat. Biosystemat. URz, Rzeszów

392. Nowe stanowiska gatunków z rodziny *Pyralidae* (*Lepidoptera*) we wschodniej Polsce

New localities of some species of the family *Pyralidae* (*Lepidoptera*) from Eastern Poland

KEY WORDS: *Lepidoptera, Pyralidae, new localities, E Poland.*

W pracy zostały przedstawione nowe stanowiska gatunków z rodziny *Pyralidae*, rzadko obserwowanych w Polsce, stwierdzonych we wschodniej części kraju.

Palpita unionalis (HÜBNER, 1796)

- Woźniki (UTM: FC28), woj. mazowieckie, 15 IX 2001 – 2 exx., 19 IX 2001 – 1 ex., 14 X 2001 – 1 ex., (leg. D. WASILUK).

W Polsce znany dotychczas z jednego stanowiska w woj. wielkopolskim, dane historyczne sprzed 1960 roku dotyczą dwóch stanowisk – w woj. mazowieckim i małopolskim.

Etiella zinckenella (TREITSCHKE, 1832)

- Woźniki (FC28), woj. mazowieckie, 1 VIII 2002 – 1 ex., (leg. D. WASILUK).

Znany dotychczas z woj. łódzkiego, świętokrzyskiego i lubelskiego.

Udea hamalis (THUNBERG, 1788)

- Witowo (FD73), Puszcza Białowieska, woj. podlaskie, 3 VI 1998 – 1 ex., (leg. D. WASILUK).
Znany z woj. podlaskiego, warmińsko-mazurskiego i lubelskiego.

Eurrhysis pollinalis (DENIS et SCHIFFERMÜLLER, 1775)

- Mielnik (FC49), woj. podlaskie, 25 V 1997 – 1 ex., 12 VI 1997 – 1 ex., 8 V 1999 – 1 ex., 26 V 2001 – 1 ex., (leg. D. WASILUK).

Znany z kilku stanowisk w centralnej, południowo-wschodniej i wschodniej części kraju, w województwach: mazowieckim, łódzkim, podlaskim, lubelskim i małopolskim.

Anania funebris (Ström, 1768)

- Mielnik (FC49), woj. podlaskie, 25 V 1997 – 3 exx., 12 VII 1998 – 1 ex., 3 V 1999 – 1 ex., 23 VI 2000 – 1 ex., (leg. D. WASILUK).

Znany z województw warmińsko-mazurskiego, podlaskiego, łódzkiego i lubelskiego.

Materiały dowodowe znajdują się w zbiorach autorów.

Artur BARANOWSKI, Inst. Biol. i Ochr. Środ. UMK, Toruń
Dariusz WASILUK, Woźniki

393. Nowe stanowiska *Nemophora congruella* (ZELLER, 1839) i *Nemophora ochsenheimerella* (HÜBNER, 1813) (*Lepidoptera: Adelidae*) w Polsce

New localities of *Nemophora congruella* (ZELLER, 1839) and *Nemophora ochsenheimerella* (HÜBNER, 1813) (*Lepidoptera: Adelidae*) in Poland

KEY WORDS: *Lepidoptera, Adelidae, Nemophora congruella, Nemophora ochsenheimerella*, new localities, Poland.

W trakcie badań faunistycznych, prowadzonych w rezerwacie „Jata” (UTM: EC85) w środowisku boru jodłowego (*Abietum-Polonicum*), odnotowano występowanie dwóch, rzadkich gatunków motyli z rodziny *Adelidae*:

Nemophora congruella (ZELLER, 1839)

- 27 V 2003, 2♂♂, 1♀. Gatunek środkowoeuropejski. W Polsce znany z regla dolnego Tatr oraz Puszczy Białowieskiej; ponadto dane historyczne odnoszą się również do woj. śląskiego i woj. dolnośląskiego.

Nemophora ochsenheimerella (HÜBNER, 1813)

- 27 V 2003, 1♂. Gatunek o zasięgu europejskim. W Polsce w ostatnich latach wykazany został z woj. lubelskiego: rez. Międzyrzeki – 16 VI 1991 (FA39) (leg. J. BUSZKO) oraz z woj. małopolskiego: Krościenko nad Dunajcem – 24 V 1989 (DV57) (leg. J. BUSZKO). Przed rokiem 1960, gatunek ten notowany był także w woj. dolnośląskim i woj. śląskim.

Autorzy składają podziękowania Prof. Jarosławi BUSZKO za udostępnienie swoich danych faunistycznych.

Artur BARANOWSKI, Inst. Biol. i Ochr. Środ. UMK, Toruń
Tomasz BARAN, Kat. Biosystemat. URz, Rzeszów

SYLWETKI ENTOMOLOGÓW

ENTOMOLOGISTS

Członkowie Honorowi Polskiego Towarzystwa Entomologicznego

3. Prof. dr hab. Maciej MROCZKOWSKI

Urodziłem się 21 marca 1927 w Lublinie, gdzie mój ojciec Antoni, był wtedy pilotem-oblatywaczem w wytwórni samolotów. Był jednym z pierwszych polskich pilotów – walczył w czasie I i II wojny światowej, a w wojnie polsko – bolszewickiej dowodził eskadrą myśliwską – jedyną, która miała walki powietrzne. Za dwa zestrzelenia samolotów wroga, otrzymał we wrześniu 1920 r. krzyż *Virtuti Militari*.

Moim pierwszym imieniem jest Benedykt. Nie lubię go i używam drugiego: Maciej. Choć urodziłem się w Lublinie, uważam się za podkowiecjanina. Gdy miałem rok, rodzice przeprowadzili się do Podkowy Leśnej. Tam spędziłem młodość i lata okupacji niemieckiej. Tam też, z przerwą w latach 1948–1976, mieszkam do dziś.

Gdy ukończyłem 16 lat, w marcu 1943 r. wstąpiłem do Armii Krajowej, gdzie byłem szeregowcem – łącznikiem II plutonu kompanii „Brzezinka” obwodu „Bazant”.

Żonaty byłem dwukrotnie: z Anną MIKŁASZEWSKĄ od 1948 roku do Jej tragicznej śmierci w katastrofie kolejowej w 1986 roku (dwoje dzieci, siedmioro wnuków, prawnuczka) i od 1989 roku z Marią NIEWITECKĄ.

Marzec 1968 r. Następnego dnia po kolokwium habilitacyjnym relacjonuję kolegom w Instytucie Zoologicznym PAN na ul. Wilczej 64, wrażenia z posiedzenia Rady Wydziału Uniwersytetu Warszawskiego (36 osób – wybitnych profesorów).

W 1947 roku rozpocząłem studia biologiczne na Uniwersytecie Warszawskim, uzyskując w 1951 roku tytuł magistra. Doktorat ukończyłem 1961 roku, a habilitację w 1968. W 1987 roku (19 lat po habilitacji) nadano mi w Belwederze tytuł profesora. Centralna Komisja Kwalifikacyjna odrzucała wcześniejsze wnioski Rady Naukowej Instytutu Zoologicznego PAN, głównie z powodu negatywnej opinii POP PZPR – nie ukrywałem bowiem swojego niechętnego stosunku do władz PRL, a do „partii” w szczególności. Jak napisał prof. dr hab. A. RIEDEL w swoim artykule poświęconym mojemu 70-leciu urodzin, przyczyną był też „niechętny stosunek do MROCZKOWSKIEGO niektórych ówczesnych prominentów i decydentów polskiej zoologii, którym „delikwent niejednokrotnie <<nadeptywał na odciski>> swoimi spontanicznymi, ostro wypowiedzianymi opiniami”.

W 1948 r. rozpocząłem pracę naukową na stanowisku asystenta w Państwowym Muzeum Zoologicznym (dziś to placówka PAN) w Warszawie przy ulicy Wilczej 64, gdzie pracuję naukowo do dziś a więc już 56 lat. Co prawda siódmy rok jako wolontariusz (czyli bez wynagro-

Trzy pokolenia entomologów – systematyków.

Od prawej: prof. Aleksandr Nikolajewicz KIRICZENKO (1884–1971), wybitny rosyjski hemipterolog, prof. Tadeusz JACZEWSKI (1899–1974), który pod kierunkiem prof. KIRICZENKI rozpoczął w 1917 r. pracę naukową w Muzeum Zoologicznym Rosyjskiej Akademii Nauk, no i ja (1927–20??), uczeń prof. JACZEWSKIEGO, w wieku 30 lat. Za nami stoi bibliotekarka Rosyjskiego Towarzystwa Entomologicznego – Tatiana NIKOLAJEWA.

dzenia). Mam jednak swój pokój i swój warsztat pracy. Starszym asystentem zostałem w 1952 r., adiunktem w 1955 r, docentem w 1973 r, profesorem nadzwyczajnym w 1988 i w 1992 roku profesorem zwyczajnym.

Szczyć się tym że jestem uczniem prof. Tadeusza JACZEWSKIEGO – jednego z najwybitniejszych polskich zoologów, inicjatora tak cennych wydawnictw seryjnych jak „Fauna Słodkowodna Polski”, „Fauna Polski”, „Katalog Fauny Polski” czy „Klucze do oznaczania owadów Polski”. Ta ostatnia seria wydawnicza powstała w 1952 roku na podstawie uchwały Walnego Zgromadzenia Polskiego Związku Entomologicznego i przez ten Związek, dziś Towarzystwo, jest jeszcze ciągle wydawana. Do Polskiego Towarzystwa Entomologicznego przyjął mnie w roku 1948 doc. dr J. KINEL. W latach 1952–1974 byłem sekretarzem naukowym,

a w latach 1974–1977 przewodniczącym Kolegium Redakcyjnego „Kluczy”. W tym czasie ukazało się drukiem pierwszych 100 tomików, starannie redagowanych. Głównie za tą działalność otrzymałem w 1974 roku złotą oznakę honorową PTEnt. W Towarzystwie pełniłem też przez kilka kadencji funkcję wiceprezesa. Miałem zaszczyt w sierpniu 1966 roku pożegnać w imieniu Towarzystwa, na cmentarzu w Lublinie, zmarłego wtedy Prezesa, prof. Konstantego STRAWIŃSKIEGO.

Moja działalność naukowa szła w dwu kierunkach. Pierwszym były prace związane z systematyką i zoogeografią rodzin *Dermestidae* i *Silphidae* w zakresie całego świata. Z tego tematu ogłosiłem szereg prac, opisałem około 50 nowych dla wiedzy taksonów, a katalog *Dermestidae* świata był pracą habilitacyjną, obronioną jednogłośnie na Uniwersytecie Warszawskim.

Drugim kierunkiem któremu poświęciłem większość swojego życia, jest monograficzna synteza faunistyczna chrząszczy Polski. Prace nad katalogiem chrząszczy krajowych rozpocząłem samotnie w 1954 roku. Gdy w 1959 roku utworzona została w Instytucie Zoologicznym PAN seria „Katalog fauny Polski”, podjąłem się opracowania rzędu *Coleoptera*, wciągnąłem do współpracy dr B. BURAKOWSKIEGO i panią J. STEFAŃSKĄ. Przedstawiłem harmonogram, przewidując 20 tomów wydawanych w 1,5 rocznych odstępach w latach 1965–1995. Harmonogram ten został przyjęty z „przymrużeniem oka” i wzbudzał salwy śmiechu. Mimo intensywnej pracy zarówno własnej, jak i pracujących pod moim kierownictwem wymienionych wyżej współpracowników, dopiero w 1971 roku uznałem że, kartoteka (licząca wtedy 250 000 kart odsyłaczowych) jest na tyle kompletna, iż można przystąpić do sporządzania maszynopisów. I tak, w latach 1971–1997 powstało 21 tomów katalogu *Coleoptera*, a w roku 2000 – tom 22, uzupełniający. Łącznie omówiono w nich 6811 gatunków, z których 6000 żyje w Polsce z całą pewnością. Stanowi to ok. 20% wszystkich krajowych zwierząt.

W roku 1983 gdy wydrukowany był 9 tom „Katalogu”, otrzymałem propozycję objęcia stanowiska profesora na Uniwersytecie Harvardzkim w Stanach Zjednoczonych, z przydziałem do Muzeum Przyrodniczego tego Uniwersytetu. Miałem tam zorganizować i rozpocząć pracę nad katalogiem chrząszczy USA na wzór „mojego” katalogu chrząszczy Polski. Odmówiłem, bowiem katalog chrząszczy krajowych utknąłby na 9 tomie, nie byłby już nigdy doprowadzony do końca, a katalogu chrząszczy USA i tak bym do końca życia nie zrobił, bo jak wtedy wyliczyłem, byłaby to praca na co najmniej 30 lat, a więc ukończona byłaby w 2015 roku! Ale główną przyczyną odmowy były względy patriotyczne. Moja praca ma służyć Polsce, by nasz kraj był bardziej ceniony i szanowany w świecie. Już w Armii Krajowej, w czasach okupacji, wpojono mi głęboko apolityczną polskość. Dla mnie Polska jest zawsze jedna i to bez przymiotników. Nie rozumiem i nie akceptuję jakichkolwiek przymiotników dodawanych do Polski: „ludowa”, „katolicka”, „komunistyczna”, „prawicowa”, „zniewolona”, „solidarnościowa” itd., itp. W sercu mam tylko jedną Polskę, bez przymiotników. No ale to już nie należy do życiorysu naukowego, choć może jest od niego ważniejsze.

Chcę jeszcze wspomnieć, iż w latach 1975–1991 byłem członkiem Międzynarodowej Komisji Nomenklatury Zoologicznej (organ International Union of Biological Sciences, będącej częścią UNESCO) – i to jedynym z tzw. „demoludów”. Wybrany zostałem do tej Komisji (co traktuję jako wielki zaszczyt i wyróżnienie) przez najwybitniejszych zoologów z całego świata, na miejsce zmarłego w 1974 roku profesora dr hab. Tadeusza JACZEWSKIEGO.

Na zakończenie ciekawostka: 22 gatunki i rodzaje nowo odkrytych dla nauki zwierząt z różnych grup systematycznych nazwanych zostało moim nazwiskiem.

Obecnie pracuję na bibliografią chrząszczy Polski. Obejmuje ona ponad 10000 pozycji piśmiennictwa faunistycznego i systematycznego naszego kraju. Praca ta zbliża się ku końcowi.

Maciej MROCZKOWSKI,
Muzeum i Instytut Zoologii PAN, Warszawa

Wykaz publikacji zoologicznych w układzie chronologicznym

- MROCZKOWSKI M. 1950a: Uwagi o kolejnym pojawieniu się kilku gatunków rodzaju *Nicrophorus* FABR. i *Neonicrophorus* HATCH. (*Col.*, *Silphidae*). Pol. Pismo ent., **19** (1949): 196-199.
- MROCZKOWSKI M. 1950b: A new species of *Anthrenus* GEOFFR. from Poland (*Coleoptera*, *Dermestidae*). Ann. Mus. Zool. Pol., **14**: 187-192.
- MROCZKOWSKI M. 1951: *Anthrenus (Helocerus) polonicus* sp. n. from Central and Eastern Europe with a description of a new subgenus of *Anthrenus* GEOFFR. Ann. Mus. Zool. Pol., **14**: 253-260.
- MROCZKOWSKI M. 1952: Contribution to the knowledge of the *Dermestidae* with description of a new species and a new subspecies (*Coleoptera*). Ann. Mus. Zool. Pol., **15**: 25-32.
- MROCZKOWSKI M. 1954a: Contribution to the knowledge of *Dermestidae* (*Coleoptera*). *Anthrenus flavidus* SOLSKIJ. Ann. Mus. Zool. Pol., **16**: 1-8.
- MROCZKOWSKI M. 1954b: Skórniki – *Dermestidae*. Klucze oznacz. Owad. Pol., Warszawa, XIX, **52**: 1-47.
- MROCZKOWSKI M. 1954c: *Dermestidae* okolic Warszawy (*Coleoptera*). Fragm. faun., **7**: 187-197.
- MROCZKOWSKI M. 1954d: Chrząszcze – *Coleoptera*. [W:] Przewodnik dla posługujących się piśmiennictwem do oznaczania zwierząt krajowych. Warszawa: 110-115.
- MROCZKOWSKI M. 1955a: Omarlicowate – *Silphidae*. Klucze oznacz. Owad. Pol., Warszawa, XIX, **25**: 1-29.
- MROCZKOWSKI M. 1955b: Zbiór chrząszczy Wojciecha MACZYŃSKIEGO. *Dermestidae* (*Coleoptera*). Pol. Pismo ent., **23** (1953): 97-101.
- MROCZKOWSKI M. 1956: *Trogoderma angustum* (SOL.) w Europie (*Coleoptera*, *Dermestidae*). Pol. Pismo ent., **24** (supl. 1): 29-31.
- MROCZKOWSKI M. 1957a: *Carpathobyrrhulus tatricus* sp. n. from the Tatry (*Coleoptera*, *Byrrhidae*). Ann. zool., **16**: 215-221.
- MROCZKOWSKI M. 1957b: List of type specimens in the collection of the Institute of Zoology of the Polish Academy of Sciences in Warszawa I. *Cicindelidae* (*Coleoptera*). Ann. zool., **17**: 1-9.
- MROCZKOWSKI M. 1957c: Wybrane zagadnienia nomenklatoryczne. 1 Stosowanie nawisów przy nazwisku autora nazwy gatunkowej. 2 Homonimy. Pol. Pismo ent., ser. B, **1** (4): 83-92.
- MROCZKOWSKI M. 1957d: Nieco wiadomości o nomenklaturze zoologicznej. Przegl. zool., **1**: 48-52.
- MROCZKOWSKI M. 1958a: New names in the family *Dermestidae* (*Coleoptera*). Acta zool. cracov., **2**: 557-561.
- MROCZKOWSKI M. 1958b: Notes on the genus *Hemirhopalum* SHARP. with a description of a new species from Brazil (*Coleoptera*, *Dermestidae*). Ann. zool., **17**: 49-64.
- MROCZKOWSKI M. 1958c: *Dermestidae* (*Coleoptera*) collected in Bulgaria by members of the staff of the Zoological Institute of the Polish Academy of Sciences in the years 1950 and 1956. Fragm. faun., **8**: 1-9.
- MROCZKOWSKI M. 1958d: Otrupkowate – *Byrrhidae*, *Nosodendridae*. Klucze oznacz. Owad. Pol., Warszawa, XIX, **50-51**: 1-30.
- MROCZKOWSKI M. 1958e: Nieco faktów o unieważnieniu pod względem nomenklatorycznym jednej z prac prof. dra Benedykta DYBOWSKIEGO. Przegl. zool., **1**: 348-349.
- MROCZKOWSKI M. 1959a: O pierwszej w Polsce próbie monograficznego opracowania krajowych chrząszczy (*Coleoptera*). Memorab. zool., **2**: 1-31.
- MROCZKOWSKI M. 1959b: List of type specimens in the collection of the Institute of Zoology of the Polish Academy of Sciences in Warszawa. II. *Lycidae* (*Coleoptera*). Ann. zool., **18**: 11-63.
- MROCZKOWSKI M. 1959c: *Nicrophorus (Nicrophorus) kieticus* sp. n. from the Solomon Islands, (*Coleoptera*, *Silphidae*). Ann. zool., **18**: 65-69.
- MROCZKOWSKI M. 1959d: Zweiter Beitrag zur Kenntnis der Dermestiden von Afghanistan, nebst Beschreibung einer neuen Art (*Coleoptera*). Kungl. fysiogr. Sällsk. Lund Förhandl., **29**: 99-101.

- MROCZKOWSKI M. 1959e: *Lyrosoma chujoi* sp. n. from Japan (*Coleoptera, Silphidae*). Ent. Rev. Jap., **10**: 49-50.
- MROCZKOWSKI M. 1959f: 225 haseł entomologicznych. [W:] Mała Encyklopedia Powszechna PWN. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- MROCZKOWSKI M. 1960a: Na marginesie „Spisu Zoologów”. Przegł. zool., **4**: 136-137.
- MROCZKOWSKI M. 1960b: List of type specimens in the collection of the Institute of Zoology of the Polish Academy of Sciences in Warszawa. III. *Carabidae* (*Coleoptera*). Ann. zool., **18**: 365-409.
- MROCZKOWSKI M. 1960c: Dritter Beitrag zur Kenntnis der Dermestiden von Afghanistan (*Coleoptera*). Kungl. fysiogr. Sällsk. Lund Förhandl., **30**: 51-55.
- MROCZKOWSKI M. 1960d: [Kožeedy (*Coleoptera, Dermestidae*) Turkmenii]. Trudy Zoologičeskogo Instituta. Akademija Nauk SSSR, **27**: 208-219.
- MROCZKOWSKI M. 1960e: Data on the distribution of *Dermestidae* (*Coleoptera*) with special reference to the Hungarian fauna. Ann. Hist.-Nat. Mus. Nation. Hung., Zoologica, **52**: 247-253.
- MROCZKOWSKI M. 1961a: *Trogoderma angustum* SOL. in Deutschland (*Col., Dermestidae*). Mitt. Dtsch. Ent. Ges., **19**: 95-96.
- MROCZKOWSKI M. 1961b: Two New Species of the Genus *Athrenus* GEOFFR from the Tadzhik S.S.R. (*Coleoptera, Dermestidae*). Bull. Acad. Pol. Sci., Cl. II, **1960** (12): 591-593.
- MROCZKOWSKI M. 1961c: Ergebnisse der Deutschen Afghanistan – Expedition 1956 der Landessammlungen für Naturkunde Karlsruhe. *Dermestidae* (*Coleoptera*). Beitr. Naturkund. Forsch. Südwestdeutschland, **19**: 223-226.
- MROCZKOWSKI M. 1961d: Vierter Beitrag zur Kenntnis der *Dermestidae* von Afghanistan, nebst Beschreibung von zwei neuen Arten der Gattung *Ctesias* STEPH. (*Coleoptera*). Ent. Tidskr., **82**: 191-196.
- MROCZKOWSKI M. 1962a: *Dermestidae* (*Coleoptera*) from the Kazakh SSR. Ann. zool., **20**: 229-259.
- MROCZKOWSKI M. 1962b: *Anthrenus minutus* ER. and faunistic notes on the Sardinian *Dermestidae* (*Coleoptera*). Studi Sassarensi Sez. III, **9**: 544-549.
- MROCZKOWSKI M. 1962–1969: 75 haseł dotyczących *Coleoptera*. [W:] Wielka Encyklopedia Powszechna PWN, Tomy 1–12. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- MROCZKOWSKI M. 1963a: Uwagi o faunistycznej notatce dotyczącej *Carabini* ogłoszonej w Przeglądzie Zoologicznym, VI, 1: 68-69, 62. Przegł. zool., **7**: 96-97.
- MROCZKOWSKI M. 1963b: Some remarks on the *Dermestidae* (*Coleoptera*) from the Zoological Museum in Hamburg. Ent. Mitt. Zool. Staatsinst. u. Zool. Mus. Hamburg, **2**: 377-380.
- MROCZKOWSKI M. 1963c: *Anthrenus sarnicus* sp. n. (*Coleoptera, Dermestidae*) from the Island of Guernsey. Ann. Mag. Nat. Hist., Ser. 13, **5**: 697-700.
- MROCZKOWSKI M. 1963d: *Dermestes szekessyi* KAL. – a species new to the Scandinavian fauna (*Col. Dermestidae*). Opusc. ent., **28**: 208-210.
- MROCZKOWSKI M. 1963e: Chrząszcze. [W:] Wielka Encyklopedia Powszechna PWN. Tom. 2. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa: 513-514, 1 fig., 1 pl.
- MROCZKOWSKI M. 1964a: Skórnikowate. [W:] Materiały Konferencji – „Stan badań na organizmami pożytecznymi z punktu widzenia potrzeb ochrony roślin w Polsce” (Skierniewice, 8–9.V.1962). Zesz. probl. Postępów Nauk Roln., **45**: 95-106.
- MROCZKOWSKI M. 1964b: Systematic and synonymic notes upon certain species of *Dermestidae* (*Coleoptera*). Ann. zool., **2**: 179-187.
- MROCZKOWSKI M. 1965a: Ergebnisse der Zoologischen Forschungen von Dr. Z. KASZAB in der Mongolei.11. *Silphidae* partim, *Dermestidae* (*Coleoptera*). Folia ent. hung. Ser. Nova, **17**: 183-185.
- MROCZKOWSKI M. 1965b: 55. *Silpha* LIN. und *Dermestidae* II. Ergebnisse der zoologischen Forschungen von Dr. Z. KASZAB in der Mongolei (*Coleoptera*). Reichenbachia, **7**: 103-105.
- MROCZKOWSKI M. 1965c: Ergebnisse der Albanien – Expedition 1961 des Deutschen Entomologischen Institutes. 36. Beiträg. *Coleoptera: Dermestidae*. Beitr. Ent., **15**: 665-671.

- MROCZKOWSKI M. 1966a: *Silphidae* and *Dermestidae* (*Coleoptera*) collected in Mongolia by Polish Zoologists in the years 1959–1964. *Fragm. faun.*, **12**: 333-338.
- MROCZKOWSKI M. 1966b: *Silphidae*, *Catopidae* and *Dermestidae* (*Col.*) of the Noona Dan Expedition to the Philippine and Bismark Islands. *Ent. Meddel.*, **34**: 325-328.
- MROCZKOWSKI M. 1966c: *Silpha* LIN. und *Dermestidae* III. Expedition. Ergebnisse der zoologischen Forschungen von Dr. Z. KASZAB in der Mongolei (*Coleoptera*). *Reichenbachia*, **7**: 267-269.
- MROCZKOWSKI M. 1966d: Contribution to the knowledge of *Silphidae* and *Dermestidae* of Korea (*Coleoptera*). *Ann. zool.*, **23**: 433-443.
- MROCZKOWSKI M. 1966d'. [Powyższa praca w tłumaczeniu na język koreański]. *Sengmurhak*, **5**: 52-57.
- MROCZKOWSKI M. 1967: The Palearctic species of *Megatoma* HERBST. (*Coleoptera*, *Dermestidae*). *Pol. Pismo ent.*, **37**: 3-24.
- MROCZKOWSKI M. 1968: Distribution of the *Dermestidae* (*Coleoptera*) of the world with a catalogue of all known species. *Ann. zool.*, **26**: 15-191.
- MROCZKOWSKI M. 1969: Kilka słów o wystawie dinozaurów i polskich badaniach zoologicznych w Mongolskiej Republice Ludowej. *Przeegl. zool.*, **13**: 262-267, 8 fot.
- MROCZKOWSKI M. 1970: Badania wschodniej Azji prowadzone przez Instytut Zoologiczny Polskiej Akademii Nauk. *Kosmos*, **A**, **19**, 2 (103): 195-196.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1971: Piśmiennictwo. Chrząszcze *Coleoptera*. *Kat. Fauny Pol.*, Warszawa, **XXIII**, **1**: 1-183.
- JACZEWSKI T., MROCZKOWSKI M. 1971: Osiągnięcia polskiej entomologii systematycznej. *Pol. Pismo ent.*, **41**: 723-732.
- MROCZKOWSKI M. 1971a: Krótki rys historii polskiego Towarzystwa Entomologicznego. *Pol. Pismo ent.*, **41**: 713-722.
- MROCZKOWSKI M. 1971b: *Silphidae*, *Byrrhidae* i *Dermestidae* (*Coleoptera*) Bieszczadów. *Fragm. faun.*, **17**: 213-220.
- MROCZKOWSKI M. 1972a: 10. Fam. *Dermestidae*. Le Faune Terrestre de l'île de Sainte-Helene. Deuxieme partie. *Ann. Mus. Royal de l'Afrique Centrale, Serie in-8, Sci. Zool.*, **192**: 136-139.
- MROCZKOWSKI M. 1972b: Field Investigations in the Democratic People's Republic of Korea by staff members of the Institut of Zoology of the Polish Academy of Sciences. *Fragm. faun.*, **18**: 313-344.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1973: Chrząszcze *Coleoptera*, Biegaczowate – *Carabidae*, cz.1. *Kat. Fauny Pol.*, Warszawa, **XXIII**, **2**: 1-233, 1 fot.
- MROCZKOWSKI M. 1973: Ergebnisse der zoologischen Forschungen von Dr. KASZAB in der Mongolei. 324. *Dermestidae* III (*Coleoptera*). *Folia ent. hung.*, Ser. Nova, **26** (Suppl.): 251-254.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1974: Chrząszcze *Coleoptera*, Biegaczowate – *Carabidae*, cz. 2. *Kat. Fauny Pol.*, Warszawa, **XXIII**, **3**: 1-430, 1 fot.
- MROCZKOWSKI M. 1974a: Obituary: Professor Doctor Tadeusz JACZEWSKI. *Bull. zool. Nomenclat.*, **31**: 4.
- MROCZKOWSKI M. 1974b: Profesor doktor habilitowany Tadeusz JACZEWSKI (1.II.1899 – 25.II.1974). Życiorys i materiały biograficzne. *Kosmos*, **A**, **23**: 319-329, 1 fot.
- MROCZKOWSKI M. 1974c: Profesor dr hab. Tadeusz JACZEWSKI (1899–1974) Obituary. *Przeegl. zool.*, **18**: 449-463, 1 fot.
- MROCZKOWSKI M. 1974d: Wspomnienie o Profesorze dr habil. Tadeusz JACZEWSKIM. *Biul. inform. P. T. Ent.*, **14**: 10-13.
- MROCZKOWSKI M. 1974e: Auskunft uber das Tätigkeitsprogramm von faunictischen Dokumentation in Polen. *Folia ent. hung.*, **27** (Suppl.): 439-441.
- MROCZKOWSKI M. 1975b: *Dermestidae*. Skórnikowate. (*Insecta: Coleoptera*). *Fauna Polski*, Warszawa, **4**: 1-163.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1976: Chrząszcze *Coleoptera*, *Adephaga* prócz *Carabidae*, *Myxophaga*, *Polyphaga: Hydrophiloidea*. *Kat. Fauny Pol.*, Warszawa, **XXIII**, **4**: 1-307.

- MROCZKOWSKI M. 1976a: Comment on the proposed suppression of *Amphisbaena reticulata* THUNBERG, 1787. Z.N. (S.) 1468. Bull. zool. Nomencl., **32**: 199.
- MROCZKOWSKI M., RIEDEL A. 1976b: Comment on the proposed suppression of *Cupraea piperita* GRAY, 1825. Z.N. (S.) 1510. Bull. zool. Nomencl., **32**: 200.
- MROCZKOWSKI M. 1976c: *Sphaeriidae* in *Insecta* and *Mollusca*: comments on the Secretary's revised proposals. Z.N. (S.) 1892. Bull. zool. Nomencl., **32**: 203.
- MROCZKOWSKI M. 1977a: Ewidencja fauny za pomocą nowoczesnych metod jako podstawa gospodarki naturalnymi zasobami środowiska. [W:] Entomologia a Ochrona Środowiska. P. T. Ent., Warszawa: 5-11.
- MROCZKOWSKI M. 1977b: BONELLI, F. A., „Tabula Synoptica, 1811”: proposed addition to the Official List. Z.N. (S.) 2135. Bull. zool. Nomencl., **34**: 61-62.
- MROCZKOWSKI M. 1977c: Księga o robactwie. „Nowe Książki”, Warszawa, nr 8/652: 26-27.
- MROCZKOWSKI M. 1978a: Comment on the proposed use of the plenary powers to rule that BONELLI'S „Tabula Synoptica” (1811) is published. Z.N. (S.) 2135 by L. B. HOLTHUIS – reply by M. MROCZKOWSKI. Bull. zool. Nomencl., **34**: 201-202.
- MROCZKOWSKI M. 1978b: *Staphylinoidea* nekrofagiczne Pienin (*Coleoptera*). Fragm. faun., **22**: 235-245.
- MROCZKOWSKI M. 1978c: Polskie Towarzystwo Entomologiczne. [W:] Słownik polskich towarzystw naukowych, Tom I, Towarzystwa naukowe działające obecnie w Polsce. Ossolineum, Wrocław: 223-225.
- MROCZKOWSKI M. 1978d: Porady nomenklatoryczne. I. Data opublikowania pracy w świetle przepisów Międzynarodowego Kodeksu Nomenklatury Zoologicznej. Przegl. zool., **22**: 24-26.
- MROCZKOWSKI M. 1978e: Porady nomenklatoryczne. II. Publikacja. Przegl. zool., **22**: 134-135.
- MROCZKOWSKI M. 1978f: Propozycje zmian w Międzynarodowym Kodeksie Nomenklatury Zoologicznej. Przegl. zool., **22**: 136-137.
- MROCZKOWSKI M. 1978g: Porady nomenklatoryczne. III. Prawo pierwszeństwa. Przegl. zool., **22**: 236-238.
- MROCZKOWSKI M. 1978h: Porady nomenklatoryczne. IV. Przydatność nazw. Przegl. zool., **22**: 318-322.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1978: Chrzążce *Coleoptera*, *Histeroidea* i *Staphylinidoidea*. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, **5**: 1-356.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1979: Chrzążce *Coleoptera*, Kusakowate – *Staphylinidae*, cz. 1. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, **6**: 1-310.
- MROCZKOWSKI M. 1979a: Insects of Saudi Arabia. *Coleoptera: Dermestidae*. Part I, Faunistic Data. Fauna of Saudi Arabia, **1**: 212-214.
- MROCZKOWSKI M. 1979b: Stan zbadania rozmieszczenia chrząszczy (*Coleoptera*) w Polsce. Biul. inform. P. T. Ent., **22**: 25-28.
- MROCZKOWSKI M. 1979c: Opluskwanie entomologiczne. Biul. inform. P. T. Ent., **22**: 86-87.
- MROCZKOWSKI M. 1979d: Stan zbadania rozmieszczenia chrząszczy w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem Podlasia. Rocznik Międzyrzeczki, Międzyrzec Podlaski, **9**: 44-52, 1 map.
- MROCZKOWSKI M. 1979e: Dr Witold EICHLER 1874–1960. Rocznik Międzyrzeczki, Międzyrzec Podlaski, **9**: 136-139, 1 fot.
- MROCZKOWSKI M., NAST J., RIEDEL A. 1979: Comment on Stability in Zoological Nomenclature. Bull. zool. Nomencl., **35**: 147.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1980: Chrzążce *Coleoptera*, Kusakowate – *Staphylinidae*, cz. 2. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, **7**: 1-272.
- MROCZKOWSKI M. 1980a: Comment on proposals concerning the names of four species of *Carabidae* (*Insecta: Coleoptera*) established by LINNAEUS. Bull. zool. Nomencl., **36**: 197-198.
- MROCZKOWSKI M. 1980b: Insects of Saudi Arabia. *Coleoptera: Fam. Dermestidae*. Part 2, Descriptions of three new species. Fauna of Saudi Arabia, **2**: 124-126.

- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1981: Chrząższe *Coleoptera*, Kusakowate – *Staphylinidae*, cz. 3. *Aleocharinae*. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, **8**: 1-330.
- MROCZKOWSKI M. 1981: *Byrrhus semistriatus* FABRICIUS, 1794 (*Insecta, Coleoptera, Byrrhidae*): proposed conservation. Bull. zool. Nomencl., **38**: 292-293.
- PAWŁOWSKI J., MROCZKOWSKI M. 1981: Stan zbadania fauny Polski. Chrząższe (*Coleoptera*). Przegl. zool., **25**: 234-238, 1 fot.
- MROCZKOWSKI M. 1982: *Buprestis nana* PAYKULL, 1799, non GMELIN, 1790 (*Insecta, Coleoptera*): proposed conservation. Bull. zool. Nomencl., **39**: 59-60.
- MROCZKOWSKI M., KOMOSIŃSKA H. 1982: Comments on the proposed suppression of *Lecanium* BURMEISTER, 1835 (*Insecta, Homoptera, Coccoidea*). Bull. zool. Nomencl., **39**: 158-160.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1983: Chrząższe *Coleoptera*, *Scarabaeoidea*, *Dascilloidea*, *Byrrhoidea* i *Parnoidea*. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, **9**: 1-194.
- MROCZKOWSKI M. 1983a: Zabytkowy atlas owadów. „Kolekcjoner Polski” dodatek do „Kuriera Polskiego”, Warszawa, nr 1 (118), styczeń 1983: 10, 1 fot.
- MROCZKOWSKI M. 1983b: Warszawa – stolica bez narodowego centrum przyrodniczego. Przyroda Polska, **4**: 12-13, 2 fot.
- MROCZKOWSKI M. 1984a: *Byrrhus murinus* FABRICIUS, 1794 (*Coleoptera, Byrrhidae*) proposed conservation by the suppression of *Byrrhus undulatus* and *Byrrhus rubidus* KUGELANN, 1792. Z.N. (S.) 2314. Bull. zool. Nomencl., **41**: 114-115.
- MROCZKOWSKI M. 1984b: *Rhopalocerus* W. REDTNEBACHER, 1842 (*Coeloptera, Colydiidae*): proposed conservation by the suppression of *Spartycerus* MOTSCHULSKY, 1837. Z.N. (S.) 2456. Bull. zool. Nomencl., **41**: 116-118
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1985: Chrząższe *Coleoptera*, *Buprestoidea*, *Elate-roidea* i *Cantharoidea*. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, **10**: 1-401.
- MROCZKOWSKI M. 1985: *Drasterius bimaculatus* (ROSSI, 1790) (*Insecta, Coleoptera, Elateridae*): proposed conservation by the suppression of *Elater bimaculatus* FOURCROY, 1785. Z.N. (S.) 2345. Bull. zool. Nomencl., **42** [1986]: 391-392.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1986: Chrząższe *Coleoptera*, *Dermestoidea*, *Bostri-choidea*, *Cleroidea* i *Lymexyloidea*. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, **11**: 1-243.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1986b: Chrząższe *Coleoptera*, *Cucujoidea*, cz. 1. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, **12**: 1-266.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1986c: Chrząższe *Coleoptera*, *Cucujoidea*, cz. 2. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, **13**: 1-278.
- MROCZKOWSKI M., RIEDEL A. 1986: Short report of progress in the mapping-programme in Poland. [W:] Proc. 8th Int. Malacol. Congr.: 323-324.
- MROCZKOWSKI M. 1986a: *Tetropium* KIRBY, 1837 (*Insecta, Coleoptera, Cerambycidae*): proposed conservation by the suppression of *Isarthron* DEJEAN, 1835. Z.N. (S.) 2534. Bull. zool. Nomencl., **43**: 188-190.
- MROCZKOWSKI M. 1986b: *Leptura marginata* FABRICIUS, 1781 (*Insecta, Coleoptera*): proposed conservation by the suppression of *Leptura marginata* O. F. MULLER in ALLIONI, 1766. Z.N. (S.) 2572. Bull. zool. Nomencl., **43**: 372.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1987: Chrząższe *Coleoptera*, *Cucujoidea*, cz. 3. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, **14**: 10-309.
- MROCZKOWSKI M. 1987: *Phymatodes* MULSANT, 1839 and *Phymatodes* PASCOE, 1867 (*Insecta, Coleop-tera*): proposed conservation. Bull. zool. Nomencl., **44**: 107-109.
- MROCZKOWSKI M., ŚLIPIŃSKI S. A. 1987: *Euglenidae* STEIN, 1878 (*Protista, Flagellata*) and *Euglenidae* SEIDLITZ, 1875 (*Insecta, Coleoptera*): proposals to remove the homonymy, with conservation of *Aderidae* WINKLER, 1927 (*Insecta, Coleoptera*). Bull. zool. Nomencl., **44**: 230-232.
- MROCZKOWSKI M. 1988: Wspomnienie o Doktorze Zoltanie KASZABIE (1915–1986). Wiad. entomol., **8**: 93-94, 1 fot.

- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1990a: Chrząższe *Coleoptera*, *Cerambycidae* i *Bruchidae*. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, **15**: 1-312.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1990b: Chrząższe *Coleoptera*, *Chrysomelidae*, cz. 1. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, **16**: 1-279.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1991: Chrząższe *Coleoptera*, *Chrysomelidae*, cz. 2. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, **17**: 1-227.
- MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1991 [1992]: *Coleoptera* – Chrząższe. [W:] RAZOWSKI J. (red.): Wykaz Zwierząt Polski, Tom III. Krakowskie Wydawnictwo Zoologiczne, Kraków: 7-197.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1992: Chrząższe *Coleoptera*, *Curculionoidea* prócz *Curculionidae*. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, **18**: 1-324.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1993: Chrząższe *Coleoptera*, Ryjkowce – *Curculionidae*, cz. 1. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, **19**: 1-324.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1995: Chrząższe *Coleoptera*, Ryjkowce – *Curculionidae*, cz. 2. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, **20**: 1-310.
- MROCZKOWSKI M. 1995: Powojenne lata Państwowego Muzeum Zoologicznego (1945–1953). *Nauka*, **3**: 189-191.
- MROCZKOWSKI M. 1995–1996: 60 haseł dotyczących *Coleoptera*. [W:] Nowa Encyklopedia Powszechna PWN. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 1997: Chrząższe *Coleoptera*, Ryjkowce – *Curculionidae*, cz. 3. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, **21**: 1-307.
- MROCZKOWSKI M., ŚLIPIŃSKI S. A. 1998: Notes on the *Marioutinae* (*Coleoptera: Dermestidae*) with a review of the described species. *Ann. zool.*, **47**: 11-16.
- BURAKOWSKI B., MROCZKOWSKI M., STEFAŃSKA J. 2000: Chrząższe *Coleoptera*, Uzupełnienia tomów 2–21. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, **22**: 1-252.
- MROCZKOWSKI M. 2000: Piękność w wannie. *Notatki ent.*, Olsztyn, **1** (4): 105.
- MROCZKOWSKI M. 2002: New distributional data on *Dermestidae* (*Coleoptera*) from Iraq and Arabian Peninsula. *Fragm. faun.*, **45**: 27-30.

Wykaz nie zawiera kilkuset publikacji nie zoologicznych. Dotyczą one kynologii, różnych zagadnień kolekcjonerskich i filumenistyki (ogłaszane pod pseudonimem „Feliks Kietowicz”), opisów ekspedycji naukowych, różnych wspomnień, Podkowy Leśnej, i innych spraw nie związanych z przyrodą.

RECENZJE – REVIEWS

DOLŽENKO, V. I. 2003: Vrednye Šarančovy: Biologija, Sredstva i Technologija Borby. Rossijskaja Akademia Selskochozjajstvennych Nauk, Vserossijskij Institut Zaščity Rastenii i Inovacionnyj Centr Zaščity Rastenii, Sankt Petersburg. 215 ss. ISBN 5-93717-021-0.

Entomologów niewatpliwie zainteresuje książka, której tytuł w tłumaczeniu na język polski brzmi: „Szkodliwe szarańczaki: biologia, środki i technologie zwalczania”, gdyż dotyczy dużej i gospodarczo ważnej grupy owadów jaką jest rodzina *Locustidae* w rzędzie *Orthoptera*. Plagi szarańczy znane są od czasów biblijnych, a w ostatnim pięcioleciu ich klęskowe powawy powodują bardzo poważne szkody gospodarcze w krajach Dalekiej Azji oraz Afryki.

We „Wstępie” (ss. 3–4) autor podkreśla, że szarańczaki to kosmopolityczna i ważna grupa szkodników roślin, wymagająca stosowania metod zapobiegawczych i interwencyjnych.

Rozdz. 1: „Ogólna charakterystyka szarańczaków” (ss. 5–11) zawiera szerokie informacje o biologii i ekologii gatunków notowanych na terytorium Rosyjskiej Federacji. Spośród 60 zanotowanych gatunków, gospodarcze znacznie ma tylko 10–12 gatunków należących zarówno do grupy gatunków „stadnych” (3 gatunki, w tym *Locusta migratoria* L.), jak i „niestadnych” (ok. 10 gatunków).

Rozdz. 2: „Szarańczaki stadne i wędrowne” (ss. 12–20) oraz Rozdz. 3: „Niestadne szarańczaki” (ss. 21–26), zawierają opisy biologii i ekologii najważniejszych gospodarczo taksonów z tych grup. Na uwagę zasługują opisy metod i wskazówki dla ilościowej oceny stopnia skłonności do tworzenia „stad” przez szarańczę wędrowną – *L. migratoria*.

Rozdz. 4: „Metody wykrywania szarańczaków i oceny ich potencjału biologicznego” (ss. 27–35) dostarcza przydatnych informacji oraz praktycznych wskazówek dla sezonowej oceny liczebności larw i imagines szarańczy, niezbędnej przy podejmowaniu decyzji o konieczności zabiegu zwalczania oraz terminu jego wykonania. Podano szczegółowe wskazówki przeprowadzania ocen ilościowych oraz zamieszczono odpowiednie tabele i wzory matematyczne.

Rozdz. 5–7: „Planowanie zabiegów zwalczania” (ss. 36–38), „Metody zwalczania szarańczy” (ss. 39–52) oraz „Biologiczne podstawy stosowania insektycydów chemicznych” (ss. 53–171), zawierają przydatne informacje o krytycznych liczebnościach jaj, larw i dorosłych owadów na powierzchni 1 ha, przy których należy zdecydować o wykonaniu koniecznych zabiegów, o różnych metodach zwalczania: biologicznych, agrotechnicznych i chemicznych (w tym wykaz 54 insektycydów dopuszczonych do stosowania w Rosyjskiej Federacji przeciw szarańczakom), a także wyniki polowej oceny skuteczności różnych insektycydów w zwalczaniu poszczególnych gatunków *Locustidae*.

Rozdz. 8–12: „Zapobiegawcze strategie redukcji populacji szarańczaków” (ss. 177–179), „Nowoczesne technologie” (ss. 180–185), „Ekonomiczna skuteczność barierowych zabiegów” (s. 186), „Aparatura do zwalczania szarańczy” (ss. 187–188) oraz „Kompleksowe zabiegi zwalczania szarańczy” (ss. 188–189), zawierają informacje o obecnym stanie i perspektywach rozwoju metod zapobiegania pojawom szarańczy, zalecenia stosowania chemicznych insektycydów do wykonywania pasowych i barierowych oprysków, ekonomiczną i techniczną ocenę takich zabiegów, opisy opryskiwaczy, a także szczegółowe zalecenia dla zapobiegawczych i interwencyjnych zabiegów przeciw szarańczy w różnych porach roku.

„Wnioski” (ss. 190–191), „Literatura” (ss. 192–197) oraz „Załączniki 1–3” (ss. 198–215) kończą tę książkę – bardzo przydatną w zwalczaniu ważnej grupy szkodników roślin jaką stanowią szarańczaki.

Jerzy J. LIPA, Inst. Ochrony Roślin, Poznań

Wiad. entomol.	23 (3): 187-192	Poznań 2004
----------------	-----------------	-------------

KRONIKA

CHRONICLE

Siódmy Europejski Kongres Entomologiczny, 7–13 października 2002 r. Saloniki, Grecja

Kolejny Siódmy Europejski Kongres Entomologiczny został zorganizowany przez Greckie Towarzystwo Entomologiczne w kompleksie kongresowym „Helexpo” w Salonikach (Grecja) w dniach 7–13 października 2002 r. W Kongresie wzięło udział 520 osób w tym: 118 z Grecji, 46 z Wielkiej Brytanii, z Czech – 33, z Niemiec – 21, ze Szwajcarii – 17, z Włoch, Francji i Polski – po 13, z Turcji – 12, z Chorwacji – 8. O ile z Estonii wzięło udział 9 osób, to z Rosji reprezentującej do niedawna znaczący się w świecie potencjał badań nad owadami, tylko 2. Spoza Europy najliczniej byli reprezentowani entomolodzy z USA – 10, Egiptu – 7, Iranu – 4, Południowej Afryki i Tajwanu – po 3, Izraela i Indonezji – po 2. Argentynę, Kolumbię, Chiny, Meksyk i Wenezuelę reprezentowali pojedynczy entomolodzy.

Brak uczestnictwa szeregu wybitnych entomologów europejskich można wytłumaczyć faktem, że w 2002 r. odbyły się inne, znaczące w nauce międzynarodowe konferencje: IOBC/OILB Integrated Control in Protected Crops, Temperate Climate, Victoria, British Columbia, Canada, 6–9 May 2002 (250 uczestników, w tym 6 z Polski); XI International Congress of Acarology, Merida, Yucatan, Mexico, 8–13 September 2002 (120 uczestników, 12 z Polski); IOBC/OILB Pheromones and Other Semiochemicals in Integrated Production, Erice, Sicily, 22–27 September 2002 (150 osób, 4 z Polski).

Polskę reprezentowały w Salonikach zespoły z Uniwersytetu Jagiellońskiego (5), Uniwersytetu Wrocławskiego (2), Instytutu Sadownictwa i Kwiaciarstwa (3), SGGW (2) i Akademii Podlaskiej (1).

Kongres miał stosunkowo złożony układ: odbyło się 7 wykładów plenarnych, zorganizowano 45 sympozjów i 21 sesji posterowych. Szereg sympozjów o zbliżonej problematyce nakładało się na siebie, stąd niemożliwe było uczestnictwo we wszystkich sympozjach (np. poświęconym odporności na pestycydy a integrowanymi programami czy dynamiką populacji).

W czasie ceremonii otwarcia kongresu, referat plenarny – „Entomologia w Europie – potrzeba integrującej organizacji” wygłosił prof. Frantisek SEHNAL, dyrektor Instytutu Entomologicznego Czeskiej Akademii Nauk, Czeskie Budziejowice. Prof. SEHNAL poruszył sprawę globalizacji – oczekiwań społeczeństwa w stosunku do entomologii i rolę entomologów w tzw. zrównoważonym rozwoju społeczeństw (sustainable development). Podkreślił też, że korzystanie z nowych metod biologii molekularnej – tworzenia organizmów transgenicznych i modelowania komputerowego, zmienia dyscyplinę naukową entomologii w kierunku Insect Science (Nauki o owadach), gdzie owady nadal są głównym przedmiotem badań, ale w znacznie szerszym kontekście.

Wygłoszono następujące referaty plenarne obejmujące szeroką problematykę ostatnich osiągnięć w badaniach podstawowych i stosowanych nad owadami:

– F. SEHNAL (Czechy) – „Entomologia w Europie – potrzeba integracyjnej organizacji”;

- A. P. ECONOMOPOULOS (Grecja) – „Bezpieczne dla środowiska metody alternatywne dla insektycydów w zwalczaniu much owocowych: wybitne sukcesy”;
- W. FRANCKE (Niemcy) – „Bodźce chemiczne: budowa, klasyfikacja i aspekty ekologiczne”;
- R. WOOTTON (Anglia) – „Skrzydła – spektakularna innowacja w ewolucji owadów”;
- S. DORN – „Troficzne interakcje i adaptacje”;
- C. SAVAKIS (Grecja) – „Jak i dlaczego wytwarzać owady transgeniczne”;
- F. LIEUTIER (Francja) – „Strategie obrony drzew iglastych przed atakami korników”.

Jak w czasie ostatnich dyskusji na innych kongresach i spotkaniach międzynarodowych najczęściej dyskusji wywołał referat prof. dr C. SAVAKIS'a (Molecular Genetics, Medical School, University of Crete) poświęcony badaniom nad organizmami transgenicznymi, przede wszystkim owadom modyfikowanym genetycznie. Podał szereg przykładów możliwości ich wykorzystania w ochronie roślin. Podkreślał jednak, że społeczeństwo nie jest przygotowane do powszechnego akceptowania metod inżynierii genetycznej, chociaż w przypadku owadów może to być łatwiejsze, niż dla roślin uprawnych. Był to też jedyny przykład, gdy dziennikarze telewizyjni i prasowi licznie przeprowadzali wywiady z wykładownicą Kongresu.

Prof. F. SEHNAL jako poprzedni Przewodniczący Europejskiego Kongresu Entomologicznego z 1998r., który odbył się w Czeskich Budziejowicach, zaproponował powołanie Rady Europejskich Kongresów Entomologicznych – Council for European Congresses of Entomology i zaproponował do przedyskutowania jej konstytucję. Zgromadzenie walne uczestników Kongresu po dyskusji i poprawkach zatwierdziło ją w czasie Sesji Końcowej w dniu 13 października 2002r. Wybrano też Prezydium Rady w składzie: Przewodniczący Rady – prof. dr Klaus HOFFMAN (University of Bayreuth, Niemcy), Z-ca Przewodniczącego – prof. dr Sylvia DORN (Institut of Plant Science/ Applied Entomology, Swiss Federal Institute of Technology, Szwajcaria), Sekretarz/Skarbnik – dr Hefin JONES (Cardiff School of Biosciences, Anglia), Członkowie z wyboru – prof. dr Francois LIEUTIER (I.N.R.A. – Centre de Recherches d'Orleans, Francja) i prof. dr Zbigniew T. DĄBROWSKI (SGGW – Warszawa, Polska), Członkowie z urzędu – dr Philippos IOANNIDIS (Plant Protection Department, Hellenic Sugar Industry, Grecja) jako przewodniczący ostatniego Kongresu i prof. dr Seniz KISMALI (President of the Entomological Society of Turkey, Turcja) jako przewodnicząca następnego VIII Kongresu. W dowód uznania za zainicjowanie Europejskich Kongresów Entomologicznych i stałą wieloletnią pomoc w ich organizowaniu prof. dr Helmut VAN EMDEN (emerytowany profesor Reading University, Berkshire, Anglia) został wybrany Członkiem Honorowym Rady Kongresów. W skład Rady ma też wejść Zgromadzenie Przedstawicieli – Assembly of Representatives, czyli delegatów towarzystw krajowych. Każde krajowe towarzystwo entomologiczne powinno też nominować zastępcę Przedstawiciela Krajowego, który będzie go zastępował w czasie zgromadzeń Rady.

Zgromadzenie Ogólne Kongresu prawie jednomyślnie (3 osoby wstrzymały się od głosu) uchwaliło rezolucję dotyczącą wprowadzenia do uprawy transgenicznych odmian kukurydzy, posiadających geny odpowiedzialne za produkcję toksycznego białka i przeniesione z bakterii glebowej – *Bacillus thuringensis* (*Bt*). Pięć referatów (z Anglii, Niemiec, Szwajcarii, Francji) wygłoszonych w czasie sesji „Uprawy transgeniczne” zawierało dane dotyczące analizy ryzyka oddziaływania odmian roślin uprawnych genetycznie zmodyfikowanych na organizmy pożyteczne i nie będące przedmiotem zwalczania (non-target organisms). Stwierdzono, że udoskonalone w Europie metody badawcze nad oceną ryzyka potwierdziły, że obecnie wprowadzane odmiany zmodyfikowane genetycznie (z genami *Bt*) nie stwarzały zagrożenia dla innych organizmów.

Zgromadzenie Ogólne wyraziło również zgodę na Propozycję zgłoszoną przez Prof. Seniz KISMALI, Przewodniczącą Tureckiego Towarzystwa Entomologicznego o zorganizowanie VIII-go Kongresu w Turcji. Izmir jest położony nad Zatoką Smyrneńską, Morza Egejskiego. Jest to też miasto pełne atrakcji archeologicznych, historycznych i turystycznych. Dom Dziewicy Marii od IV wieku jest miejscem pielgrzymek katolików. W pobliżu znajduje się wiele świątyń i zabytków cesarstwa rzymskiego. W mieście znajduje się wiele hoteli o zróżnicowanej cenie. Wydaje się, że ceny są na tyle korzystne, że będzie to szansą dla nas w Polsce, aby pełniej przedstawić nasze osiągnięcia Nauki o Owadach, niż to miało miejsce w czasie VII-go Kongresu w Grecji. Więcej informacji o VIII Kongresie na stronie internetowej: <http://www.ece2006.org/html>.

Zbigniew T. DĄBROWSKI, Kat. Entomol. Stosow. SGGW, Warszawa

Sprawozdanie z XXIII Zjazdu Sekcji Dipterologicznej Polskiego Towarzystwa Entomologicznego Złoty Potok koło Częstochowy, 14–16 maja 2004

XXIII Zjazd Sekcji Dipterologicznej PTE odbył się w dniach 14–16 maja 2004 roku, w miejscowości Złoty Potok koło Częstochowy. Organizatorami Zjazdu byli dr Anna KLASA i mgr Andrzej PALACZYK. Miejszem obrad był Ośrodek Szkoleniowy, tzw. „Harcówka”, w którym uczestnicy spotkali się z miłym przyjęciem.

W Zjeździe wzięło udział 30 osób reprezentujących Poznań, Gdańsk, Warszawę, Lublin, Łódź, Ojców, Kraków, Katowice, Bytom, Częstochowę i Wrocław. Ponadto spotkanie uświetnili koledzy z Brna (Czechy) i Banskiej Štiavnicy (Słowacja).

Coroczne spotkanie dipterologów rozpoczęło się obiadem powitalnym, 14 maja w piątek o 15.00. Po godzinie, w czasie której zaspokojony został głód towarzyszący wszystkim przyjezdnym, przewodniczący Sekcji dr Wojciech GIŁKA rozpoczął część oficjalną. Po powitaniu zebranych nastąpiły wybory przewodniczącego. Nowym „prezesem” Sekcji został dr Andrzej WOŹNICA z Akademii Rolniczej we Wrocławiu.

Następnie rozpoczęła się sesja referatowa, prowadzona przez profesora Ryszarda SZADZIEWSKIEGO. W czasie jej trwania wyniki swych badań przedstawili:

1. Patrycja DOMINIĄK (Uniwersytet Gdański) – „Ochotkowate z plemienia *Tanytarsini* (Diptera: Chironomidae) znad Jezior Raduńskich”;
2. Ewa DURSKA (Muzeum i Instytut Zoologii PAN, Warszawa) – „Zgrupowania zadrowatych (Diptera: Phoridae) upraw sosnowych borów świeżych Puszczy Białowieskiej i Borów Tucholskich”;
3. Maria GROCHOWSKA (Uniwersytet Lubelski) – „*Lipara similis* SCHIN 1854 (Diptera: Chloropidae) wróg, czy sprzymierzeniec człowieka?”;
4. Jana HORSÁKOVÁ (Uniwersytet Masaryka, Brno, Czechy) – „Comparison of the morphology and biology of known *Stratiomys* larvae”.

Po zamknięciu piątkowej sesji referatowej i kolacji, dr Wojciech GIŁKA zaprosił uczestników na pokaz slajdów ze swojej letniej wyprawy po Laponii, po którym rozpoczęły się rozmowy kularowe trwające do późnych godzin nocnych.

W sobotę, obrady rozpoczęły się o godzinie 9.30. Na samym początku zebrani złożyli życzenia obchodzącej imieniny pani profesor Zofii MICHALSKIEJ. Następnie rozpoczęła się druga część sesji referatowej, którą prowadził profesor Tadeusz ZATWARNICKI. W tym dniu referaty swe wygłosili:

1. Anna KLASA¹, Andrzej PALACZYK² (¹ Ojcowski Park Narodowy, Ojców; ² ISEZ PAN Kraków) – „Nasionnica *Terellia longicauda* (Diptera: Tephritidae) i inne owady zasiedlające koszyczki ostrożeńca siedmiogrodzkiego *Cirsium decussatum* (Asteraceae)”;
2. Zofia MICHALSKA (Uniwersytet Poznański) – „*Phytomyza angelicae* KALTENBACH, 1874 (Diptera: Agromyzidae) w Polsce”;
3. Bogusław SOSZYŃSKI (Terenowy Ośrodek Edukacji i Kultury Ekologicznej, Łódź) – „Bąki (Diptera: Tabanidae) Wyżyny Łódzkiej”;
4. Andrea TÓTHOVÁ (Uniwersytet Masaryka, Brno, Czechy) – „Haematophagous biting midges (Diptera: Ceratopogonidae) collected by means of non-light traps in South Moravia”;
5. Jolanta WIEDEŃSKA (Uniwersytet Łódzki) – „Elementy zoogeograficzne w faunie sygaczowatych (*Limoniidae*) i kreślowatych (*Pediciidae*) Gorców”;
6. Vladimír KUBOVČÍK (Uniwersytet ze Zwolena, Słowacja) – „Chironomid tanatocenoses (Diptera: Chironomidae) in the sediments of the lakes of the High Tatra Mts.”;
7. Katarzyna KUNDERAK (Akademia Rolnicza, Wrocław) – „Przywódkowate (Diptera: Ephydriidae) wybranych gospodarstw rybackich Dolnego Śląska”;
8. Andrzej J. WOŹNICA (Akademia Rolnicza, Wrocław) – „Studia systematyczne nad rodzajem *Tephrochlaena* CZERNY, 1924 (Diptera: Heleomyzidae: Heteromyzini)”;
9. Andrzej J. WOŹNICA (Akademia Rolnicza, Wrocław) – „Rodzaj *Neoleria* MALLOCH, 1921 w świetle dotychczasowych badań (Diptera: Heleomyzidae)”;
10. Andrzej PALACZYK (ISEZ PAN Kraków) – „Dwa niezwykle gatunki muchówek nowych w faunie Polski – *Dioctria kowarzi* i *Xylomyia czechanowski*”.

Dodatkowo, Robert VLK (Uniwersytet Masaryka, Brno, Czechy) przedstawił poster zatytułowany „Species diversity of communities of adult agromyzid leaf mining flies (Diptera: Agromyzidae) of steppe habitats on the south of Moravia (Czech Republic)”.

Z powodu nieobecności referatów swych nie wygłosili: Maria BEIGER (Uniwersytet Poznański); Maria GRZYBKOWSKA i Małgorzata DUKOWSKA (Uniwersytet Łódzki); Małgorzata SKRZYPCZYŃSKA i Michał LORENC (Akademia Rolnicza, Kraków).

Streszczenia prezentacji i posteru zostały umieszczone w „Dipteronie” nr 20, który został rozdany uczestnikom już w pierwszym dniu spotkania, tuż przed obradami.

W przerwie sobotnich obrad uczestnicy, na drodze głosowania, wybrali miejsce kolejnego spotkania. Ustalono, że organizatorami XXIV Zjazdu będą Anna KLASA i Andrzej PALACZYK, a miejscem obrad będzie ponownie Złoty Potok.

W sobotę, po zamknięciu oficjalnej części Zjazdu i obiedzie wszyscy dipterolodzy udali się na spacer. Trasa wiodła do źródeł Złotego Potoku i jednej z największych w Polsce pstrągarni, gdzie część uczestników zdecydowała się na zakup świeżo wędzonej ryby. Przewodnikiem wycieczki był Andrzej PALACZYK.

Niestety zawiodła pogoda – niska temperatura i deszcz nie zachęcały do długich spacerów i połowów muchówek. W tym roku polskich, słowackich i czeskich dipterologów rozgrzewały ożywione dyskusje, trwające do późnych godzin nocnych.

Elżbieta KACZOROWSKA, Wojciech GIŁKA
Kat. Zool. Bezkręgowców UG, Gdynia

XIX Sympozjum Sekcji Owadów Kopalnych PTEnt. Kraków, 26 listopada 2004 r.

Podobnie jak w latach poprzednich, pod koniec roku zorganizowano w Muzeum Przyrodniczym Instytutu Systematyki i Ewolucji Zwierząt PAN w Krakowie kolejne, dziewiętnaste sympozjum Sekcji Owadów Kopalnych. W spotkaniu wzięło udział 24 uczestników z różnych części Polski (Gdańsk, Warszawa, Białystok, Białowieża, Poznań, Katowice, Bielsko-Biała, Wałbrzych, Kraków), amatorsko bądź zawodowo zajmujących się owadami kopalnymi lub zainteresowanych tematyką bursztynową. Sympozjum poświęcone zostało życiu i działalności naukowej zmarłego w tym roku wybitnego entomologa prof. dr hab. Jana KOTEI, będącego zarazem jednym z założycieli i pierwszym przewodniczącym Sekcji. Temat ten bliski był wszystkim uczestnikom tegorocznego sympozjum, gdyż każdy z nas zetknął się w swojej działalności paleoentomologicznej z Profesorem, miał okazję zasięgnąć jego rady i przedyskutować interesujące kwestie. Na sympozjum zaproszono również, jako specjalnego gościa, syna Profesora, dr hab. Pawła KOTEJĘ z Instytutu Nauk o Środowisku UJ. Podzielił się on z uczestnikami obrad wspomnieniami o swoim ojcu i zapoznał zgromadzonych z fragmentami Jego niepublikowanych wspomnień, przygotowywanych być może do planowanej autobiografii. Referatowa część obrad koncentrowała się wokół dwóch tematów, będących zawsze w centrum zainteresowań Profesora: inkluzji w bursztynie i problemów kolekcji prywatnych. Ten ostatni temat Jan KOTEJA poruszał wielokrotnie, ostatnio m.in. w artykule „Amator i profesor w świecie inkluzji” (KOTEJA 2000: Notatki ent., 1, 2: 46-49) i podczas poprzedniego, XVIII Sympozjum SOK, w referacie pt. „Znaczenie prywatnych kolekcji w badaniu czerwców kopalnych”.

Pierwszą część obrad otworzył Przewodniczący Sekcji, prof. dr hab. Wiesław KRZEMIŃSKI, wygłaszając referat, poświęcony sylwetce Zmarłego i jego osiągnięciom w dziedzinie paleoentomologii. Odczytał też wspomnienie o Janie KOTEI nadesłane przez prof. dr hab. Barbarę KOSMOWSKĄ-CERANOWICZ z Muzeum Ziemi PAN w Warszawie. Następnie Janusz KUPRYJANOWICZ z tej samej instytucji mówił o współpracy Jana KOTEI z Muzeum Ziemi, omawiając też pracę, jaką ostatnio złożył on do druku w „Pracach Muzeum Ziemi”. Kolejnym referatem była prezentacja własnej, dużej kolekcji inkluzji przez Andrzeja GÓRSKIEGO z Bielska-Białej. Wystąpienie to stało się jednocześnie wprowadzeniem do dyskusji na temat losów kolekcji prywatnych, a zwłaszcza holotypów gatunków z nich opisywanych.

Na zakończenie przedpołudniowej części obrad omówiono sprawy bieżące Sekcji i przeprowadzono wybory. Ustępujący Przewodniczący zgłosił kandydaturę prof. dr hab. Ryszarda SZADZIEWSKIEGO z Uniwersytetu Gdańskiego, który następnie jednogłośnie został wybrany nowym Przewodniczącym Sekcji Owadów Kopalnych.

W części popołudniowej obrad wygłoszono 4 referaty: Iwona KANIA, Piotr WĘGIEREK (Uniwersytet Śląski w Katowicach) – „Nowe gatunki uskrzydłonych mszyc z kolekcji CARPENTERA”; Ryszard SZADZIEWSKI, George O. POINAR (Uniwersytet Gdański) – „Dalsze kuczmany (*Diptera: Ceratopogonidae*) z bursztynu birmańskiego”; Joseph HANNIBAL, Wiesław KRZEMIŃSKI (Muzeum Przyrodnicze ISEZ PAN Kraków) – „A palaeosomatid millipede (*Archipolypoda: Palaeosomatidae*) from the Carboniferous of Silesia, Poland” i Andrzej PALACZYK (Muzeum Przyrodnicze ISEZ PAN Kraków) – „Pierwszy przedstawiciel rodziny *Opetidae (Diptera)* w bursztynie bałtyckim”.

Uzupełnieniem części referatowej tradycyjnie były także dyskusje kularowe, prowadzone zarówno w przerwie, jak i po zakończeniu obrad do późnego popołudnia, które trudno tu szczegółowo zrelacjonować. Zainteresowanych tematyką zapraszamy jednak na kolejne sympozjum, planowane w roku przyszłym.

Daniel KUBISZ, Muz. Przyrodn. ISEZ PAN, Kraków

Z głębokim żalem zawiadamiamy, że w dniu 19 sierpnia 2004 roku zmarł w Wołowicach, w wieku 71 lat

prof. dr hab. Jan KOTEJA

długoletni pracownik Akademii Rolniczej w Krakowie, gdzie pełnił funkcję dyrektora Instytutu Zoologii Stosowanej, kierownika Katedry Zoologii i Ekologii oraz Prorektora ds. Studentów. Zasłużony dla Polskiego Towarzystwa Entomologicznego; był redaktorem naczelnym „Polskiego Pisma Entomologicznego” oraz przewodniczącym Sekcji Owadów Kopalnych. Wybitny uczony i światowej sławy specjalista w zakresie czerwców i paleoentomologii, autor i współautor ponad 700 prac naukowych i artykułów oraz 7 podręczników akademickich. Zgromadził i opisał bogatą, unikalną na świecie, kolekcję bursztynów z inkluzjami czerwców. Za swoje osiągnięcia kolekcjonerskie i propagowanie badań nad inkluzjami bursztynowymi został wyróżniony tytułem Bursztynnika Roku 2000.

Odszedł od nas zasłużony nauczyciel akademicki, człowiek o wyjątkowej osobowości; niezwykle pracowity, skromny i życzliwy.

Pochowany został 24 sierpnia na Cmentarzu Rakowickim w Krakowie.

Cześć Jego Pamięci

**Zarząd Główny
Polskiego Towarzystwa Entomologicznego**

kość (w przypadku rycin wykonanych tuszem) nie powinna przekraczać formatu A4. Ryciny, które były już reprodukowane, należy w opisie odpowiednio oznaczyć. Unikać należy tabel o dużym formacie (przekraczającym na wydruku szerokość 18 cm). Liczba fotografii i tabel powinna być maksymalnie ograniczona. Rysunki, fotografie i wykresy należy znakować liczbami arabskimi, a ich detale literami, natomiast tabele liczbami rzymskimi. Objasnienia rycin należy zamieścić oddzielnie, a objaśnienia tabel łącznie z nimi, w języku polskim i angielskim.

- W wykazie piśmiennictwa należy uwzględniać wyłącznie pozycje cytowane w tekście pracy. Wykaz ten powinien być zestawiony według alfabetycznego porządku nazwisk autorów, z podaniem nazwiska i inicjałów imion, roku wydania, pełnego tytułu pracy, skróconego tytułu wydawnictwa, miejsca wydania (w przypadku wydawnictw ciągłych nie będących czasopismami), tomu (ewentualnie także zeszytu) i liczby pierwszej i ostatniej strony. Np.:

Marcinkowski H. 1984: Rzadkie gatunki motyli większych (*Macrolepidoptera*) z Gór Sowich. Pol. Pismo ent., 54: 229-230.

Burakowski B., Mroczkowski M., Stefańska J. 1985: Chrząszcze *Coleoptera* – *Buprestoidae*, *Elateroidea* i *Cantharoidea*. Kat. Fauny Pol., Warszawa, XXIII, 10: 1-401.

Przy wydawnictwach zwartych należy podawać ponadto nazwę instytucji wydawniczej z jej siedzibą. Np.:

Jura C. (red.) 1988: Biologia rozwoju owadów. PWN, Warszawa. 250 ss.

W krótkich doniesieniach dopuszcza się jedynie niezbędne, skrócone cytowania, zamieszczone w tekście wg wzoru:

Marcinkowski H. 1984: Pol. Pismo ent., 54: 229-230.

- Transliterację z alfabetów niełacińskich należy przeprowadzić według Polskiej Normy, a stosowane skróty tytułów czasopism winny być zgodne z „World list of scientific periodicals”.

- Do prac historiograficznych, przedstawiających sylwetki entomologów, należy dołączyć możliwie pełny wykaz ich publikacji z zakresu entomologii i dziedzin pokrewnych, a w treści tychże prac zaprezentować entomologiczną spuściznę materialną danego entomologa (zbiory, księgozbiór itp.) z podaniem jej aktualnych losów.

- W artykułach i doniesieniach (za wyjątkiem recenzji, sprawozdań, komunikatów i materiałów kronikarskich) należy przy nazwach systematycznych rodzajów i gatunków cytowanych po raz pierwszy w pracy, umieszczać nazwiska (lub ich skróty) odpowiednich autorów (według zasad przyjętych w „Międzynarodowym Kodeksie Nomenklatury Zoologicznej”).

- Zaleca się:
 - podawanie elementów daty w kolejności – dzień, miesiąc, rok, przy czym miesiące należy oznaczać liczbami rzymskimi (np. 25 IX 1989);
 - podawanie przy nazwach stanowisk, oznaczeń kwadratów siatki UTM 10 x 10 km;

- W celu zapewnienia właściwego poziomu merytorycznego czasopisma, wszystkie artykuły (za wyjątkiem materiałów kronikarskich, recenzji, polemik itp.) przed przyjęciem do druku są recenzowane przez specjalistów z odpowiedniej dziedziny.

- Materiały do druku prosimy przysłać pod adresem Redakcji. Do przesłanych materiałów należy dołączyć: adres korespondencyjny (z telefonem) oraz kserokopię dowodu uiszczenia opłat statutowych PTEnt. za rok bieżący (lub inny dokument potwierdzający ich uiszczenie).

- Autorzy artykułów otrzymują bezpłatnie 50 nadbitek. Autorzy krótkich doniesień i materiałów kronikarskich otrzymują nadbitki według każdorazowo ustalonego podziału, natomiast autorzy recenzji, polemik, sprostowań itp. nadbitek nie otrzymują.

„Wiadomości Entomologiczne” drukują odpłatnie ogłoszenia drobne i reklamy popularyzujące wyroby i usługi mające zastosowanie w szeroko pojętej działalności entomologicznej. Za treść ogłoszeń i reklam Redakcja nie odpowiada. W ogłoszeniach drobnych opłata wynosi 0,50 zł od znaku, natomiast opłata za reklamy ustalana jest każdorazowo na drodze umowy między reklamującym a Redakcją. Członkom Polskiego Towarzystwa Entomologicznego przysługuje 20% zniżka.

WARUNKI PRENUMERATY - SUBSCRIPTION ORDERS

PRENUMERATA KRAJOWA

- Prenumeratę krajową dla osób fizycznych nie będących członkami PTEnt. oraz osób prawnych prowadzi Biblioteka Polskiego Towarzystwa Entomologicznego, ul. Sienkiewicza 21, 50-335 Wrocław. Wpłaty na rok 2005, w wysokości 45,- zł., przyjmowane są na konto:
PKO BP S.A., I O/Poznań
82 1020 4027 0000 1402 0030 9740
- Zamówienia hurtowe prosimy kierować pod adresem Redakcji. Przy zakupie powyżej 30 egzemplarzy udzielamy 20% rabatu.
- Prenumeratę dla członków PTEnt., z 20% zniżką, przyjmuje:
Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Entomologicznego,
ul. Dąbrowskiego 159, 60-594 Poznań,
PKO BP S.A., I O/Poznań
82 1020 4027 0000 1402 0030 9740

ISBN 83-89887-08-8

FOREIGN SUBSCRIPTION

Subscription order and all payments should be addressed to:

Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Entomologicznego,
Dąbrowskiego 159, 60-594 Poznań, Poland.

Our account: N° 82 1020 4027 0000 1402 0030 9740
is placed in: PKO Bank Polski S.A., I O/Poznań, Poland.

Price: institutional - 30 \$, personal - 20 \$, single fascicles - 10 \$ each.